

dergi

DIE ZEITSCHRIFT

2 AYLIK EDEBİYAT - KÜLTÜR DERGİSİ . FİYATI 3,00 DM

EKİM/KASIM 1986 . SAYI 4

dergi'den

Olacak iş değil! Dergimizin dördüncü sayısı da çıktı. Bir toz- duman ortamında, biraz isteklilik, ama daha çok koşullarımızın dayatmasıyla başlayan dergiciliğimiz: öyle Çağaloğlu'nun dergâhlarında bilenmiş deneyimleri olmasa da sürüyor işte.

Dördüncü sayımız, geçen sayımızla başladığımız "Çocuk Yazını" düzleminde yoğunlaşıyor. Büyük ölçüde "Türk işi" zamanlamayla tasarladığımız "soruşturma"ya, böylesi kısa bir süreye karşın Fakir Baykurt, Yüksel Pazarkaya ve Yücel Fevzioğlu görüş bildirerek katıldılar. Adnan Binyazar yazımız eline çok geç ulaştığı için "soruşturma" mıza katılamadı.

Orhan Gökçe'nin "Benim Çocuğum"dan "Bizim Çocuğumuz"a başlıklı denemesi, "1999 Yılında Çocuk Edebiyatı" konulu sempozyumdan aktardığımız bir konuşma ve Mevlüt Asar'ın "Çocuk ve Edebiyat" adlı yazısı bu anlamda ağırlıklı konumuzu oluşturuyorlar.

Ayrıca bu sayımızda Dr. Serol Teber ve ressam Aydın Karahasan'ın kültürel konularımızı içeren yazıları ile Tayfun Demir'in kentleşme düzleminde okuma ve kitaplıkları konu alan bir yazısını bulacaksınız.

Beşinci sayımızla birlikte "Çocuk Yazını"na ilişkin tartışmaların yanısıra yeni bir ağırlıklı konuya yöneleceğiz: "Göç ve kültür" düzlemindeki tartışmalar, özellikle yurt dışındaki örgütlerimizin gündeminden uzun bir zaman kalkmayacağına benziyor. Uyum, geçiş kültürü, kültürel şok, kültürel değişim, ulusal-evrensel kültür... gibi yüzlerce kavram; ait oldukları bilim dallarının çekmecelerinden günlük yaşamımıza boca ediliverdiler.

Dergimiz, gelecek sayılarında bu tartışmalara, kitlesel bir görüş belirlemeye ışık tutacak özgün değerlendirmeler sunmaya çalışacak. Kuşkusuz ki, bu konuya ilişkin önerileriniz, yazılarınız sevincimiz olacaktır.

"DERGİ" Redaksiyon Kurulu

İçindekiler/Inhalt

	Sayfa
F.Baykurt	
Çocuk edebiyatı üzerine	1-2
Mehmet Eloğlu	
Çocuklar	2
Özkan Mert	
Neol Baba	2
Yüksel Pazarkaya	
Çocuk edebiyatı üzerine	3
Yücel Fevzioğlu	
Çocuk edebiyatı üzerine	4
Paul Eluard	
KUŞTUYU	5-6
Orhan Gökçe	
Benim Çocuğumdan Bizim	
Çocuklarımıza	7-8
Cumali Yabancı	
Tevfik Başer'le bir söyleşi	8
"1999 yılında çocuk edebiyatı	
nasıl olacak?"	9-10
Meral Geçmen	
Ein Leben Voller verbote	11-12
Selçuk Ceylan	
Drei Sprache	12
Ali Özenç Teyzemin Dallası	14
Serol Teber	
Sözcüklerin Gizi	
ve Kişiliğimiz	17-18-19
Serkan Acar	
Bir Yanlılık Var Orada	19
Aydın Karahasan	
Aydın Karahasan	
Kendimizi Tanıtalım	20-21
Dieter Glade'den üç şiir	21
Tayfun Demir	
Kitaplıklar ve Kentleş(e)meme	
Sorunları	22
Mevlüt Asar	
Çocuk ve Edebiyat	23
Cemil Fuat	
Frankfurt Uluslararası Kitap	
Fuarının Ardından	24

"DERGİ" kültür ve edebiyat yaşamıyla ilgili ilanlarınızı bekliyor.

tam sayfa:

arka kapak	DM 600,00
arka kapak içi	DM 500,00
iç sayfalar	DM 400,00

1/2 sayfa:

arka kapak	DM 400,00
arka kapak içi	DM 350,00
iç sayfalar	DM 300,00

1/4 sayfa:

arka kapak	DM 250,00
arka kapak içi	DM 200,00
iç sayfalar	DM 175,00

1 sütun:

sadece iç sayfalarda her 1 cm için	DM 8,00
------------------------------------	---------

IMPRESSUM

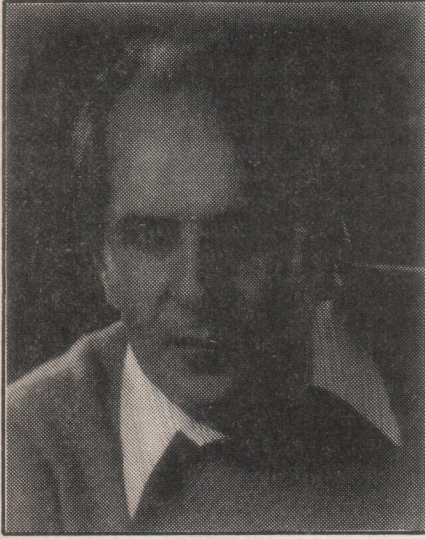
"DERGİ" — 2 aylık Edebiyat Kültür Dergisi. Sahibi: "Dergi" Girişimi, Duisburg. Yazı Kurulu: M.Asar, T.Demir, F.Hendek, Y.Selek, K.Sinanoğlu, W.Angerhausen, A.Yeşilyurt (V.İ. S.d.P.)

Grafik düzeni: H.Aydoğan.
Adres: "Dergi" Hansastr. 86, 41 Duisburg 1, Tel: (0203)331795/343197.
Hesap No: Deutsche Bank, Duisburg 623 18 64 (BLZ: 350 700 30)
Dizgi, grafik ve basım: Kaynar GmbH, Duisburg.

Kapak fotoğraf: Mehmet Ünal.
Fiyatı: 3,00,-DM

Yıllık abone tutarı: F.Almanya için 15,-DM, diğer ülkeler için 20,-DM. (Türkiye aboneleri abone tutarı karşılığında kitap gönderebilirler).

Çocuk edebiyatı üzerine bir soruşturma

"Çocuk yazının öncül amacı, çocuğun kitaptan, okuma denen eylemden hoşlanmasına, kitaplarla arkadaşlık kurmasına yardımcı olmaktır. İyiden, güzelden, doğrudan, haklıdan yana içerikli, çocuğa tat aldırıcı kitaplar bizi bu öncül amaca ulaştırırlar."

Duisburg'ta çıkan "Dergi"nin çocuk yazınına ilgi göstermesi ne iyi! Öğretmenlerin, yayıncıların, kitaplık görevlilerinin, özellikle de ana babaların bilgilerini, bilinçlerini geliştirmesine katkıda bulunacaktır.

Ancak işin başında bir yanıştan sakınmak gerekir.

Konu üzerinde yeni düşünmeye başlayanların genellikle yaptığı bu yanlış, çocuk yazınının bağlı olduğu ana konulardan koparılması ve öneminin abartılmasıdır. Okul öncesi eğitim, ilköğretim, yurt ölçüsünde kitaplık konusu, yayıncılık, çocuk tiyatroları, çocuk filmleri, çocuk tatil köyleri, çocuk sağlığı ve bunlar gibi konular, çocuk yazını konusunu kuşatırlar. Bunların büyük ölçüde çözümlenmediği toplumlarda çocuk yazınının öncelik alması zor, hatta olanaksızdır.

Yurt dışında, sayıları günden güne artsa da zaman ikincil sorunlar arasında görülen göçmen işçi çocukları açısından da konu, çetin gerçeklerle sarılıdır.

Soru 1 – Sizce yurtdışında sayıları giderek artan Türkiyeli çocuklar için, onların içinde bulunduğu çokuluslu kültürel ortamı da gözönünde bulundurarak yeni arayışlara yönelen bir "yeni çocuk edebiyatı"na gereksinim var mıdır?

a) Varsa bu gereksinimin nedenlerini açar mısınız?

b) Sizce böylesi bir arayışa yönelirken neleri gözönünde bulundurmak ve hedeflemek gerekir?

Soru 2 – Bugüne dek yurtdışında –sayısı az da olsa– yayınlanan çocuk edebiyatı örneklerini izleme olanağı bulabildiniz mi? Bildiğiniz örnekler içinde sizce önemli olanların kısaca bir değerlendirmesini yapar mısınız?

Gerçekçi olmak gerekir. Yeryüzünde milyonlarca çocuk kendilerine bir yazın sunulmadan büyümüşdür, büyümektedir. Yüzlerce, hatta daha da çok kimse, konu üstünde düşünmüş, çalışmış, ama diledikleri ölçüde sonuç alamamışlardır.

Neden alamamışlardır? Konuyu bağlı olduğu ana konulardan kopardıklarından bir, başarıya giden yolun büyük zorluklarla dolu olmasından iki...

Önce işin amacını abartıyoruz. Çocuk yazını, çocukları erkenden bilinçlendirmenin ve daha iyi yetiştirmenin aracı olarak görülüyor. Çocuk yazını iyi olursa her şey iyi olur sanılıyor. Bu sanı ve heyecanı önlemek gerekir.

Çocuk yazınının öncül amacı, çocuğun kitaptan, okuma denilen eylemden hoşlanmasına, kitaplarla arkadaşlık kurmasına yardımcı olmaktır. İyiden, güzelden, doğrudan, haklıdan yana içerikli, çocuğa tat aldırıcı kitaplar bizi bu öncül amaca ulaştırırlar.

Yurt dışında sayıları gittikçe artan göçmen işçi çocukları için çokuluslu çocuk yazını önerisini benimsetmeye çalışırken, çocuk yazınının öncül amacını değiştirmeye, "çocuklar yaşadıkları toplum ve dünya hakkında bir an önce bilinçlensinler" demeye gerek yoktur. Okul öncesi yaşlarda, ilkökul yaşlarında okumayı ve kitabı sevdirmeye amacının önüne ve üstüne amaç koymağa kalkarken dikkatli olmak zorunludur. Çocuklar, gençlik dönemini de yaşayıp geçerken, okumayı, yani kitapları seven kişiler olarak, bilinçlerini kendi seçimle-

Fakir Baykurt

riyle oluşturacaklardır. Bilinçlenmeyi sağlayacak yada ona destek olacak yazın, daha ileri yaşların işidir. Çocukların ayrı bedensel, ruhsal ve toplumsal varlıklar oldukları gerçeği bizi bu ölçü ve dikkate getirmektedir.

Böyle bir yaklaşım "yurtdışında bulunan göçmen işçi çocukları için bir şey yapmaya gerek yoktur" anlamına gelmez. Genel olarak Türkiye'de çocuk yazını ve yayıncılığı, başarılmamış görevler alanıdır. Onun bir ölçüde uzantısı olan yurt dışındaki durum için de büyük çabalar göstermek gerekir.

Ama hangi yayın ve dağıtım olanaklarıyla? Hangi ana baba, öğretmen, kitaplık görevlileri, yazar çizer ilişkisiyle?

Yurtta bile en az on milyon çocuk için sınırlı olan olanaklar yurt dışında sanıldığı kadar bol değil, tam tersine epeyce sınırlıdır. Yurt dışındaki durum için daha da gerçekçi olmak zorunludur.

Gerçekçilik, karamsarlık demek değildir.

Çokuluslu bir ortamda yaşıyoruz diye ille de ve yeniden çokuluslu bir çocuk yazını yaratmak gerekir mi? Tam bu noktada lütfen biraz yavaş düşünelim.

Önce, mutlaka Türkiye'den buradaki çocuklara yayın taşınacaktır, taşınmalıdır. Bu alanda yapılanlar yararlı olmuştur, olacaktır. Taşıma, kitap taşıması biçiminden burada basma, yayma biçimine ve giderek bura dillerine çevirme eylemine dönüşmelidir. Çokuluslu diyoruz, çok'a giren ulusların hepsi kendi yazınlarını çevirip, basar ve yayarsa, bu yol-

dan da çokluluk ilkesine ulaşılmış olur.

Çocuklarımızın tek gıdası yurttan taşınan yada burada üretilecek yazın mı olacak? Elbette böyle düşünmüyorum. Mutlaka, içinde yaşadığımız dilde, Almanca, Hollandaca, hangi ülkede isek, o dillerde gelişmiş yazınların klasik ve yeni ürünleri de, hem o dillerde özgün, hem de Türkçeye çevrilmiş olarak çocuklarımıza sunulmalıdır. İspanyolca, İngilizce, Rusça, Çince, Arapça, Japonca ve benzeri dünya dillerinden Almanca yada Türkçeye çevirileri çoğalmalıdır.

Böyle çok boyutlu bir tasarım içinde, buradaki gerçeklerden doğan yazına da yer vardır. Ama buna sadece burada yaşayan yazarlarımız değil, aynı zamanda yurttan yaşayan yazarlarımız, çizerlerimiz ve yayıncılarımız da omuz vermeli-dirler.

Çocuk yazını alanında ürün verecek yazarların, çizerlerin sadece gönüllü ol-

maları yetmez, bu alanda yetiştirilmeleri de gerekir. Bunun için kurslar, seminerler yapılmalıdır. Yeni ve genç yazarlar da bu alana özendirilmelidir. Her ne kadar bir bakıma sınırlı ve küçük görünüyorsa da, bu görüntü madalyonun bir yanındır, öbür yanı büyüktür. Çocuk yazını konusu tutkuyla adanmış yaşamlar ister. Bizim için de bu alanın yeni Grimm'leri, Andersen'leri, Sypi'leri Lindgren'leri yetişmelidir. Bizim çocuklar için de sadece masallar, öyküler romanlar, gezi yazıları, yaşam öyküleri, bol bol da şiirler yazılmalıdır. Çocuklarımıza yeni yeni kitaplar, kitaplıklar sunabilmeliyiz.

Böylesine çok boyutlu, geniş kapsamlı işin, burada yaşayan birkaç yazarın ürünleriyle başarılı olduğunu sanmak da, başarılacağını sanmak da yanlıştır. Şimdiye kadar gösterilen çabaların ürünleri, kanımca alçak gönüllü bir başlangıçtan ufak tefek ürünleridir. Yapılacak gö-

revler hâlâ çok ve büyüktür. Üstelik bu alandaki çabaların uzun erimli işler olarak düşünülmesi de zorunludur. Bu yüzden, yapılanları hepten yok saymak ne kadar yanlışsa, küçümsemek, sürekli eksikler ve yanlışlar arayıp bulmak da o derece yararsızdır.

Almanya'da, Hollanda'da, İsveç'te geliştirilen Türkçe çocuk yazını ve yazını ürünlerini elden geldiğince izlemeye çalışıyorum. Bu alanda kendimce birkaç çalışma ortaya koyduğum için, ayrıntıya inen değerlendirmeler yapmıyacağım. Bir Aras Ören'in, Yüksel Pazarkaya'nın, Özkan Mert'in, Gülten Dayıoğlu'nun, Yücel Feyzioğlu'nun Türkçe, Almanca; bir Refik Şami'nin Almanca yapıtları, alanın temelli boş olmadığını gösteriyor.

Dergi'nin özendirici çabalarıyla gelecekteki ürünlerin artmasını ve nite-lik kazanmasını dilerim.

Weierhof, 7.9.1986

Metin Eloğlu

Çocuklar

*A sen masmavi çocuk
gözlerin son gökyüzü tâ boncuk boncuk*

*A sen sapsarı papatya çocuk
Verem misin sıtma misin azıcık*

*A sen yemyeşiy çayır-çimen çocuk
Ama ilk muştun öte baharlara kaldı ancak*

*A sen tupturuncu çocuk
Böyle erken erken nereye cıscıbdak*

*A sen kapkara zından çocuk
En yakımların da ha ışıdı ha ıştıyacak*

*A sen morun da mosmoru çocuk
Niye öksüz ve yetimsin bacakkadarcık*

*A sen pespembe çocuk
Sakın kirlenme sonra sular kararacak*

*A sen boz'umsu çocuk
Usun dümdüz de yüreğin kıvırcık*

*A sen kapkara zından çocuk
Güpgür sabahlara pençe pençe kabarcık*

*A sen niye alev alev a çocuk
Yalazın elbet sana dayanıyacak.*

(Türk Edebiyatı 1971, De yayınevi)

Özkan Mert

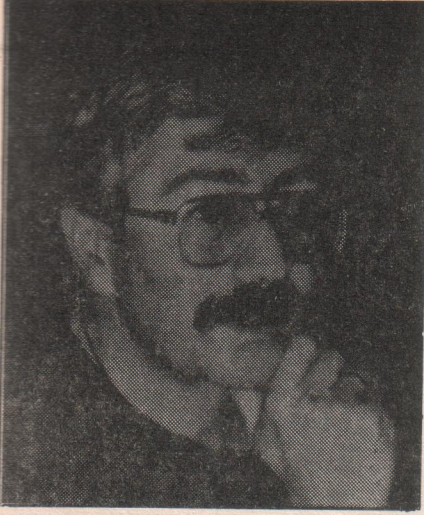
Noel Baba

...Noel baba geldi sonra.
Şekerlemeler, oyuncaklar getirmişti çocuklara.
Aksakalını sıvazlayarak şöyle bir baktı dünyaya:
Asya'ya, Afrika'ya...
Çukolata renkli çocuklar gördü. Çekik gözlü çocuklar.
Dünyalar güzeli çocuklar... Kimi bayılmıştı açlıktan.
Kiminin bombalarla parçalanmıştı karnı.
Peki, ya anneleri nerde bu çocukların?
Kim öldürüyor bu çocukları?

Kara Afrika'dan bir çocuk başını uzattı. Bağırdı:
— Noel baba! Noel baba!
Şekerlemeler, oyuncaklar istemiyorum artık.
Beyazların hapisanelerinde babam ölüyor.
Silah getir bana bir daha gelişinde.
-ama oyuncak olmasın-

O gün bu gündür, zencilerin safında beyazlara karşı savaşıyor Noel baba.
Ama o zenci çocuk,
her yılbaşında
bir başka Noel babayı bekliyor.
Çünkü çocuk da olsalar insanlar
yataksız, ekmeksiz ve susuz yaşayabilirler...
Ama düşsüz asla.
Çocukların istedikleri
Kucak dolusu sevgi
Kucak dolusu barış
Ve kocaman bir bardak süt.

Stockholm / Temmuz 1984

"Almanya'daki Türk yazarlarının çocuklar için yayınladıklarına gelince, önce bunlar nicelikçe çok yetersiz kalıyor. Nitelikçe ise, benim dikkatimi yalnız iki kitap çekti bugüne değin."

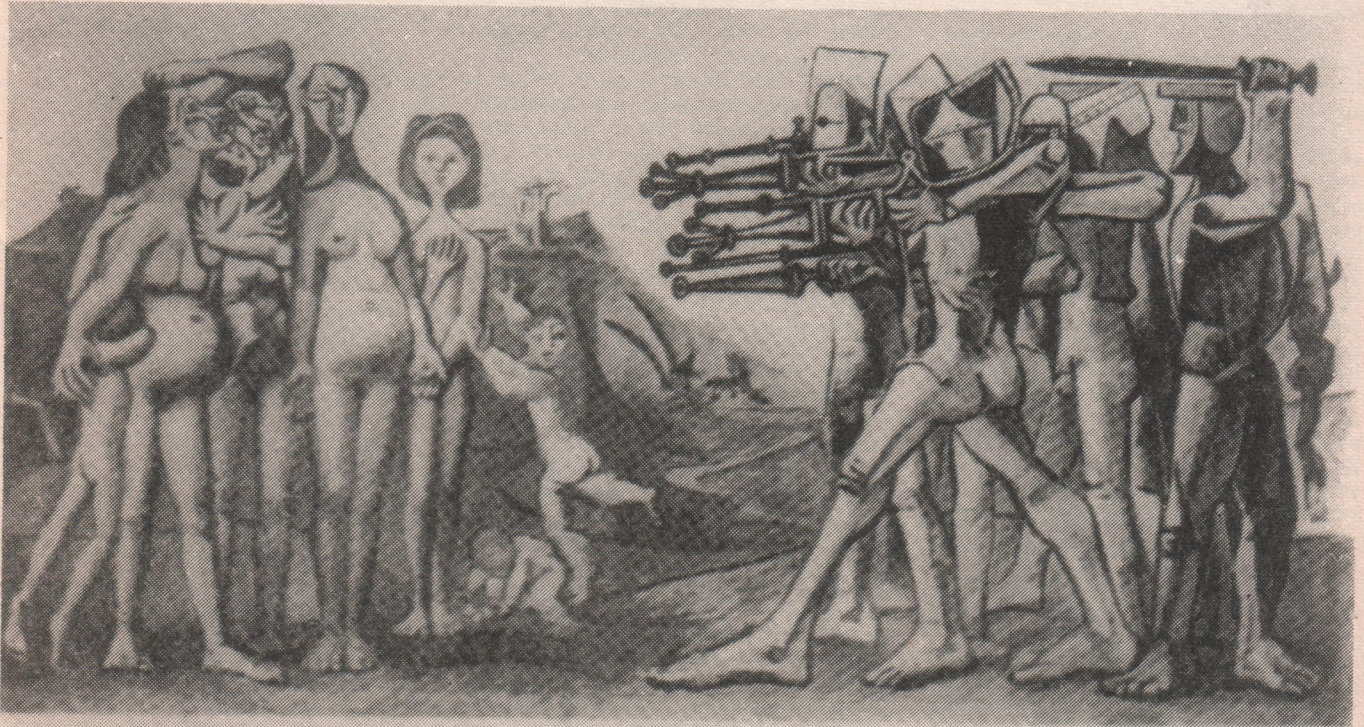
1. Çocuk yazınına her yerde, her zaman, her türlü koşul altında gerek ve gereksinim vardır. Federal Almanya'da yaşayan, Türkçeyi bilerek ve bilmeyerek yaşayan Türk çocukları için ayrı ve "yeni bir çocuk yazını"na gereksinim de var mıdır? Kanımca böyle bir ayrım yazın

dışı olur, yazarlardan çok belki toplum-bilimcileri, öğretmen ve danışmanları ilgilendirir. Yazarı ilgilendiren nokta, dil, anlatım, biçim yönleridir yazının. Konu ikincildir. Elbette konu da yaşamdan kaynaklanır, yaşanılardan süzülerek gelir. Yaşam, daha önce bilinmeyen bir birlikte yaşama sonucu yeni nitelikler, yeni koşullar gösteriyorsa, bu ister istemez, er ya da geç yazılanlara da yansyacaktır. Ama bu, ille belli konularla ve ille Almanya'da Türk çocukları için diye sınırlandırılmaz. Böylesine bir sınırlandırma denemesi yazma özgürlüğünü zedeler, yazarı güdükleştirir. Nitelikli çocuk yazını, hangi konuyu, hangi biçimde işlerse işlesin, yerli yabancı bütün çocuklar için yazılır. Bütün çocuklar tarafından okunur. Yoksa, diller arasında çevirinin de işlevi kalmaz. Çevirinin baş işlevi nedir? Belli bir dilde oluşan nitelikli yapıtları diğer dillerin okurlarına da açmak değil midir? Çeviri dedim de, Federal Almanya'da Türk çocukları belki Türkçe yapıtlarla ayrıca gözetilebilir. Ama Türkçe yapıtlar da Almanca yayınladıkları an, Almanca okuyan bütün çocuklar için ortaya çıkarlar. Bir de belli yaş kümeleri için yazma alışkanlığı var bugün hemen bütün dillerde, ama sorununuz dışına çıkan bir konu.

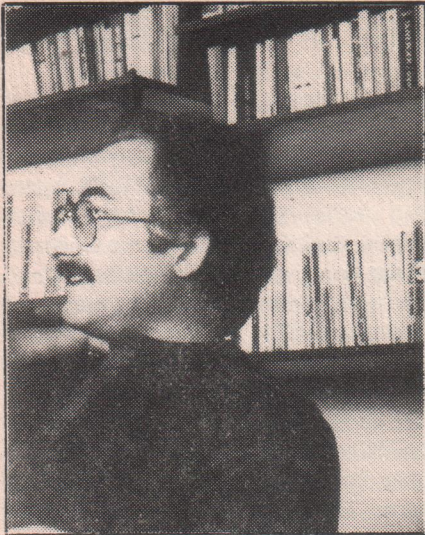
Yüksel Pazarkaya

2. Bu alanın da Almanya'da öncülüğünü ben yaptım. Bu ilklik, yani zaman açısından söyleyebilirim. Nitelik açısından benim yayınlarıma değerlendirilmesini başkalarına bırakıyorum, her ne kadar bunların büyük bir bölümü şimdiye değin Almanca ve Türkçe radyo dalgalarıyla birlikte atmosferin görünmezliğine karışıp gittiyse de. Bir gün gelir onlar da basılır.

Almanya'daki Türk yazarlarının çocuklar için yayınladıklarına gelince, önce bunlar nicelikçe çok yetersiz kalıyor. Nitelikçe ise, benim dikkatimi yalnızca iki kitap çekti bugüne değin. Birincisi Köln'de yaşayan Sadık Fehimoğlu'nun "Horoz Paşa" adlı kitabı. Bu, Türkiye'de Türkçe, Almanya'da Almanca olarak çıktı yıllar önce. Öbürü ise Türkiye'de yaşayan Çetin Öner'in filme de alınan ve geçenlerde Alman televizyonunun birinci kanalında akşamın en iyi yayın saatinde gösterilen "Gülibik" adlı, Cornelius Bischof tarafından mükemmel biçimde Almanca'ya çevrilen kitabı. Her iki kitabın kahramanının horoz olması bir raslantı mıdır? Başka? Sahi, Almanya'da çocuklar için yayınlanmış başka nitelikli kitap geliyor mu sizin aklınıza? Benim gelmiyor.

Picasso'nun 1951 yılında yaptığı "Kore Soykırımı" çalışması.
(2,10 m. x 1,10 m.).

"Tüm dünyada çocuk edebiyatına yönelik toplantılar, seminerler, sempozyumlar, konferanslar yürüyor. Enstitüler, üniversiteler bu konuda çalışmalar yapıyor. Tezler hazırlanıyor, doktorolar veriliyor, bizim dergilere bakıyorum, bir yazı bile çıkmıyor."

"Dergi" Yazı Kuruluna,
Sevgili Arkadaşlar,

Güzel bir konu seçtiniz. (Türkiyeli) "çocuklar için yeni bir edebiyatı" tartışmak... "Türkiyeli"sini çıkararak güzel diyorum, çünkü; edebiyat şuradan buradan gelenlerle değil, tüm çocuklara yapılır. Yapılmak zorundadır. Türk'e, Alman'a, Fransız'a, Kürd'e ayrı ayrı nasıl edebiyat yaparsınız?..

Bu "tartışma" güzeldir diyorum, çünkü; bizde çocuk edebiyatı pek önemsenmez. Ya da doğru bir deyimle, önemli kavranmamıştır. Hatta öyle ki; "çocuk edebiyatı olur mu olmaz mı?.. İyi edebiyatı çocuklar da okur, büyükler de..." gibi tartışmalar bile vardır. Bu konuda sizler bile ikircim içinde olmalısınız ki, "Yeni çocuk edebiyatı" nı tırnak içinde yazmışsınız. Bu konuda ikircime yer yok! Çocuk edebiyatı vardır. Hatta okul öncesi çocuklar için, okul çocukları için uzmanlaşmış yazarlar vardır. Ve iyi çocuk edebiyatı yaratılmışsa, büyüklerin de severek okudukları doğrudur. Ancak büyükler için yaratılan edebiyatı çocuklar okuyamazlar. Ne kadar iyi edebiyat olursa olsun. Örneğin: Yaşar Kemal'in "Yer Demir, Gök Bakır, - Ortadirek-Ölmezotu" üçlüsü, Orhan Kemal'in "Bereketli Topraklar Üzerinde" si, Tolstoy'un "Savaş ve Barış" dörtlüsü, Vedat Türkali'nin "Bir Gün Tek Başına"sı, Fakir Baykurt'un "Kaplıbağlar"ı, Ömer Polat'ın "Saragöl"ü çok güzel romanlardır. Bu listeyi binlere çıkarabiliriz. Ama hiçbirisini 8-10 yaşındaki çocukların eline veremezsiniz. Çocuk edebiyatı değildir. Demek ki, çocuk edebiyatına gerek vardır. Çocukları yüreğinden kavrayan yapıtlar üretilmelidir. Ve açtığınız tartışma güzeldir.

Tüm dünyada çocuk edebiyatına yönelik toplantılar, seminerler, sempozyumlar, konferanslar yürüyor. Enstitüler, üniversiteler bu konuda çalışmalar yapıyor. Tezler hazırlanıyor, doktorolar

veriliyor. Bizim dergilere bakıyorum, bir yazı bile çıkmıyor.

Gelişmiş kapitalist ülkelerde ve sosyalist toplumlarda çocuklar en çok dikkat alanındadır. Onlara yönelik akla hayale sığmaz ölçüde yayınlar yapılmaktadır. Büyüklere oranla kitap çeşidi ve baskısı kat kat fazladır.

Çünkü, doğdukları günden 10-12 yaşına gelinceye dek çocukların kişiliği hızla oluşur. İnsan yaşamının en önemli dönemidir. Bunu psikologlar böyle belirlemiştir. Bu nedenle çocuğun okul öncesi eğitimi için ayrı araç-gereç, kitaplar 6-9 yaş grupları için ayrı kitaplar, 10-13 yaşlar için ayrı, 14-17 yaşlar için ayrı kitaplar yazılır. Alabildiğine zor, uzmanlık isteyen alanlardır. 20 yaşından sonra artık yazarlar, psikologlar, eğitimciler 20-30 yaşlar için ayrı, 40-50 yaşlar için ayrı kitaplar düşünmezler.

Ve çocuklar eğer küçük yaşlardan kitabı sevmişlerse, ve öteki sanat dallarına karşı ilgi uyanmışsa, gelecekte kişilikli, tuttuğunu koparan bireyler olarak ortaya çıktıkları görüldü. Cumhuriyet tarihimiz bile bunun tipik bir kanıtıdır. Birinci Dünya Savaşı'ndaki altüst olmalar, Osmanlı'nın yıkılışı, yeni devinimler, Cumhuriyetin kuruluşu, bazı reformlar, kişilikli bir kuşağın çıkmasına neden olmuştur. İkinci atılım Hasan Ali Yücel'in Eğitim Bakanlığı sırasına rastlar, 1940'dan 47'ye dek Köy Enstitülerinin çalışması, klasik eserlerin çevrilmesi, bol sayıda kitapların yayınlanması yine kişilikli bir kuşağın yetişmesine neden olmuş, bunların arasından bugün yüzakımız olan aydınlarımız, yazarlarımız çıkmıştır. 1961 Anayasası ile yeni bir dönem başlamış, yeni kuşağın içinden aydınlar-yazarlar yetişmiştir. Ve göreceksiniz 1980-90 döneminde çocukluğunu geçirenler korkak ve çekingen olacaklar. Aralarından dişe dokunur sanatçı ve aydın çıkmayacak. İşi buraya getirdikten sonra yine "tartışma" nıza bağlayabilir, çocuklar için üretmenin çok gerekli olduğunu vurgular sorularınıza geçebilirsiniz.

Yukarıda belirtmiştim. Çocuk edebiyatı tüm çocuklar için üretilmelidir. Ancak ulusal renkler, tipler olmasın olmaz. Bunlar yakalandığı zaman o evrensel bahçede rengimizle bir güzellik, bir çeşni yaratabiliriz. İşte o zaman buradaki çocuklarımız daha çok sahip çıkar, yarattığımız ürünlerle onurlanabilirler. Kendilerine güvenleri artar. Tabii yanlış anlaşılmalarda da olacak iş değil. Sanatın tüm yasallıklarını yerine getirmek zorundayız. İyi sanat üretmek zorundayız. Bu nasıl olacak? Sizin dediğiniz gibi "... çocuklu kültür ortamı gözönünde bulundurarak yeni arayışlara yönelmek" le de olmaz. Çünkü edebiyat ve sanat, maddi manevi hayatın üst düzeyde üretilmesidir. Onun bir yansımasıdır. Sanatçı eğer, insanın toplumla-doğayla, insanın insanla, insanın kendisiyle, insanın geçmişle-gelecekle ilişkisini iyi kavrayıp sanatında yansıtırsa, zaten kaliteli ürün doğar. Ve bu yansımanın içinde "çocuklu kültür"ü de Alman'ı Türk'ü de, Rum'u İtalyan'ı da görülmüverir. Toplumun, insanın yapısı, karmaşık-

Yücel Feyzioğlu

lığı, bilinen ve bilinmeyen yanı, tüm girdisi çıktısı gözlerimizin önünde aydınlığa çıkar.

Sorunuzun 'b' fıkrasına gelince; sanatçı işin daha çok başındaysa, yukarıda belirttiğimiz yöntemi ele almamışsa o zaman iş değişir. Binbir türlü arayışlara girer, yazar bozar, dener.. yeniden yazar. Bu da olağanüstü yararlıdır. Hele hele biz Türkiye'den gelenler için daha da geçerlidir. Çünkü, bu işin bilimi bize okullarda öğretilmemiş, "teşbihte hata olmaz" derler, "atın önüne et, itin önüne ot" konulan bir ülkeden geliyorsak dediğiniz arayışların önemi nasıl yadsınır?.. Hele hele yaşayan dilimizden de uzaktaysak... arayarak, deneyerek, öğrenerek geliştirecek unutulmaz yapıtlar yaratabiliriz. Yeterki yukarıda altını çizdiğimiz yasallıkları gözönünden kaçırmayalım.

Yurtiçinde-dışında çıkan çocuk edebiyatı örneklerini izliyorum. Ama, bu yazı çerçevesinde bunlara değinmek olanaksız. Kaldı ki eleştiri yapan arkadaşlar bu işe daha yoğun sarılsalar daha iyi olur. Ama bir kalemde karalamak, ya da övmek, göklere çıkarmak değil. Ciddi iş yapmak gerekir. Eksikliğini, olumsuzluğunu, olumlu yanını nedenlendirmek zorunlu diye düşünüyorum. Eleştirmenler bunu yaparsa önemli bir iş başarmış olurlar.

YAŞAMAK

(Özlem'e)

Yaşamak
Eteğine yapışmak
Doğa ananın
Türkü söylemek
Dalga dalga

Yaşamak
Güneş olup
Gündüze dönüştürmek
Karanlığın yetkesini
Fidan olup
Çiçeğe durmak
Patır patır baharda

Yaşamak
Ari olup
Bal vermek
Öperek renkleri
Karıncı olup
Ter dökmek
Boyundan iri yapıtlarda

Yaşamak
Nasıl söylesem
Tutkuyla sevmek yani
Doğayı ve insanı

İşte kızım
Böyle yaşamak için
Doğa anaca cömert bir yürek
Güneşçe aydınlık bir us gerek

Mevlüt ASAR

PAUL ELUARD

KUŞTÜYÜ

Çeviren:
Hür Yumer

Yüreğini çocuksu kıl.

Bir zamanlar çok sevimli bir küçük kız vardı; *senden azıcık daha sevimli bir küçük kız*; öyle narindi ki, doğduğunda annesi onu kollarına alıp da ağırlığını hissedemeyince şaşırıp kalmıştı. Bu yüzden de ona narin bir ad olan Kuştüyü adını vermişti.

Kuştüyü öyle bir serpiliş serpildi ki, bütün küçük kızların en güzeli olup çıktı. Ülkede herkes, "Kuştüyü gibi narin ve sevimli," diyordu.

Ben nasıl her yerde senin sevimli ve narin olduğumu söylüyorsam, öyle...

Kuştüyü, kocaman erkek çocuklarından bile daha hızlı, çok hızlı koşardı. Sıçradıkça fındık ağaçlarının tepesinden fındıkları, elma ağaçlarının tepesinden elmaları toplardı. Hatta çoğu zaman kuşlara terk edilen koca kiraz ağacının kirazlarını bile o toplardı.

Tipki bir kuş gibi, hiç kırmadan en ince dallara konardı. Kuşları ürkütmezdi. *Ben sana nasıl bakıyorsam*, o da kuşların gözlerinin içine öyle bakardı. Yani başlarında durup onların kuşlara özgü hikâyelerini dinlerdi. Cesaret edebilse onları okşayabilirdi de.

Ağaçların tepesinden kendini otların içine bırakırken çekirgelere içi titrerdi: Kurbağalar gibi yeşil ve beceriksiz, zavallı çekirgeler, onca güçlük çeken çekirgeler...

Ama en çok sevdiği kelebeklerdi. Suda balıklar gibi zig zag çizerek uçtuklarını gördükçe onları kıskanırdı.

Kanatları olmadığına göre, uçamayacağının farkındaydı Kuştüyü. O sadece narindi, bir yaprak gibi, bir saman çöpü gibi derdiniz, karahindiba tohumları gibi, ılık rüzgârların uzaklara götürdükleri bir mum ışığı gibi.

Rüzgâra dikkat Kuştüyü, seni de götürebilir. Uslu ol, rüzgâr seni istemediğin yerlere sürükleyebilir.

Geceleri, Kuştüyü, evinin üstünden uçtuğunu, kentin çan kulesinin çevresinde döndüğünü, yüzmeye gelmiş insanların başlarıyla bembeyaz

teknelerin üzerinden nehri geçtiğini düşlerdi. Bazen de kırmızı yorganının içinden çıkardığı tüyleri pencereden üfleyip sabah göğünde yukarı doğru süzülüşlerini seyrederdi.

Sevdiği masallar, çocukların, bir kartalın, bir leyleğin, bir şeytanın kanatları, bir uçan halının üzerinde yolculuklara çıktıkları masallardı. Bir sefer uçağa binmiş olan arkadaşı Pierre'e hayranlık duyardı.

Saat dörtte, okuldan dönüşte, hemen kahvaltısını yapar, sonra da bir koşuda evin önündeki çam ağacının tepesine tırmanırdı. Çamın üç dalını görse, onun küçük bedenine göre yapılmış bir koltuk derdiniz. Sonra güneş batarken annesi meraklanıp da onu çağırıcaya kadar orada kalırdı.

Kuşlarla konuşmak, yeryüzündeki herhangi bir canlıyla konuşmaktan daha zor değildir. Sen konuşursun, kuş anlamış gibi yapar, sana cevap verir. Bu sefer de sen anlamış gibi yaparsın. Bütün mesele, konuşurken dinlemek ve ne söylediğini iyi bilmektir. Sana, "Bir pasta ister misin?" diye sordum diyelim; sen anlamış gibi yaparsın, ben de sana pastaı veririm. Eğer seni kışına vurmakla korkutursam, yine anlamış gibi yaparsın... Ben de o zaman senin kışına vurmam. Eh, bebeklerinle, ayınla, köpeğinle de böyle gevezelik ediyorsun zaten, öyle değil mi.

Kuştüyü eve dönüp de, kanatların sabahın, göğün fırtına korkusunun, uçak korkusunun karıştığı bütün o serüvenleri, kuş yuvalarını etrafında dönen bütün o aile meselelerini anlattıkça ve kuşların söylediklerini şarkılar söyleyerek tekrarladıkça, kardeşleri şaşırıp kalıyorlardı.

Kuştüyü durmadan şarkı söylüyor, şarkı söylerken de, sanki tüylerden bir giysi taşıyormuşçasına silkiniyordu. Annesi babaşı, bunca neşeli bir küçük kızları olduğu için çok seviniyordu; onun başkalarına benzemediği, onun onlar gibi yapılaşmayacağı fikrine alışmışlardı.

Kuştüyü'nün kuşlar dünyasında arkadaş olmadığı tek kuş yoktu. Ser-

celer, bülbüller, sakalar, ona hep yeni oyunlar, insanı kahkahadan öldüren taklalar, köşe kapmacalar öğretiyorlardı. Hem komik, hem de sevimli binbir numara... Gökardıç ve saksaganla çok bilmiş havalara girer, güvencinlerle ise, sahip olduğunuz her şeye ağzınız sulanır, hep bir ağızdan iç geçirir, dem çekerdiniz.

Kuştüyü, dostlarıyla öyle içli dışlı olmuştu ki, yuva kurmalarına yardım ediyor, yavru kuşların daha iyi ısınmaları için hırkasının tiftiklenmiş yünlerini yuvaların içine bırakıyordu. Pembe, yeşil ya da sarı renk gerek Paskalya yumurtalarının yavru kuşlara dönüşmeleri görülmedik bir olaydı Kuştüyü için. Oyuncak bebekleri kadar çok seviyordu onları.

Onlar da Kuştüyü gibiydiler, tüyleri yoktu ve gagalarını ardına kadar açarken pek güçsüz görünüyorlardı. Uçmakta bocalarken pek şaşşaldılar. Ama hiçbir zaman uçamayacak olan Kuştüyü'nden daha fazla şaşşal değildiler. Çünkü Kuştüyü'nün kanatları yoktu.

Sabahları Kuştüyü, aynada kanatlarını görebilmek için boynunu döndüredursun, annesinin kürekke mi dediği sivri kemikleri bir türlü uzamak bilmiyorlardı. O, küçük bir kuş değil, küçük bir kızdı. (Yalnız annesinin küçük kuşuydu.)

Kuştüyü, kanatlı küçük dostlarının peşine takılmak için can atıyordu. Ben hiç büyümeyeceğim diye geçiriyordu içinden. Kuştüyü'ne göre büyümek, kanat sahibi olmak demekti.

Biliyor musun, sen öyle bir büyüyorsun ki kalbimde, ben senin benden bile büyük olduğun duygusuna kapılıyorum. Uçmayı bilmiyorsun ama, burada, benim yanıbaşımdaymış gibi biliyorsun.

Çam ağacının dallarına yerleştiği sıcak bir perşembe günü Kuştüyü ağlamaya başladı. Kuşlar ona pek aldırmış etmeden kirların ortasında cıvıldaşıp uçuyorlardı. Hava öylesine aydınlıktı ki sanki güneş, evet güneş bile kanat takmıştı.

Sen ki hiç yalnız kalmazsın, sen ki sevilir ve sana iyi davranan herkese iyiliklerinin karşılığını verirsin. Kuştüyü, o, yalnızdı.

Durmadan ağlıyordu... Sonra, ansızın yanaklarında bir sincabın pütürlü dilini hissetti: Derken, kadife yumuşaklığında bir pati yanaklarından gözyaşlarını sildi. Kuştüyü gözlerini kaldırıncaya yeryüzünde görüle-

bilecek en garip sincabı gördü. Kürkü ateş gibi parlıyordu, kuyruğu inanılmaz kadar tuhaftı. Gözleri herhangi bir gevezenin ağzından daha hızlı açılıp kapanıyor, daha hızlı konuşuyordu: "Kuşlar gibi uçmak, gerçekten uçmak ister misin, gökbaştankara gibi, saksagan gibi, narbül-bülü, gökardıç gibi? Bulutların arasında, istek ve düşlemlerinin peşine düşmek ister misin? Kanatların olsun ister misin? Ama kolların olmayacak, yeryüzünün küçük kızı olmayacaksın o zaman. Pişmanlık duymayasın sonra. -Oh, hayır, hayır! dedi Kuştüyü. N'olur Bay Sincap, kanat takın bana.- Nasıl istersen, dedi Sincap. Ama pişman olursan, gel beni yarın günbatımında bul; eski haline dönmek isteyecek olursan yarın tam zamanıdır."

Ve sincap gözkapaklarını kıpır kıpır açıp kapatarak çok hoş, çok bilgiç şeyler söyledi. Kuştüyü, kollarının uzun uzun, tatlı tatlı kaşındığını hissetti: Kollarını incecik beyaz bir kürk kapladı önce; sonra beyaz tüyler görüldü. Kuştüyü kanatlanmıştı!

Sevinçten çılgına dönerek çam ağacından havalandı, otların üzerine kondu, sonra evinin damına sıçradı ve yakındaki ormana doğru bir ok gibi fırladı. Bir ağaçtan ötekine şarkılar söyleyerek dostlarını selamıyor, dostları da coşkuyla onun peşine takılıyorlardı.

Hızdan sarhoşa dönen Kuştüyü öyle uzaklara uçtu ki, çok geçmeden gece bastırınca, yıldızları bile görmeye vakit bulamadan bir meşe ağacının tepesinde başı kanatlarına gömü-

lü, uykuya dalmak zorunda kaldı. İyi ki akli başında bir baykuş o gece Kuştüyü'ne göz kulak olmak üzere görevlendirilmişti.

Kuştüyü doğan güneşi selamlayan kuşların şamatalarıyla uyandı. İlk kez böyle açık havada uyanıyordu, olağanüstü bir şeydi bu.

Sonra aklıktan ölmek üzere olduğunu fark ederek, kaygıyla okula gitme vaktinin geçip geçmediğini düşündü. Dostları, tohumlardan ve küçük böceklerden ibaret kahvaltılarını yapıyorlardı. Kuştüyü, sütlü kahveyle, üstüne yağ sürülmüş ekmeğin dilimlerini aklından geçirdi. Amma da aptaldı: Bir kanat çırpışta eve gidemez miydi sanki; sonra açık pencereden ailesinin masa etrafında toplanmış olduğu mutfağa dalıverdi. Evdekiler onun döndüğünü görünce yatışmasına yatıştılar ama, yeni görünümünü fark edince şaşırıp kaldılar.

Kuştüyü, annesinin boynuna sarılmak için davrandı, ne yazık ki kanatları sarılmayı bilmiyorlardı. Yemek yemesi için küçük bir bebek gibi lokmasını ağzına vermek gerekiyordu. Önce Kuştüyü'nün kanatlarına hayranlıkla bakan erkek kardeşleri, sonra sonra onunla alay etmeye başladılar. Hem okulda nasıl yazı yazacaktı! Çantasını nasıl taşıyacaktı!

Okulun dağılış vaktinde intikamını aldı almasına: Öbür çocuklar yoldan yürürken Kuştüyü onların başının üzerinden uçuyor, kanat çırparak onların önüne geçip epeyce uzaklaşıyor, sonra onları karınca büyüklüğünde görece kadar yükselip, kordudan dört bir yana dağılan çocuk-

ların üzerine pike yapıyordu.

Yukarıdan bakınca, böyle kendi ağırlıkları altında ezilmiş, burunları havada yürürken ne de gülünçtüler. İlk sarhoşluğu geçip de kendini odasında bulduğunda, düşüncelere daldı. Kuştüyü. Neden küçük Pierre, ondaki gelişmeleri görmezlikten geliyordu peki? Pierre'cik... Bundan böyle onunla kırlarda el ele koşamayacağı, sarı düğün çiçekleri, mantarlar toplayamayacağı gerçek miydi?

Sonra, Kuştüyü epey ihmal etmiş olduğu bebeğini hatırladı. Nasıl giydirecekti onu, nasıl değiştirecekti altını? Konu uçmak olmayınca ne kadar da kullanışsızdı şu kanatlar! Kuştüyü koltuğuna oturup (Koltuğun kol yerleri ne işine yarayacaktı şimdi?) derin derin düşünmeye koyuldu. Altın tüylü sincabın kendisine yapmış olduğu uyarıyı şimdi anlıyordu. Kollarının olmayışına üzülüyor, küçük bir kız olmak istiyordu yine.

Kaybedilecek tek saniyesi kalmamıştı artık: Güneşin son ışıkları da ufku ardında siinmeye başlamışlardı. İçindeki boğucu sıkıntıyla çılgına dönen Kuştüyü, son bir kez daha uçtu çam ağacına. Sincap buluşma saatini sektirmemişti. Soru sormayacak kadar sağduyu sahibiydi, -zaten Kuştüyü, söylemek istediklerini yüzüyle fazlasıyla anlatıyordu- Sincap, büyük insanların sık sık yaptıkları gibi, "Ben sana dememiş miydim," diye üste çıkmaya çalışmadı. Işıltılı gözleri sihirli sözler söylemeye başlamışlardı yine... Böylece bizim Kuştüyü, dün kanatlandığında nasıl sevinmişse, bugün hünerli elleriyle kollarına kavuştuğunda da öyle sevindi.

Daldan dala ağır ağır indi; öbürleriyle, bütün öbürleriyle, narin olanlarla, ve daha az narin olanlarla, yolda yürürken çakıl taşlarına bakanlarla, gökyüzüne bakanlarla, küçük kızların uçamayacağını bilenlerle, ve eğer gerçekten isterlerse, bir gün bütün küçük kızlarla, bütün küçük oğlanların kendileri kalarak hem kol, hem de kanatları olabileceğini, aynı zamanda, hem gökte hem de yerde bulunabileceklerini düşünenlerle indi.

Bu akşam, senin gözlerini inançlı, benim yüreğimi dinç kılan hikâyeyi, beklediğin hikâyeyi anlattım sana.

NOT: Paul Eluard'ın çocuklar için yazdığı bu masal, Düşün dergisi Temmuz 1984 sayısından alınmıştır.

Benim Çocuğumdan Bizim Çocuğumuza

Orhan Gökçe

Doğanın yarattığı canlılar içerisinde çocuktan daha değerli olan var mıdır? Veya ben çiçeği, kuşu çocuktan daha çok severim diyen bir insan tanınır mı? Belki tanınır. Ama bu insana normal bir insan gözü ile bakabilir misiniz? Tüm sıkıntılarına rağmen çocuk ailenin en değerli varlığı, hatta bazen de geleceğini onda somutladığı tek varlığı değil midir?

İşte bu yüzden, dünyada üretilen tüm sanat ve edebiyat ürünlerinin büyük bir bölümünde çocuk konusu işlenmiş, şiirler, öyküler daha çok çocuk sevgisi üzerinde kurulmuştur. Dahası çocuğu olmayan çiftler hep çocuk özlemi çekmişler, çocuk ailenin temel ögesinden "olmazsa olmaz" bireyi olmuştur. Devlet büyükleri, eğitimciler çocuklar üzerinde sayısız söylevler vermişler, çocuklarla ilgili vecizeler pek çok duvarları süslemiştir. Tüm bu yapılan işlerde, atılan nutuklarda içten olmayan bir yan yoktur. Çünkü, sanat ürünlerini yaratanlar da, söylev çekenler de nihayet 'insan' dır ve onların da istisnalar hariç çocukları vardır.

Tüm bunlara rağmen çocuk sevgimizde biraz bencillik yok mudur? Denilebilir ki, anne ve babanın tüm özverilere katlanarak yetiştirdiği çocuğuna karşı duyduğu sevgi bencil olabilir mi? Özverinin böyle adlandırılması bir totoloji olmaz mı? Soruna yüzeysel yaklaşıldığında işin içinden böyle çıkılabilir ancak bu kişinin kendini tatminden öte, hatta kendini kandırmasından öte bir anlam ifade etmez. Çünkü çocuk sevgisi üzerine söylenen tüm güzel sözler aslında kendi çocuğumuzda somutlanır. Elbette başka çocukları da saf, temiz, masum bulabilir, onları büyüklerden daha çok severiz, fakat yine de çocuk sevgimizin somutu kendi çocuğumuzdur. Bu alanda en çok karşılaştığımız sözler "Toplum yasası", "Doğa yasası"dır. Bu sözler tümüyle yabana atılacak cinsten laflar değildir elbet. İnsanın, canlının çocuğuna karşı duyduğu sevgi elbette kutsaldır. Saygındır. Böyle olmasa idi çocuklarına karşı kötü davranan anne babalar lanetlenmez, toplum dışına itilmezlerdi. Bu durum hayvanlar için de böyledir. Yavrusunu boğan kedi öldürülüp, yavrusunu yiyen timsah canavar sayılmazdı.

İnsan canlı varlıkların içinde en gelişkin olanıdır. Onun için insan davranışlarını salt içgüdüsel tepkilerle açıklamak olanağı yoktur. Yüzbünlerce yıla sığan gelişim elbette ilk insanların gösterdiği analık içgüdülerine indirgenemez. İlk toplumdaki insanlardan sonra ortaya çıkan aile insanlığın en eski ve köklü kurumlarından. Ama bu kurum gelişip güçlenirken, çocuğa olan sevgi de çocuk üzerinde tasarruf hakkı rüçhan hakkı noktasına yükselmiştir. Dolayısıyla çocuk bugün, ebeveynin vesayeti ve koruması altındadır. Bu durumun, çocuğun reşit

olması ve hatta ondan sonra da sürmesi toplumsal bir yasallıktır.

Ama bu toplumsal yasallık, çocuğun toplum içinde gerçekten kendine güvenen, toplumun bir bireyi olduğu bilincini yokeden, onu bencil kılan ve dahası onun bir birey olarak gelişmesinin önünü tıkayan bir engel değil midir? Öte yandan çocuk sevgisi diye genelleştirdiğimiz bu kavramın perdelerini araladığımızda önümüze dikilen gerçek, sevginin yalnız kendi çocuğumuzla sınırlı olduğunu gözler önüne sermez mi? Acaba hangi ana ve baba kendi çocuğuna duyduğu sevgi bağlarının kaçta kaçını bir başkasının çocuğu için duyabilmektedir? Bu sav çok güçlü olmasa bile bugün içinde yaşadığımız toplumsal verilerde anne ve babalar çocuklarının kendi arkadaşlarını seçmede onları özgür bırakmakta mıdır? Örneğin, bir yüksek bürokrat, çocuklarının kendi apartmanlarında kapıcı olan bir ailenin çocuğu ile arkadaş olmasına razı mıdır? Bu durum aileler için çocuğunun okul seçiminde de karşımıza çıkmaz mı? Hızlı kentleşmenin yaşandığı günümüzde, kentlerin etrafını saran gecekondu ve gecekondu çocukları kentli ana babalar için bir endişe kaynağı değil midir?

Yukarıdaki örnekleri daha da uzatmak mümkün. Genel olarak söylenen çocuk sevgisi aslında kendi çocuğumuzla karşı beslenen bir sevgidir ve bu bencil sevgiyi belirleyen de toplumsal yasallıktır. Bu toplumsal yasallığın günümüzdeki adı da sınıfsallıktır.

Konuyu isterseniz biraz soyutlayarak çocuk sevgisinin nasıl özelleştirdiğini bir örnekle açıklamaya çalışalım: Türk edebiyatında insan sevgisinin anıtlamış isimlerinden Sait Faik bir hikayesinde şöyle bir soru atar ortaya. "Diyeceğim ki, bir yangın var, bu yangında La Jaconde'u ya da zenci bir çocuğu kurtarmak zorundasınız, hangisini kurtaracaksınız?" Bu soruya orada bulunan sanatsever, insansever entellektüeller şöyle yanıt verirler: "Tabii ki, La Jaconde" derler. Çünkü La Jaconde insanlığın engin kültür mirasının çok değerli bir parçasıdır. Böyle bir şeyin kaybolması insanlık için çok önemli bir kayıptır. Sait Faik ise soruyu soran kahramanına çocuğun kurtarılması gerektiğini söyler.

Sait Faik in bu sorusunu konumuz gereği biraz daha ileri götürelim. Bu defa çocuğun rengini karıştırmayalım. Çünkü günümüzde artık insanları renklerine göre ayırma tutan entellektüel kalmamış gibidir. Yangında kurtaracağınız kendi çocuğunuz veya La Jaconde olsaydı hangisini kurtarırdınız? diye sorulsaydı. Acaba bu entellektüeller yine La Jaconde'un paha biçilmez değerinden, insanlığın en gelişkin kültür mirasından dem vurarak, bu paha biçilmez değer karşısında "benim çocuğumun ne değeri olabilir, yine de La Jaconde'u kurtarmak gerekir" diyebilirler miydi?

Elbette bu sorular günümüzde insanlara lüks gelebilir. Ne ki birinci soruya vereceğimiz cevap bizde birazcık tereddüt yaratıyorsa, bilmeliyiz ki, bizde de bir çocuk bencilliği vardır ve bu bencillik ne toplum yasaları ile, ne de doğa yasaları ile bağışlanabilir. Çünkü, çocuk bir insandır. Bir insan en değerlisinden de olsa, bir eşyadan her zaman daha değerlidir.

Öyle bir toplumsal karmaşa içinde yaşıyoruz ki, üzerimizde öylesine ağır yükler var ki, gerçekten de yukarıdaki sorular, bu anlamda bizler için şimdilik lüks olarak algılanabilir. Bu bağlamda bir çok ana babanın kendi çocuğu üzerinde aidiyet gütmemesinden vazgeçmesini beklemek hemen hemen olanaksız ve de hayalciliktir. Ben bu konuda ana babayı zorlamak yerine, şimdiki verilerde bile, yapılması gerekli pek çok şeyin bırakılması 'Bizim Çocuğumuz'u 'Benim Çocuğum' için bile yapamadığımızı göstermek önümüzde duran görevlerimiz arasındadır.

Toplumsal yabancılaşma, kimi değerlerin altüst oluşu, kapitalist sistemin bunaltıları, günlük hengame içinde hangi aile çocuğunun gerçek ihtiyaçları ile yeteri kadar ilgilenebilmektedir? Örneğin yaşanan dünyamızda kaç aile çocuğunun eğitim sorunlarına bilimsel metodlarla yaklaşmakta, konu üzerinde kafa yormaktadır? Tercih yaptığı siyasal partilerin veya hükümetlerin programlarına çocuklara neler verdiği ve onlara nasıl bir gelecek vaat ettiği açısından bakmaktadır? Okullarda okutulan ders kitaplarına, çocuklar için üretilen yayınlarla, televizyon programlarına çocuk dünyasından bakabilmekte midir? İçinde yaşadığımız toplumsal gerçekliğimiz, ne yazık ki bu sorulara olumlu yanıtlar vermekten uzaktır.

Tevfik Başer'le Bir Röportaj

40 m² Almanya

C. Yabancı: ZDF, NDR ve WDR projesi desteklemedi. Hamburg Film Bürosu'nun parasal desteğiyle filmi gerçekleştirdikten sonra da dağıtıcı firma bulamadın. Cannes'de büyük bir övgüyle karşılandın Unesco ödülünden sonra Locarno ikinci ödülünü aldın. Biraz şaşkıncı değil mi?

T. Başer: Şaşkıncı geldi tabii. Böyle bir şey beklemiyordum. Amacım sadece güzel bir film yapmaktı. İnsanların yalnızlığı, aralarındaki diyalog kopukluğu, bu çaresiz insanların kendi yandaşlarıyla doğruyu bulmaya çalışmaları, yepyeni bir toplumda yaşam mücadelesi vermeleri... Konu bu. İki odalı bir evde 80 dakikalık bir süre içinde aksiyon olmadan gerilimli bir film yapmak. Filmim Cannes ve Locarno'da ilgi gördü. Bu beni mutlu ediyor, ama buraya kadar geleceğini sanmıyordum, çünkü ilk filmim bu benim.

C. Yabancı: Kısa bir süre içinde böyle birdenbire gelen bir başarı seni biraz korkutuyor mu?

T. Başer: Korkutmaz olur mu. Ben bu filmi yaparken hiç kimseden hiçbir etki yoktu. Ama şimdi bu kadar övgü ilerde yapacaklarım konusunda beni düşündürüyor. Simdi ne yapacağım diye bin tane göz üzerime dikilmiş.

C. Yabancı: Türkçe yayın organları filmi nasıl karşıladı? Saldırı ve sövgü dışında ciddi eleştiriler de geldi mi?

T. Başer: Geldi. Cumhuriyet gazetesinde dört büyük yazı yayınlandı film üzerine. Cumhuriyet'in eleştirisi önemli benim için. "Hafta Sonu" nun yazdıklarını ciddiye almıyorum. Onun dışında da filmi yeren ya da öven bir yazıya rastlamadım. Öteki yayın organları kendi düşüncelerini ve yorumlarını getirmekten çekiniyorlar.

C. Yabancı: Uluslararası alandaki eleştirileri karşılaştırabilir misin, bir ayırım var mı yoksa benzer eleştiriler mi?

T. Başer: Çoğunlukla benzeri eleştiriler. Herkes filmin güzel bir anlatımla, fazla diyaloga kaçmadan, resimlerle anlatılmasını övüyor. Oyuncuların iyi oynadığı, konunun duyarlı ve ince işlendiği söyleniyor.

C. Yabancı: Avrupalılar özellikle Almanlar bizden egzotik filmler bekliyorlar. "40 metrekare Almanya'yla" bu beklentiye cevap mı vermek istedin?

T. Başer: Kesinlikle değil. Onlar için kendilerine uymayan herşey egzotiktir. Oysa filmnin egzotiklikle ilgisi yok. Ben içinde yaşanan durumu anlattım. Bu durum onlara egzotik gelebilir, o beni ilgilendirmiyor. Filmimde egzotik olarak ne var? Onlar egzotik görmek istedikleri için egzotik görüyorlar.

Kaldi ki çocuklarını dış dünyanın olumsuz etkilerine karşı korumak isteyen ana babalar, olumsuz gördükleri bu faktörlerin ortadan kalkması için kollarını kıvrıdarmak mıdır? Çocuklarını korumak istedikleri "kötü" arkadaşlarının ve gittikçe çürüyen toplumsal ve sosyal çevrenin değiştirilmesi için, hangi sosyal ve siyasal etkinliğin içerisinde dirlir? Hal böyle iken işi gücü bırakıp yalnız kendi çocuğumuzun geleceğini korumak için didinsek, acaba alacağımız sonuç ne olacaktır?

Soruna ülkemiz üzerinden yaklaştığımızda karşımıza çıkan tablo daha da ürkütücüdür. Kırsal alanda ve kentlerin geçekundu semtlerinde büyüyen çocuklar çağdaş dünyanın tüm olanaklarından uzak, habersiz ve kendi başına terkedilmiş, raslantıların içine bırakılmıştır. Kitap, oyuncak ve genel bir şefkatten uzaktır. Tüm bunlara ek olarak, onlar normal bir beslenme, barınma ve sağlıklı yaşam koşullarına da ulaşamamakta-

dırlar.

Sorunun bir de yurtdışı yanı var. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yaşayan göçmen işçilerimiz, buraya getirdikleri çocuklarını hristiyan dünyasının etkilerinden kurtarmak istiyorlar. Çocukların Alman arkadaş bulmasından tutun da bilmem nelere kadar onların üzerine kol-kanat geriyorlar. İnsanlığın ortak değeri olan çağdaş kültür öğeleri ile çocuklarının tanışmaması için ellerinden gelini yapıyorlar. Kuran kursları, 5-6 yaşındaki kız çocuklara baş bağlatmalar, hep çocuklarını "kurtarmak" uğruna yapıyor. Ama eldeki veriler, çocuğa bu türden yaklaşımların bir yararı olmadığını gösteren nitelikte. Örneğin Alman okullarında belli bir seviyeyi tutturmuş çocukların hemen tamamina yakını, çocuğa belli bir toleransla yaklaşan ailelerin çocukları oluşturuyor.

Tüm bu olumsuz koşullara rağmen çağdaş sosyal bilinç yine de 'Benim Çocuğum'dan 'Bizim Çocuklarımıza'

geçme sürecini izlemektedir. Tek tek kendi çocuklarımız dahil, çocuk sorununu 'Bizim Çocuğumuz' bütünlüğü içinde görmek asloandır. Çünkü günümüzde tek tek kurtuluş nasıl mümkün olmuyorsa, nasıl ki tek tek 'gemisini kurtaran' kaptan olamıyorsak, böylesi bir tutum sosyal bilince aykırı ise, çocuk konusunda da aynı şey geçerlidir. Şimdiden bilmeliyiz ki tek tek ana ve babaların kendi çocuğunu esenliğe kavuşturmaları, ancak ve ancak tüm çocukların, hepimizin çocuklarının esenliğe ulaşmalarıyla mümkündür.

'Benim çocuğum' ile 'Bizim Çocuğumuz'un arasında ayırım gözetmenin kalkmaya başlaması ancak ve ancak 'Bizim çocuğumuz' bilincini esas kabul eden bilimsel bilinçle yola çıkılarak ve o bilincin gerektirdiği sosyal-siyasal-kültürel davranışı hep birlikte gerçekleştirerek sağlanabilir.

C. Yabancı: "Racco ve Kardeşlerini" seyredenler, işte bu İtalya'dır demiyorlar diyorsun bir konuşmanda. Senin filmi gören yerli halkın çoğunluğu "işte Almanya'daki Türkiye" diyor. Neden acaba?

T. Başer: O soruyu onlara sormak gerek. Böyle düşünenler kendilerini değiştirmezlerse, ben onları zaten değiştiremem. Sinemaya önyargılı giderlerse önyargılı çıkarlar. Benim için film filmdir. Ben de herkes gibi bir film yapıyorum. Filmimdeki kişiler Türk. Onların yaşamlarını anlatıyorum. Türk filmi, Alman filmi, Amerikan filmi anlayışma karşıyım. Biri kadın, diğeri erkek iki kişinin yaşadığı bir durumu anlattım. Aynı şeyi bir Fransız ya da Alman yapsaydı kadın erkek ilişkisi denilirdi.

C. Yabancı: Sen ne kadar reddetsen de filmin öyle görülüyor. Bu bakış açısı nereden kaynaklanabilir?

T. Başer: Alman seyircisi böyle görüyor. Fransız, İsviçreli seyircilerle konuştum. Onlar Türk filmi olarak görmüyorlar. Filmin ulaştığı boyutlar ulusal sınırları aşıyor. Bizim insanlarımız 25 yıldır burada yaşıyorlar. Kök salmışlar artık. Onları bu toplumdan ayıramayız. Ayrıca sorun sadece bizim değil Alman sorunudur da.

C. Yabancı: Film afişlerinde şöyle bir sözün yer alıyor: "Almanların bizi tanımaması istiyoruz-tanınmamışlık (yabancılık) korku yapıp kin yaratır." İçimizi dışımızdan anlattığımızda ırkçılığın ortadan kalkacağına mı inanıyorsun, ya da yabancı olduğumuzdan asil ırkçılığı körükleyen bizler miyiz?

T. Başer: Demagojik bir soru. İki odalı bir evi ele alalım. İki ayrı odada ayrı insanlar yaşıyor. Birbirlerini karşılıklı kötüllüyorlar. Aradaki kapı açılmıyor. Bu insanlar birbirlerini tanımadıkları gibi diğerleri hakkında bildikleri sadece yalan yanlış duyduklarıdır. Birbirlerinden korkuyorlar. Etkilenmekten, kendi değer yargılarını yitirmekten korkuyorlar. Oysa aradaki kapı açılıp karşılıklı tanışmalar korku ortadan kalkar. Yabancı düşmanlığı kendiliğinden doğmaz. İnsanlar başka tanıtıldı. Olumsuz bir Türk imajı yaratıldı. İnsanlar birbirlerine iyi niyetli yaklaşımları yabancı düşmanlığı olmadı.

C. Yabancı: Peki kendimizi yeterince tanıtırsak önyargıların ortadan kalkacağına inanıyor musunuz?

T. Başer: Bunu iki taraftan da beklemek gerek.

C. Yabancı: Öteki taraftan gelmiyor birşey.

T. Başer: Ben eğitimci değilim. Bu konuyla ilgilenen bir (Devamı 16. sayfada)

Bir uluslararası sempozyum

Çocuk ve gençlik edebiyatı 1999 yılını yaşayacak mı?

Eylül ayı içinde Hollanda'da bir Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu yapıldı. Hollanda Yazarlar Birliği'nin "1999 yılında çocuk edebiyatı nasıl olacak?" belgisi altında düzenlediği bu sempozyuma 19 Avrupa ülkesinden çok sayıda bilimadamı, yazar, eleştirmen ve yayıncı katıldı. Sempozyumun açılışında sözalan ve hazırlık aşamasında yapılan bir yazılı soruşturmanın kısaca dökümünü veren çocuk ve gençlik edebiyatı uzmanı Prof. Dr. Ria B. van Wechem'in konuşmasını, günümüzde bu konuya ilişkin tartışmaların ve bu alanda duyulan tasaların genel çizgileri konusunda bir fikir vermesi açısından ilginç olduğu kanısıyla yayınlıyoruz.

Belirli bir güvensizliği içeren bu sorunun giderek güncelleşmesi, sayın baylar, baylar, üzerinde dikkatle durulması gereken bir gerçeklikti.

Konuşmamın temasını oluşturan "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı 1999 yılını Yaşayacak mı?" -ki burada 1999 yılını sembolik olarak kavramak gerekirdi- bu uluslararası sempozyumun ana teması olarak düşünülmüştü. Çocuk ve Gençlik Kitabı Yazarları Çalışma Grubu (VvL/VvS) bu ifadeyi dikkatle irdeleyerek sempozyuma katılanlar arasında olumsuz duygular yaratılabileceği görüşüne vardı. Bu nedenle sempozyumun teması "Çocuk ve Gençlik Edebiyatı 1999 yılında nasıl olacak?" şeklinde değiştirildi. Bu çözümlemenin daha yumuşak, daha beklenti dolu ve daha olumlu olduğu söz götürmez. Buna rağmen ben konuşmamda eski başlığı ele almayı ve sorunu böyle koymanın haklı ve yararlı olup olmadığını irdelemeyi ilginç buluyorum. Böylece Avrupa'da çocuk ve gençlik edebiyatı alanında bilimsel çalışmalar yapan uzman arkadaşların sorunun bu biçimde kavranmasına nasıl bir tepki göstereceklerini saptamak ilginç olacak. Bu arkadaşların tepkileri birbiriyle uyuyor mu, yoksa bunlar birbirinden ayrılan yanlarıyla algılanabilir mi? Ben dikkati bazı uzman arkadaşlarıma ve onların görüşlerine yöneltmek istiyorum.

Bunlar Belçika, Federal Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya, Avusturya, Polonya, Romanya, İsveç ve İspanya'dan geliyorlar. Ancak bu arada yazılı sorularımı sadece çok dar bir bilimadamları grubuna yöneltmiş olduğumu vurgulamak isterim. Bunlar üniversitelerde ve enstitülerde çocuk ve gençlik edebiyatı alanında araştırma, inceleme yapan, bu nun ötesinde sempozyumlarda ve ulus-

lararası jürilerde sık sık biraraya gelen bilimadamlarıdır. Toplam oniki kişiye bu soruyla ilgili görüşlerini yazılı olarak iletmesi rica edildi. Bunlardan dokuzu sorumuzu yanıtladı.

Bayanlar, baylar, önce sizlere tarafımızdan soru yöneltilmiş olan bazı meslektaşlarımı tanıtmak ve kısaca görüşlerini sunmak istiyorum. Sonra bazı yanıtları daha etraflıca aktaracağım.

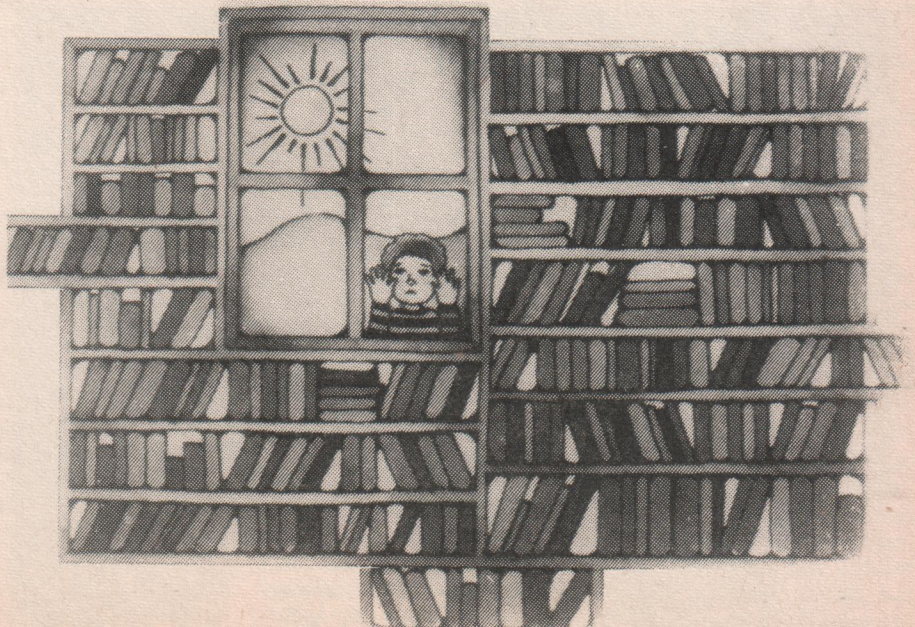
İlk olarak size Prof. Dr. Alfred Clemens Baumgaertner'i tanıtmak isterim. Kendisi Würzburg'da Julius Maximilian Üniversitesi'nde Alman Filolojisi, Alman Dili Didaktiği ve Edebiyatı Enstitüsü'nde öğretim üyesidir. Görüşünü eleştirel bir analizden geçirirsek bu soruyu yanıtlarken kitapların günümüzdeki durumu ve geleceğini karakterize etmek için geçmişte ele aldığımız görürüz. O, ilerleyen zaman içinde çocuk ve gençlik edebiyatından bahsediyor. Konuş-

mamda görüşlerine daha geniş yer vereceğim.

Münih Uluslararası Gençlik Kütüphanesi Müdürü Dr. Andreas Bode yanıtında nesillerden bu yana çocuk ve kitabın, çocukluk ve çocuk kitabının birbirine bağlılığını vurguluyor. O, kitabı uygun bir araç, metinleri aktarımındaki soyutlamasıyla, realizasyonda ister resimlemeyle olsun, ister film ve sözlü anlatımla olsun, tek kelimeyle fantaziye yer veren bir araç olarak görüyor. Andreas Bode'ye de tekrar değineceğim.

Şimdi güneye, İspanya'ya dönelim. Buradan iki meslektaşına soru yöneltmiştim: Mercedes Gomez del Manzano ve Carmen Bravo Villa Sante.

Mercedes Gomez del Manzano Madrid'deki Complutense Üniversitesi'ne bağlı. O, yanıtında çok yürekli ve çocuk ve gençlik edebiyatının pazarı giderek fethedeceğine ve 1999'da çok daha yüksek

bir kaliteye ulaşacağına inanıyor. Bu sayını da şöyle temellendiriyor:

-Çocuk ve gençlik alanında büyük isimlere sahip bir şairler ve yazarlar topluluğunun varlığı;

-bu toplumda çocukların kendilerine özgü bir yerinin varlığı ve bu olgunun edebiyat alanından da çocuk ve gençlerin gereksinimlerine yanıt vermesini talep etmesi;

-öğretmen yetiştiren birçok kurumun akademik çocuk ve gençlik kurslarını istemi;

-dilbilimi alanında çocuk ve gençlik edebiyatı öğrenimi bölümlerinin belirleyici rolünün tanınması.

Öğrenim özellikle bu açıdan ele alındığında çocukluğun ilk yıllarında dil zenginliği elde edilebiliyor. Bu da ilerde edebi bir yapıtın değerini kavrayabilmek için büyük önem taşıyor.

Carmen Bravo-Villasante, Madrid Üniversitesi'nde çalışan bir başka meslektaş. 1999 Yılında o zamana dek olmadığınca çok çocuk ve gençlik kitapları yayınlanacağını öngörüyor. Ona göre, özellikle boyutları gereği az yer tuttukları için ve bunun da ötesinde ucuz oldukları için cep kitapları çoğalacak. Kamuya açık ve özel kütüphanelerde kasetlerin ve plakların yanında kitaplar da bulunacak. Kitap, eğitimin ve yeniden yaratmanın önemli bir ögesi olarak kalacak.

Varşova Üniversitesi'nde çalışan Prof. Dr. Irena Wojnar yanıtının başında bunun kendi kişisel görüşü olarak ele alınması gerektiğini vurguluyor. Gelecek birçok yönden güvencesizdir. Ona göre belirli bir klasik edebiyat zamana bağımlı olmayacaktır. "Pinokyo", "Alis Harikalar Diyarında" gibi örnekler veriyor. Bu tür klasik edebiyatın gelecekte de değerini muhafaza edeceği tartışma götürmez. Buna karşın Prof. Wojnar gençlerin

çocuk ve gençlik edebiyatı karşısındaki tutumlarından korkuyor. Gençler yığınsal iletişim araçlarının cazibesine gidecek daha çok kapılıyorlar. O, çocuk ve gençlik edebiyatını savunmanın ve edebiyatın önemine dikkati çekmenin pedagojinin görevi olduğuna inanıyor. "Donc c'est a l'education de defendre de role de la lecture, de la presence sprituelle des oeuvres dans le conscience des jeunes!" diye yazıyor.

Bunun için etkin bir çaba göstermek gereklidir çünkü eğer bu alanda heyecan yaratamazsak diye uyarıyor Prof. Wojnar "au monde barbare..." hep azınlık olarak kalacağız.

İsveç'te, Lund Üniversitesi'nin Eğitim Bölümü'nden Göte Klingberg çocuk ve gençlik edebiyatının ilerde de varolacağına kuvvetle inanıyor. Meslekdaşı Göteborg Üniversitesi'ne bağlı Literaturvetenskapliga Institutionen'den, özellikle tiyatro bilimi dalında çalışan Lena Fridel ise şöyle yanıt veriyor: Çocuk ve gençlik kitaplarının da tüm diğer kitaplar kadar yaşayacağına inanıyorum. Tabii bu arada kitapların başka biçimlerde ortaya çıkacağını da gözönüne almamız gerekiyor. Örneğin mikrofilm ve kasetler gibi. Ama ben geleceği göremem. Kamuya cep kitapları ilerde de olacak. Bizi ne olursa olsun insanın romanla, şiir ve öykülerden oluşan edebiyata gereksinimi olduğundan eminim. Televizyon ve tüm diğer teknik iletişim araçları bu görevi tümüyle üstlenme durumunda değiller. İnsanın kendine özgü verilerinden biri de sözcüklerle iletişimidir. Kitaplar ise bu sözcükleri taşımak için en uygun vasıta. İnsan bir kitabı ne zaman ve ne şekilde isterse öyle okur. Okuyucunun kitap üzerine hakimiyet kurması seyircinin televizyona egemen olmasından daha kolaydır. Biz yetişkinler, gelecekte de çocuğun yetişmesinde ki-

tapların varolabilmesi için titizlik göstermeli ve gerekeni yapmalıyız.

Louven Katolik Üniversitesi Dil Bilimleri Enstitüsü'nden Dr. Rita Bouchert-Ghesquiere şunları söylüyor: Çocuklar anlatılara kulak verme olanağı buldukça bunu yapacaklar ve bu sözlü edebiyattan okuma kültürüne geçeceklerdir. Kitaplar diğer iletişim araçlarıyla rekabet edebilmek için çok sayıda kendine özgü yollarla sahiptir. Yayıncıların daha seçkin olmalarını istemek gerekir. Böylece kitapların kalitesine kesin bir öncelik tanınmalıdır. Buna da ancak eleştirilenler pedagojik beklentilerin yanı sıra aynı ağırlıkta edebi beklentiler de koyarlarsa ulaşılabilir. 1965'in kitaplarına bakarsak 20 yıl sonra sadece çok az sayıda yazarın bu işe devam edebildiklerini görürüz. Kitapların çoğu sessiz bir biçimde yitip gitmiştir. Bunlar birçok çocuk tarafından okundu ama kimse onları yeniden yayınlamadı. Buna karşın bazı kitaplar o zaman olduğu gibi bugün de güncel. Son zamanlarda yayınlanan kitaplardan da aynı şey beklenebilir. Kı-

sa zamanda çok yayın yapıldı. Sadece en iyi kitaplar başarı kazanıyor ve başarılarını sürdürüyorlar. Ancak bunlar her zaman sadece eleştirilenlerin heyecanla önerdikleri kitaplar değildir. Gerçek, sadece kaliteli kitapların yaşadığını gösteriyor. Bana en önemli gelen, batılı gençlik edebiyatının çevreye açık olması ve diğer kültürlerin çocuklarına ne sunduğuna kulak vermesidir. Belki tam da yorulmaya başladığı şu anda çocuk ve gençlik edebiyatına böylece yeni esinlenmeler gelebilir.

Şimdi bayanlar baylar, Profesör Baumgaertner'in belgeleri üzerine biraz daha derinlemesine eğilmek istiyorum. Prof. Dr. Alfred Clemens Baumgaertner "Değişimdeki Çocuk ve Gençlik Edebiyatı" başlıklı makalesinde yetişmekte olanların edebiyatla olan ilişkilerini "ister yazılı ister sözlü olsun" yüzyıllar boyunca birbirinden derin bir biçimde ayrılan devirlerle değiştiğine değiniyor.

Birbirinden temelden ayrılan üç aşama görülebildiğini söylüyor:

-Önceleri yetişmekte olanlar çevrelerinde varolan edebiyata tümüyle katıldılar:

-daha sonra yetişkinler varolan metinler arasında pedagojik açıdan yaptıkları seçkilerin gençler için uygun olduğunu ilan ettiler ve bunları onlar için özel bir şekilde yayınladılar;

-en sonunda çocuklar ve gençler için özel metinler yazıldı.

Baumgaertner'e göre devirlerin birbiri ardına bu sıralanışı her ne kadar edebiyatın gerçekliği tarafından relative edilse de yine de belirli bir bulgusal değer taşımaktadır.

(Devamı sayfa 15'de)

Ein Leben voller Verbote

Meral Geçmen

„Du wirst das Zimmer nicht verlassen!“
Die laute Stimme meines Bruders dröhnt in meinen Ohren. Was war eigentlich mit ihm los? War er mein Vater? Nein, er war nur mein älterer Bruder. Er regte sich unnötig auf. Mein Zimmer wollte ich nicht verlassen. Mir war zum Weinen zu mute. Mein Bruder hatte mich vor so vielen Leuten bloßgestellt. Und das an meinem 18. Geburtstag. Er hatte mich an den Schultern gepackt und fortgezogen. Dann hat er mir eine Ohrfeige gegeben. Armer Cetin! Als mein Bruder mich fort-schleppte, guckte er mir erschrocken nach.

Jetzt bin ich in meinem Zimmer. Ich gucke mir das Poster mit der Taube an. Er schenkte mir dieses Poster am ersten Tag unserer Freundschaft. Abends, bevor ich ins Bett gehe, schaue ich mir erst diese Taube an. Cetin sagte er täte das auch. Was sagte Cetin immer? „Wenn man sich diese schöne Taube anschaut, versinkt man in einen in einen tiefen Schlaf gisst seine Probleme. Er hatte recht. Frei und unbekümmert durch die Luft zu fliegen, muß ein schönes Gefühl sein. Ich wünschte, ich wäre auch eine Taube. Ich wünschte, ich könnte hier fortfliegen. Die zornige Stimme meines Bruders nicht mehr hören müssen! Aus dieser Stadt weggehen, wo die Luft so neblig und schmutzig ist! Nur mit Cetin zusammen sein liebe und kluge Stimme hören. Die Wünsche nehmen keine Ende.

Ich kann mich noch an den Tag erinnern, an dem Cetin und ich uns kennengelernt hatten. Wir waren Nachbarn. Unsere Mütter verstanden sich gut. Meine Mutter erzählte nur noch von Cetins Mutter. Gönül hieß sie. Einmal sagte meine Mutter zu mir: „Komm doch mit zu Frau Gönül. Du kannst Dir ihre schönen Handarbeiten ansehen. Ich zuckte mit den Schultern. Meine Mutter wußte, daß ich kein Interesse an Handarbeiten habe und war über meine Gleichgültigkeit ärgerlich. Sie murmelte irgendetwas vor sich hin, aber ich hörte nicht hin.

Einmal war ich ganz allein zu Hause, als das Telefon klingelte. Meine Tante aus Istanbul war am Apparat und wollte meine Mutter sprechen, die im Moment bei Frau Gönül war. An dem Tag war ich zum ersten Mal bei Cetin in der Wohnung. Irgend wie war ich ängstlich. Die Tür wurde schnell geöffnet. Vor mir stand ein junger Mann mit einem freundlichen Gesicht und bat mich herein. Meine Mutter und Gönül Teyze saßen im Wohnzimmer und tranken Tee. Ich sagte: „Mama, Fatma teyze aus Istanbul hat angerufen. Sie möchte Dich sprechen.“ Meine Mutter sprang auf und sagte: „Bleib Du hier, ich komme sofort wieder. Ich blieb da. Gönül teyze zeigte mir freundlich einen Platz und ich setzte mich hin. Der junge Mann setzte sich mir gegenüber. Gönül teyze räumte die leeren Teegläser auf ging in die Küche. Ich war irgendwie aufgeregt. Mein Herz klopfte, ich presste meine Nägel in meine Hand. Er hieß Cetin. Er zeigte mir sein Zimmer. Sein Zimmer war genauso wie er irgendwie sehr freundlich. An der einen Wand hing das Poster, mit der Taube. Ich fand es schön. Cetin sagte: „Wenn es Dir gefällt, kann ich Dir eins schenken.“ Ich nickte vor Freude. Am Abend habe ich es in meinem Zimmer aufgehängt.

Ich war glücklich, Cetin war irgendwie anders als die anderen Menschen, die ich kannte und ich spürte, daß mein Leben sich änderte. Das bemerkte auch meine Mutter. Sie verbat mir den Kontakt mit Cetin. Sie machte sich unnötige Sorgen. Cetin war ein guter Freund für mich, sonst nichts.

Er war 22 Jahre alt und arbeitete als Zechenarbeiter. Für meinen Bruder, der eine Ausbildung hatte, war er nur ein einfacher Arbeiter. Er vergaß, daß unser Vater auch ein Arbeiter ist. Ja, Cetin war ein Arbeiter, aber er war stolz darauf. Obwohl er in drei Schichten arbeitete, war er immer gut gelaunt. Er erzählte von seiner Arbeit und seinen Kollegen

so aufgeregt wie ein Kind. Er liebte seine Arbeit sehr. Ich konnte ihn manchmal nicht verstehen, weil ich wußte, wie schwer er arbeiten mußte. Wir trafen uns immer heimlich. Wenn meine Mutter das wußte, würde sie in die Luft gehen. Vorallem mein Bruder, der Angeber, würde vor Wut platzen. Mein Bruder nannte Cetin einen Schwätzer, er wußte nicht was er sagte und tat. Ich war sauer auf meinen Bruder. Cetin war kein Schwätzer. Er wußte genau was er sagte und tat. Man konnte sich sehr gut mit ihm unterhalten. Er sprach oft von Menschlichkeit, Freiheit. „Es darf keinen Krieg mehr geben“ sagte er. „Man müßte vorallem an die Kinder denken. Ihnen eine friedliche Zukunft vorbereiten.“ Ich spürte, daß Cetin Kinder sehr lieb hatte. „Sie sind wie weiße Blumen, die in den blutigen Feldern wachsen, die mit Draht umringt sind.“ „Weißt Du? Die Kinder sind die einzigen Wesen auf dieser Welt, die nicht schmutzig, böse und hinterlistig sind. Die Erwachsenen verderben die Kinder.“ Cetin hatte Recht. Aber wie wollte er diese Welt ändern? Wem wollte er gegenüber stehen? Welche Ziele wollte er erreichen? Ich sagte ihm eines Tages, was ich dachte. Ich fürchtete er würde gekränkt sein. Aber er war wie immer nett und er lächelte. „Was meinst Du Nihal, wenn alle Menschen so denken würden wie Du? Dann könnten wir nichts erreichen.“

„Was sollen wir tun?“ fragte ich.

„Wir müssen Hand in Hand gehen und uns solidarisieren.“ Ich zuckte mit den Achseln. „Meinst Du, wenn nur ein Hand voll Menschen sich zusammenschließen, können sie die Welt ändern? Wem wollte er gegenüber stehen? Welche Ziele wollen wir so denken und alles auf uns zukommen lassen, können wir nichts erreichen. Außerdem bin ich nicht alleine Nihal! Es gibt genug Menschen, die so wie ich denken.“

Ich zog meine Brauen zusammen: „Ich glaube, die Menschen sind nie zufrieden.“

„Schau Nihal! Das ist nur ein kleines Licht der Hoffnung. Es ist so, als ob man einen Streichholz im Dunkeln anzünden würde. Versteht Du? Wenn es auch nur ein kleines Licht ist, ist es eine Hoffnung.“

Ich verstand Cetin gut. Ich tat nur so, als ob ich ihn nicht verstehen würde und wollte, daß er sich ärgert. Aber er war wie immer geduldig und ruhig. Er erklärte es immer wieder sehr freundlich. Er war dafür, daß man alle Probleme ohne Gewalt lösen könnte. Innerlich fragte ich immer: „Bist Du ein Engel, Cetin?“ Doch wußte ich, wenn ich mir seine Hände ansah, daß er kein Engel, sondern nur ein ganz normaler Zechenarbeiter war.

In den letzten Tagen war Cetin sehr glücklich. Wir machten einen Spaziergang am Rhein entlang. Ich fragte ihn warum er so glücklich sei. Er sei in den Betriebsrat gewählt worden. Ich war nicht verblüfft. Gülten erzählte mir, daß man Cetin an seinem Arbeitsplatz sehr gern mochte. Deutsche wie Ausländer hätten ihn sehr gern.

Als ich an dem Tag nach Hause kam, wartete mein Bruder auf mich. Er sah sehr verärgert aus. Ich wußte, daß irgend etwas nicht stimmte. Ich guckte ihn ängstlich an. Dann fragte er: „Kannst Du mir bitte erklären, was Du bei dem Cetin suchst?“ Er hatte uns wohl zusammen gesehen. Woher sollte er sonst wissen, daß wir, Cetin und ich am Rhein spazieren gegangen sind. Ich hatte niemandem davon erzählt. Niemandem? Nein, nein. Nur Gülten wußte das. Ich verheimlichte nichts vor ihr. „Ich war allein. Er hat mich rein zufällig gesehen und kam zu mir. Wir haben uns nur unterhalten. Was ist schon dabei?“ sagte ich und rannte in mein Zimmer. Ich dachte nur an Gülten. Sie hatte es meinem Bruder verraten, daß wir uns treffen würden. Ich war traurig. Ich wollte schreien: „Warum, warum?“ Sie war doch meine be-

ste Freundin. Ich konnte sie nicht verstehen. Oder war sie auch gegen Cetin. Dabei sagte sie doch, daß sie Cetin auch sehr gern hatte. Ihr Bruder und Cetin waren Arbeitskollegen. Sie erzählte mir nur von Cetin, wenn wir zusammen waren. Oder, oder... War Gülten auf uns eifersüchtig?

Dazu hatte sie doch keinen Grund. In jener Nacht konnte ich nicht einschlafen. Ich dachte andauernd an Cetin, Gülten und meinen Bruder. Vor allem dachte ich an Cetin. In letzter Zeit waren wie sehr oft zusammen. Ich war glücklich bei ihm und fühlte mich sehr wohl. Wir waren sehr gute Freunde geworden, ich hatte sehr viel gelernt. Wenn ich ihn mit meinem Bruder vergleiche, sehe ich, wie verschieden sie sind. Ich wußte warum ich Cetin so gern habe. Er war mein Idealbruder, den ich mir immer gewünscht hatte.

Ich hatte mit meinem Bruder nur eines gemeinsam: Wir waren Geschwister. Sonst hatten wir nichts gemeinsames miteinander. Kein Thema worüber wir uns unterhalten könnten. Während ich eine Leseratte war, las er nur einmal in der Woche die Sportseite der Zeitung. Ihn interessieren nur Autos mit viel PS und seine Cowboystiefel, die er nie auszieht. Ich stieg ungern in sein Auto. Ich hatte Angst, daß ich beim Zuhören von Ferdi Tayfurs Stimme, taub zu werden. Er schreit und gibt gerne Befehle. Er rief den Mädchen zu uns und wenn einer mir was sagt, den schlägt er. Nein, nein! Wir hatten wirklich nichts gemeinsames. Wir sind grundverschiedene Menschen. Ich wünschte mir er wäre so wie Cetin. Am nächsten Tag traf ich mich wieder mit Cetin. Ich erzählte ihm was los war. Er sagte, ich sollte mir keine Gedanken machen. Dann fragte er: „Kommst Du am Sonntag zu dem Aufmarsch?“

„Was für ein Aufmarsch?“ fragte ich.

„Wir wollen gegen den Ausländerhaß laufen. Du sollst auch mit laufen. Es werden viele Menschen daran teilnehmen.“

„Ich glaube nicht, daß ich mit gehen kann. Denn am Sonntag habe ich Geburtstag und werde 18 Jahre alt. Meine Freundinnen und ich wollen uns treffen und feiern.“

„Der Aufmarsch ist morgens früh.“

„Wenn ich komme, sehen wir uns.“

„Gut.“

Wir trennten uns bis Sonntagmorgen.

Sonntag bin ich sehr früh aufgestanden. Ich war aufgeregt. Ich hatte vorher noch nie an einem Aufmarsch teilgenommen. Treffpunkt war der Marktplatz in unserer Stadtteil. Ich sagte meiner Mutter bescheid, wohin ich gehe und ging aus dem Haus.

Der Marktplatz war voller Menschen. Die Mehrheit bestand aus Jugendlichen und alle hatten Plakate in den Händen. Ich mußte nicht lange nach Cetin suchen. Er freute sich sehr, als er mich sah. Er hatte mir alles Gute gewünscht und gab mir ein Paket.

Der Aufmarsch begann mit einem Marschlied. Ich guckte mir die Menschen an, die schrien oder mitsangen. Ganz vorne liefen zwei Farbige, die die Plakate mit der Aufschrift ‚Frieden, Brüderlichkeit und Solidarität‘ trugen. Es kamen Menschen aus verschiedenen Nationalitäten zusammen. Ich verlor langsam meine Zurückhaltung. Ich konnte Cetin jetzt besser verstehen. Es mußte sehr schön sein, für eine gute Sache zu kämpfen! Mein Glück dauerte nicht lange. Gerade wollte ich mitsingen. Da sah ich jemand auf mich zu kommen. An die Stelle des Glücksgefühles trat jetzt Angst. Ich dachte: „Das kann nicht wahr sein. Dabei geschah es wirklich. Bevor ich überhaupt etwas sagen konnte, gab mein Bruder mir eine Ohrfeige und zog mich aus der Menschenmenge. Ich mußte an die Menschen denken, die weiterliefen und schrien. Ich wollte zu ihnen zurück und mit ihnen weiterlaufen. Aber mein Bruder verhinderte es. Als ich mich von meinem Bruder losriß schaute ich zurück und sah, daß Cetin mir nachblickte. Cetin weiß was meine Blicke sagen wollten. Ich bin immer bei Euch, auch wenn ich nicht mitlaufen kann. Ich denke an Euch.“

Jetzt bin ich in meinem Zimmer. Ich möchte nicht weinen. Es finden bestimmt auch andere Aufmärsche statt, an denen ich teilnehmen könnte. Mein Bruder war nur ein Hindernis

für mich, das ich überwinden kann. Vielleicht ändert er sich auch. Vielleicht nimmt er im nächsten Monat an dem 1. Mai Aufmarsch teil. Wenn auch spät, sieht er vielleicht auch das wahre Gesicht des Lebens.

Dann habe ich mich an das Paket erinnert, den Cetin mir gab. Cetins Geschenk! Ich habe es geöffnet. Es war ein Buch. Gorkis ‚Mutter‘. Ich habe mich riesig gefreut. Ich habe das Buch aufgeschlagen. Auf der 1. Seite stand geschrieben: Für meine Freundin, Nihal. In Liebe.

05. 09. 1986

Meral Gecmen

(Übersetzt von Gülizar Gülsoy)

Selçuk Ceylan

Versuch einer Übersetzung des Gedichts
"Drei Sprachen" von B. Rahmi Eyüboğlu.

B. Rahmi Eyüboğlu'nun "Üç Dil" şiirinin tercüme denemesi.

Drei Sprachen

*Drei Sprachen sollst du mindestens beherrschen
Mindestens in drei Sprachen sollst du
Schimpfen können auf die Weiber und Mütter
Drei Sprachen sollst du mindestens beherrschen
Mindestens in drei Sprachen denken und träumen
Drei Sprachen mindestens
Zuerst deine Muttersprache
Dein, wie deine Hände und Füße
Süß wie die Muttermilch
Umsonst wie die Muttermilch
Umsonst auch die Wiegenlieder, die Märchen und die Flüche
Siebenfach fremd sind die anderen
Jedes Wort im Maule des Löwen
Jedes einzelne Wort mußst du mit Zähnen und Klauen
Herausreißen wie die Wurzeln
Bei jedem Wort erhöht es sich um die Ziegelsteinhöhe
Bei jedem Wort wächst es um ein Stockwerk*

*Drei Sprachen sollst du mindestens beherrschen
Mindestens in drei Sprachen sollst du beherrschen
Herzliebchen zu sagen
Mir zerspringt das Herz zu sagen
Rote Rose ist rot wie die Liebe zu sagen
Es zerbricht da, wo es am dünnsten ist, zu sagen
Des Pferdes Tod liegt an der Gerste zu sagen
Ein Büschel Gras ist am Absturz der Ziege schuld zu sagen*

*Ausdrücken, daß die Ausbeutung des Menschen durch den
Menschen*

*Die schlimmste Niedertracht ist
Was heißt hier ausdrücken können
Zu Donnern und zu Blitzen sollst du fähig sein.*

*Drei Sprachen sollst du mindestens beherrschen
Mindestens in drei Sprachen sollst du
Schimpfen können auf die Weiber und Mütter
Drei Sprachen sollst du mindestens beherrschen
Denn du bist weder Geschichte noch Geographie
Weder dies noch das
Mein Sohn Mermus
Du bist der Sohn einer Nation, die den Bus verpaßt hat.*

Yerini Bul

Karanlığın ucunda
Yaşanılacağı bir evrene acı olacak
Ve bir daha kapanmayacak kapının
Değebilir ısıyı ellerine dokununca
Daralan soykırım halkasında
Daha dolgun bir bedenle
Bireyciliğe karşıt kenetle ellerini
Yüce bir ereğin saygınlık noktasında
Ve tüm insanlığın ortak potasında
Erit soluşunu
Ve kardeşliğin sevisinde yan yan kavrul
Özgürlüğün söken şafağında
Bir tutam yalımın üstüne atıl
Ve ilk kez doyasıya
Onurunu tadarak yasamanın
Hünerinin eri olmaktan çık
Ve evrenselliğin doruklarına uzan
Ve sen
Kahreden yalnızlığın
Ezici ağırlığından
Ve körlüğünden
Ve sağırlığından
Ve sen bağnazlığından sıvrıl
Batıllığın çökert çatısını
Ve yöreni saran çemberi kır
Ve sen karanın en koyusunda
Fırında insan kızartan
En yakıcı közlerin bile
Isıtmadığı yüreğe
Ve kıyıcılığı
En acımasızlığına soyunmuş
Türlerin en iğrenç olanına bak
Ama iğrençliğine
Yenilmeden yaşamın
Engellerin son kanburunda
Soluşunu direncinin bileklerine vur
İlmiklerini parça parça et
Yaşamı senden ayıran perdenin
Ve karanlığın duvarında
Balyozun sarsıcı inişini duy
Uzak değil sana
Genzinde birikmiş tükrüğünü
Suratına suratına tükür
Ve milyonların savaş belgisinde
Sesinin pürüzünü ayıklayıp
Topluca adımlanan çıkışın
Bedenine gir
Ve bağnaz burgaçın
Katı döngüsünde
Son atılımla adımını
Basarak vere
Yüreğin atışını ısrarla dinle
Ve barışın ılık meltemleriyle
Hırçınlıkların giysilerini soyup
Senden olmayan artıkların
İzlerini sil
Ve ne et ne eyle
Yerini bul
Yerini bul
Yerini bul

A. Mahir OFCAN

Ölülerimiz sitemsiz izliyor bizi

—Sessizce dövüşün gösterişsiz ölen
ve şimdi ve ne hazindir ki
pek çoğunun adını bile hatırlamadığımız
bütün devrimci öğrenciler için—

I.

her öğrenci gibi
o da kazıdı adını
tahta sırasına
sevdiğinin ve kendinin

okudu, öğrendi, dövuştü
bir sabah gelmedi okula
belki 1 Mayıs'ın ertesiyle
belki 15-16 Haziran'ın

şimdi o tahta sırada
adının karşısında
bıçakla kazılıdır
vurulduğu günün tarihi

II.

belki unuttuk onun da adını
anasından ve sevdiğinden gayrımız
çünkü hayat acımasız törpüsüyle
söküp aldı yüreğimizden içli bir şeyleri

çünkü düşman kalles ve hain
düşman sinsi, usta ve kıvrak
ve etindeki bir çizik için
hin kere öldürmeye hazır

III.

ölülerimiz sitemsiz izliyorlar bizi
ve kavgada derkenar olandan
hesap sormaya hazır hepsi
dökülen kanlar hakkı için

kardeşler, ödenecek borcumuz çok
genç hayatlarını tereddütsüz verenlere
namuslu akıl, namuslu yürek
sürmeli al atını meydan yerine

Kemal Erdoğan GÖZÜTOK

Aralık/1985

Halkana

I.

bir insan denizidir halk
bütün ırmaklarını
bağrında uyutur
yaşamın
çağların hükümranıdır
bir eli esirliğe deşe
ulaşır bir eli hürriyete

II.

Ey halkana yarınların ustası
kanatlarını ger üstümüze
zorbanın şerrinden kuru bizi
güzel günlere taşı ülkemi
ey halkana yarınların ustası

Mart 86
Hüseyin DOĞAN

Teyzemin Dallas'ı

Ali Özenç

Ablasının ikide bir "Ah körolası Huriye; seni o kaçırdı. Kuyu dibine çıkmanı o istemişti. Domuz sen de hiç bağırmadın, tıpış tıpış gittin oğlanın arkasından." Dediği geldi aklına . Bu yüzden ablası yirmi seneye yakın konuşmamıştı Huriye ile; babasıyla da iki yıl, sonra barıştılar. "Ama canım, fenada yapmadım hani" dedi sessizce. Kocasının kactıkları günkü hali geldi gözlerinin önüne; sarı saçlı, ince orta boylu, mavi gözlü. Sanki ilk defa düşünüyormuş gibiydi. Güllümsedi: Gecenin bu saatinde neleri hatırlar olmuştu. Oysa aradan yıllar geçti. Gelin olmuş, kadın olmuş, çocuklar sarmış ve işte torunları da var artık. Bir de küçük kızını hayırlısıyla evlendirdi mi, tamam! Eh Allahtan istediği başka ne olabilir ki. Oğlanları koçlar gibi, oğlanlarının oğlanları koşup duruyor her gün çevresinde. Biraz yoruluyor ama, neyse olur o kadar. Gelinleri ise, "Anneciğim... Anneciğim!" diyerek, bir dediğini iki etmiyorlardı.

Döndü yattığı yerden sağ yanına, biraz yorganını çekti. Bu kez de gözlerinin önüne komşu kızın yarım bıraktığı elbisesi geldi. "Meret makine iplik koparmasavdı, onu da bitirecektim." diye söylendi içinden. Sonra annesinin ölümüne canı sıkıldı: "Hay kör şeytan, gece devrildi, hâlâ gözüme uyku girmiyor. Biraz sonra hayvanları yemlemek için bizimki kalır" dedi. Hem, birşeyler oluyordu bu adama yaşlandıkça. Evden çıkmaz olmuştu. Hele son zamanlardaki çiçek tutkusu yok mu, şaşırtıyordu onu? Nerede o eskiden çekip çekip gitmeleri: "Az deli etmemişti beni amele kızlarıyla. Deli kafa, sandım adam elden gidecek." dedi.

Sabah ezanı okunuyordu. Ezan sesine karışan horoz ötüşleri, köyde yeni günü müdüliyordu. At arabaları, motor, dolmuş gürültüleri, duvarı delip ona kadar ulaşıyordu şimdi. Yanındaki, gözlerini oğuşturarak doğruldu birden: "Geç kaldım" dedi. "Hayvanlar kaçacak sanki, biraz daha yatsana. Yeter artık çocuklar bakar" diye cevapladı kocasını. Nerde, dinlediği yoktu onu, homurdanarak çıktı dışarı? O yine düşünceleriyle başbaşaydı. Şu kızlar da bu hafta hiç telefon etmemişlerdi. Bugün de gelmezse, alır küçük kızını, atlar giderdi vallahi. Yahut küçük oğlu götürürerdi otomobilleriyle.

Pencereden kızının karaltısını gördü: "O da kalkmış" dedi. "Hayret her sabah zorla çıkardı yataktan. Söyliyeyim şuna da süti pişirip kahvaltıyı hazırlasın bari"... Ama hiç canı yataktan çıkmak istemiyordu. Çünkü işlerin yorgunluğu çökmüştü sanki üzerine. Tavana dikti gözlerini; duvarlara bakındı: "Yine badana ister burası" dedi "Bayram gelmeden bir yaparız iyi olur"

Dışarıdan sesler geliyordu. Giyinip çıktı odadan. Komşu kızıydı; dün annesiyle birlikte bıraktıkları elbiseyi soruyordu:

- Teyze elbisem bitti mi?
- Sabah sabah rüyanda mı gördün kızım?
- Bitmedi mi?
- Akşam makine devamlı iplik kopardı. Onun için bitiremedim. Tekrar bakar, dikerim. Sen şimdi git, öğleden sonra gelirsin, olmaz mı?

Küçük kız dişleriyle ısırıldığı eteğini çekistirerek döndü gerisin geriye, kapıdan çıkarken:

- Ama, bitir ama Teyze, emi? diyordu.
- "Öf vallahi rahat yok bunlardan!" diye sokurdandı kız gittikten sonra. Biliyordu çünkü, biraz sonra da küçük gelini gelip, bebeği için başladığı kazağının örgüsünü soracaktı. Akli radyoya gitti hemen: "Arkası Yarın" programı vardı çünkü. "Gavurca" isimleri pek aklında tutamazdı ama, yine de hiç kaçırmazdı. Renkli resimli gazeteleri de çok severdi. Hani "Tan mı, Tantana mı" bir gazete var ya, biraz edepsiz resimler basıyor ama, acıklı haberleri de yok değil hani. Sonra televizyon. Şu kız yok mu, şu kız? Bazen, "Kafam şişti anne, kapat artık demiyor mu? onun yüzünden, doğru dürüst "Dallas"ı biye seyrederememişti. Yakında "Hanedan" isimli bir seri daha koyacaklar. O bundan güzelmiş. Gazetelerden birinde yazıyordu işte.

"Hanedan" deyince, birden Kemerova'dan Hıdır'ın, Almanya'dan getirdiği VIDEO'su geldi aklına; bir sürü de film getirmişler. Ne güzel, takıyorsun kaseti, istediğin zaman seyredeyorsun. Saruhanlı'ya yerleşen göçmen Süleyman demiş geçenlerde bizimkine: "Ağabi, istersen sana bir tane getireyim! " Ama bizimki, "yok" demiş. Körolmayası, ne olurdu alsaydı. İlle pamuklar satıldıktan sonra olurmuş. Halbuki Radyo'yu, televizyonu da ilk onlar almışlardı köyde. Buzdolabını bile: Eh "Kahya gelini" olmak kolay mı? dedi içinden güllümseyerek.

Yoldan gürültüyle bir traktör geçiyordu: "Mehmet Aga'nın küçük oğlu" dedi karşı sedirde oturan kıza. "Kaleye gidiyorlar herhalde. Akşam ağabim de söz verdi: Bu hafta ablaamlar gelince, birlikte gideceğiz. Çok sıkıldım, biraz açılırım belki." Oyalanmak için teyellerini sökmeye çalıştığı elbiseyi kıyıya iterek: "Aman anne ne anlıyorsun bu dikişlerden bilmiyorum vallahi? Dayım da haklı hani. Adam ta Almanyalardan senin nelerle uğraştığını biliyor." dedi. Durgunlaştı sonra da; gözlerini karşı saçaktaki kırlangıç yuvasına dikerek: "Anne, dayımlar neden hiç izine gelmiyorlar? Yedi sene oldu değil mi? Zavallı teyzem de özledi; bana kalırsa onun hastalığı oğlunun hasretinden. Dayım de mektuplarında: "Hepiniz gözümde tutuyorsunuz. Ama biraz daha beklemek zorundayız. Hem bir ben değilim ki sevdiklerinden koparılır?" diyor...

Dayısını canlandırmaya çalıştı gözlerinde: Belirgin olan, bir o son gelişlerinde, birlikte geçirdikleri yılbaşı gecesini anımsıyordu. O zamanlar onbir-oniki yaşında falandı. Kalabalıkta dayısı onun farkına varmış mıydı ki? Daha bir sürü çocuk vardı çünkü. O akşam tam sülale toplanmışlardı. Yengesini, salt omuzlarına dökülen sarı saçlarıyla hatırlıyordu. Yengeyi ise, kimbilir kocaman olmuştur.

Tekrar annesine çevirdi gözlerini:
- "Bana kalırsa dayımla birileri uğraşılıyor anne?"
Öteki kaldırdı başını dikisten:
- "Sen kötü şeyer düşünme" dedi. "Dayın akıllı insandır, hiç sanmıyorum"

Kız mavi gözlerini dikerek, cin gibi baktı:
- "Sen sanma, ben sanıyorum. Dayım politikayla uğraşıyor galiba?"

- "Ağzını hayıra aç, dedim sana dayın..."
- "Dayım çoğu mektuplarında 'Barış' diyor, 'İnsanları Sevmek' diyor, ne bileyim; 'Savaş, silahsızlanma, baskı kötüdür.' diyor vb"
- Ee!... Ne olmuş, ne var bunda?

- "Birşey yok tabi, ama bu politika işte, bunlardan da bazıları rahatsız oluyormuş. Bunları söyleyenleri hapislere dolduruyorlarmış, hatta asıyorlarmış bile"

O tekrar çevirdi elbisenin eteğini taktı makinaya:
- "Bizim şu kız bazen öyle bilmiş kesilir ki, gören de avukat sanır" dedi içinden.

Makina tekrar iplik koparıyordu:
- "Hay Allah iyiliğini versin" diye mırıldandı, masur'u değiştiren. Sonra tekrar 'Dallas' düştü aklına: "Acaba kaçınıcı bölümü oynayacaktı bu akşam? O kör olası "Ceyar" ne kötülükler edecekti yine?"

Gün yavaştan dönüyordu. Hayatın direğine dolanmış sarmaşıkların gölgesi, şimdi tulumbanın üzerinden karşı duruyoruydu. Avludaki veni döşenmiş cakıllar, Evliülüne-şile pırıl pırıldı. Konurca'dan esen ilk yel, tatlı çiçek ve tütün kokularıyla yüzlerini yalıyarak geçti. "Oh!" diye derin bir soluk aldı, elbisenin son parçasını da dikivermişti. Küçük kız neredeyse gelirdi. Ancak dış kapı açıldığında, içeriye, 32 sene önce kaçtığı sarı saçlı-şimdi beyaz-mavi gözlü, 50 yaşındaki kocası girdi. Elinde renkli günlük gazetelerle, mektuplar vardı. Kızı mektupları, o da gazeteleri aldı.

Sorun gelip -bu süreç sonuna dek devam ederse- gençlik kitaplarının yok olmasına dayanıyor. "Gençlik kitaplarının yok olması" aslında elektronik iletişim araçlarının rekabeti sonucu temel ve kapsamlı bir sürecin, yani "kitabın yokluğu" nun bir yan ögesi değil mi? Ki bunu Marshall Mc Luhan atmışlı yılların sonunda "kitap çağının sonu" olarak bildirdiğini sanıyordu.

Genel olarak bakıldığında eğer iletişim araçlarının kriterlerine güvenebilirsek, üzerinde düşünülmesi gereken gelişmeler önüne geçilemeyecek biçimde yaygınlaşan kablo ve satelit televizyon programlarıyla bir hayli yol almıştır. Ve bunlar gelecek yıllarda daha da yaygınlaşacaktır. Baumgaertner, Gerd Kadelbach'tan alıntı veriyor. Kadelbach sosyal ve pedagojik alanlardaki önemimizdeki gelişmeler üzerine olumsuz öngörülerin yeni bilgi ve iletişim teknikleriyle bağıntılı olarak ele alınması gerektiği görüşünde. Kadelbach bu arada çekici bir program arzı karşısında aile içindeki etkinliklerin gerilemesine, dışa yönelik ilişkilerden vazgeçilmesine, gerçekliklerin yitirilmesine, pasifliğe ve toplumsal gruplar için de iletişimin sona ermesine değiniyor.

Çocuk ve gençlerin okuma istemlerinin ve okuma yeteneklerinin böylesi gelişmelerle olumsuz etkileneceğini görmek hiç de zor değil.

Bu sorunla ilgili bazı empirik verilere de sahibiz. Karl-Heinz-Hochwald'ın araştırması gençler arasında televizyon tüketiminin 70'li yılların ortasından bu yana hafifçe gerilediğini gösteriyor. Görünüşe göre gençler kitap, dergi, plak ve kaset gibi "eski" araçları tercih ediyorlar. Infrotest İletişim Araçları Araştırması da kitaplardan yepyeni bir iletişim aracı olarak bahsediyor. 13 ve 17 yaşlarındakilerin %82'si ve 18-29 yaşlarındakilerin %80'i haftada en az bir kez ellerine kitap alıyorlar. 6-17 yaşındaki için bu ayda kişi başına 128,5 saate çıkıyor. Baumgaertner araştırmalardan elektronik iletişim araçlarının tuttuğu yerin kitaplardan 5 misli fazla olduğunu, kız çocukların erkek çocuklara göre "biraz daha kitap dostu" olduğunu saptıyor. Toplumsal tabakalarda aşağıya indikçe elektronik iletişim araçlarına ayrılan süreyle kitaplara ayrılan sürenin arası açılıyor. Yani toplumun üst tabakaları daha çok okuyor. Baumgaertner'e göre durumun bu sayıların gösterdiği gibi olduğu yada en azından buna yakın olduğu kabul edilirse, değişimin ne yöne doğru olacağı üzerine şüpheler doğuyor. Bunlar en başta iletişim araçlarının edebiyat alanında da arzındaki yaygınlaşmayla Kadelbach'ın formüle ettiği "aptalların daha da aptal olduğu, bilgi verilenlerin (informe edilenlerin)

süreklilik olarak daha az bilgilendikleri" bir gelişim noktasına geleceğinde birleşiyorlar. Baumgaertner, Kadelbach'ın edebiyat yapıtlarının filme aktarılması, kitap sunuları yada yazarlar üzerine belgesel film programlarıyla şu anda okumakta olan çocuk ve gençler gibi yetişkinleri de daha çok kitap okumaya özendirceği görüşüne değiniyor ve kitap okuyanların bu programları yeterince eğlenceli bulmayacakları için kapatıp kapatmayacaklarını, ve böylece okumaya olan tepkilerinin kemikleşip kemikleşmeyeceği sorusunu soruyor. Böylece okuyanlar daima daha çok okurken kıpırdamayanlar da buldukları yerden kıpırdamayacaklar. Bu durum her şeyden önce iletişim araçları ticari ellerde bilgilendirici, eğitici ve kültürel içerikleri ortadan kaldıran bir program ağı kurarsa ortaya çıkabilir.

Baumgaertner'e göre kitap çağının sona erdiği söylenemez. Kesin olan, yetişmekte olanların kitapla ilişkisinin genel tarihsel değişimlere uygun olarak birçok değişim gösterdiği gibi bundan sonra da değişecektir. Anlatılanlara arasına mesafe koyabilen, böylece anlatılanların yansımaları olanaklı kılan dünyanın sözcüklerle ifadesi, televizyondaki hızla gelip geçen ve insanı etkileyen görüntülerden çok daha çabuk geçeceği giden yolu açacaktır.

Şimdi de Münih Uluslararası Çocuk Kütüphanesi Müdürü Andreas Bode'nin bu soruya yanıtına bakalım. O, nesillerden bu yana çocuk ve kitabın, çocukluk ve çocuk kitabının birbirinden ayrılmayacak şekilde birlikte olmalarından yola çıkıyor. Resimli kitap küçük çocuğun oyuncaklarının yanısıra eline verilen ilk şeylerden biridir. Kitabın kendine özgü bir işlevi vardır. Kitap, çocuklara uyku öncesi masal anlatma işlevini yetişkinlerden devralır, çocuk kitapla okuma öğrenir, okul kitapları derslere destek olur, vb.

Bu böyle sürüp gidecek mi? Bode görsel-işitsel iletişim araçlarının, video-filmelerin, televizyon oyunlarının, teyplerinin evde ve sokakta çocukları da yetişkinleri de okumadan uzaklaştıran ve her yıl giderek artan saldırısı karşısında kitapseverlerin gittikçe tedirgin olduklarının saptanabileceğini söylüyor. Görsel-işitsel iletişim araçlarının bu yaygın varlığı ve okumadan saptırıcı diğer olgular istatistiklerle saptanabilir.

Öğretmenler de son 20 yıl içinde öğrencilerin düşüncelerini yazılı ve sözlü olarak açık ve mantıklı bir şekilde ifade yeteneğini yitirdiklerini saptıyorlar. Bode, "Bu gerçekten okumanın, dolayısıyla kitap kültürünün sonu mudur?" sorusunu soruyor. Televizyonun, insanın yaratıcı yeteneklerinin bir kısmını kurban ettiği ilk araç olmadığına dikkati çe-

kiyor: "Fotoğrafın bulunması burjuva eğitiminde resim sanatının yokolmasını getirdi. Plaklar ve radyo evde birlikte müzik yapılmasına son verdi. Telefon mektuplaşma sanatının sonu oldu -ki bu belki de edebiyat ve kültür tarihinin bugüne dek uğradığı en büyük kayıptır. Şimdi de görsel-işitsel iletişim araçlarının aktif okuma yoluyla sanatla etkin ilişki içinde olma olgusunun varolan son mevzilerine mayın döşeyeceği görülüyor."

Ne var ki, televizyonun boş zamanların bir numaralı favorisi olduğunu söylemek için yine de vakit erkendir. Bir soruşturmada üst düzeyde okul eğitimi olmayan gençlerden sadece %6'sı televizyonu en sevdikleri uğraş olarak gösterdiler. Buna karşın kızların %51'i ve gençlerin %14'ü okumayı tercih ettiklerini belirttiler. Bode burada Schmutzler Braun'a değiniyor ve günümüzde durumun eskisinden farklı olmadığını saptıyor. Okuyanlar, inatla ve tutkuyla okumaya devam ediyorlar. O, okumanın geçmişte de her yerde başlıca bir meziyet olarak görülmediğine dikkati çekiyor. Çocukluğumuzda yetişkinlerin sık sık "evde çöremlezip okumak adamın benzin sarartır", "okuyan çocuklar hareketli olamazlar", "okuma öğrenmeyi engeller" vb. dediklerini hatırlatıyor.

Okumanın tek başına yararlı bir faaliyet olmadığı kuşku götürmez. Önemli olan neyi ve nasıl okuduğumuzdur, eleştirel okumadan ne anladığımızdır.

Bode, tekniği lanetlemenin de, televizyonla ölüm-kalım savaşına girmenin de anlamsız olduğunu yazıyor. Daha çok yapılması gereken şey, çocukların ve gençlerin ve bu arada yetişkinlerin de iletişim araçları karşısında eğitilmesi, iletişim araçlarına eleştirel bir gözle bakmalarının ve sonuç olarak bir iletişim araçları disiplini elde etmenin sağlanmasıdır. İnsanoğlunun ve en başta gençlerin resimlere olan tutkusunu görmezlikten gelemeyiz.

İletişim araçları saldırısına karşın kitaplar yokolmayacaktır. Çünkü televizyona göre özellikle çocukların garanti eden ve özellikle çocuklar için önem taşıyan birçok avantajlara sahiptirler. Bode burada, bilinen bir dizi olumlu olguya değiniyor ki, bunlardan en önemlilerini sizlere aktarmak istiyorum:

- Kitaplar değerleri kavranana dek sabırla raflarda beklerler, insanın üstüne varmazlar;

- Okuma yarıda kesilebilir, yenden ele alınabilir, kitaplardaki sıkıcı yerler atlayıp geçilebilir;

- İnsan kitapları her yere beraberinde götürebilir ve her yerde okuyabilir.

Kitabın sunduğu bu avantajlar üze-

Tevfik Başer'le bir röportaj

(Başarafa sayfa 8'de)

sürü insan var. Benim görevim var, senin görevin var. Biraraya gelinip birlikte çalışılırsa çok şey yapılabilir. Herkes yabancı düşmanlığının, önyargıların neden meydana geldiğini açıklıyor ama hiç kemse çözüm getirmiyor. Benim filmimdeki soruna çözüm getiren bir seyirci var mı? Neyi eleştiriyorlar peki? Yabancı düşmanlığını bu tür filmler kötülemedi. Biz böyleyiz. Olduğumuz gibi kabul edilmemiz gerekir. İşe kökünden sarılmak gerek. Almanlar da Türkler de kendilerini değiştirmelidirler. Bugün Altona'da, Kreuzberg'te Alman öğrencileri ve sanatçıları Türklerle aynı binalarda yaşıyorlar. Aralarında yabancı düşmanlığı yok. Ama daha değişiklikleri, hiç oraya gitmeyenler, Türkleri tanımayanlar önyargılı davranıyorlar.

C. Yabancı: Bir erkek yönetmenin kadın dünyasını anlatmadaki duyarlılığıyla kadın bir yönetmenin aynı konudaki duyarlılığı farklı olsa gerek. Kadın seyirciler ne diyor 40 metrekare kadın yaşamına?

T. Başer: 40 metrekare, 100 metrekare, 1000 metrekare de olsa kadının tepkisi hep aynıdır. Patriyarkal aile yapısı sadece Türkiye'de değil tüm dünyada var. Yalnız derece bakımından farklılıklar gösterirler. Erkek baskısı Hindistan'da Türkiye'de, Arabistan'da aynı değildir. Almanya'da da şehir şehir, mahalle mahalle değişiktir. Kadın salt benim filmimde ezilmiyor. Kadın hareketi bu baskıya karşı mücadeleye ediyor. Fakat Almanya'daki kadın hareketini alıp ta Türkiye'ye uygulayamayız. Biz erkeklerin kendimizi değiştirmemiz gerekir.

C. Yabancı: Konuştuğun kadınların tepkisi ne oldu?

T. Başer: Birçok kadın bu filmle kendini özdeşleştiriyor. Alman kadını, Türk kadını, İsviçreli kadın. Benim filmimde "Tootsie"deki gibi erkek oyuncu kadını oynamıyor, kadını kadın oynuyor. Oyuncu kadın da kendi yorumunu getiriyor. Kadının baş rolü aldığı bir filmi ilk kez ben yapmıyorum. Benden önce Chabrol, Truaffuaft var.

C. Yabancı: Aynı alanda çalıştığım bir kadın arkadaş, erkek olduğumdan dolayı değil de, "Türk erkeği" olduğumdan bana karşı soğuk ve çekimser davrandığını söyledi. Senin filmde kafalardaki "Türk erkeği" imajını daha da pekiştirdi. Bu bağlamda sen bir "Türk erkeği" olarak kendini nasıl görüyorsun?

T. Başer: Benim filmimdeki insan kötü değil. Tipik Türk erkeği de değil. İnsan erkekten erkeğe, kadından kadına değişir. Kötü insan yok. İnsanların içinde yaşadıkları koşullar kötü. Ben kendini değiştirmeye, yenilemeye çalışan bir insanım. Kendi hatamı gördüğümde onu düzeltmeye çalışıyorum. Ben de ilk kez Anadolu'dan çıkıp Londra'ya gittiğimde aynı durumdaydım. Kadını malım olarak görüyordum. Ama şimdi aynı görmüyorum. Daha değişik görüyorum. Sözümlü ettiğin kadın da öyle düşünüyorsa, o onun kendi kompleksidir.

C. Yabancı: Erkeğin milliyeti yok mu demek istiyorsun? "Alman erkeği", "Türk erkeği" görüşüne karşı mısın?

T. Başer: Kadına karşı kötü davranan on tane Alman erkeği gösterebilirim sana. Eğer kategoriye koymak gerekirse "Türk erkeği"ni tercih ederim. İtalyan erkeği, İspanyol erkeği hepsi erkektir, bir maçodur. Örneğin, erkeğin erkeklik tasladığı en aşırı yer Güney Amerika'dır. Gene de o insanlarda bir sevgi vardır. Kadını mal olarak görmezler. Oysa bir Alman erkeği soğuktur. Hepsini için söylemiyorum, bazıları için söylüyorum. Para karşılığında Tayland'lı kadınlarla evlenen bir sürü Alman erkeği var. Onlar da patriyarkal aileden geliyorlar. İşin kolayına kaçıp Uzakdoğu'dan kadın getiriyorlar, evde mal olarak kullanıyorlar. Birlikte yatacağı, evini temizleteceği, gözleri bağlı, dünyayı tanımayan kadınlar getirdikleri. O erkekler buradaki gözü açılmış kadınlarla yaşayamazlar. Çünkü kendilerini değiştirmekten korkuyorlar. Bu durum benim filmimdeki durumdan çok daha kötü.

C. Yabancı: Yeni bir projen var mı?

T. Başer: (Gülüyor). Var ama bir anda çıkmıyor. Bu film için ikibuçuk yıl çalıştım. İkibuçuk yıl sürekli kafamda bununla uğraştım. Onun için bir anda kesip de atamam. Bu filmim benim çocuğum, ona yürümesini öğretiyorum şimdi. İlerde ne yapacağıma henüz karar vermedim.

C. Yabancı: Konuşma için çok teşekkür ederim.

Çocuk ve gençlik edebiyatı 1999 yılını

(Başarafa sayfa 9'da)

rine çocuklar ve gençler sürekli olarak bilinçlendirilebilirler.

Bode, televizyona karşı kitapların doyunluk yaratabileceği üzerine örnekler getiriyor. Çocukların kitabın olanaklarını çabuk kavradıklarına ve bu materyalin yararlarından esinlendiklerine de giniyor: Siyah-beyaz resimler renkli kalemle boyanır, örneğin eski kitaplarda çocukların cadıların ve kötü büyücülerin gözlerini sayfalardan kazıyıp çıkarıkları görülebilir.

Gençlere kitapların avantajlarının kavratılması yoğun bir eğitim ve ikna çabasını gerektiriyor. Bode, iletişim araçlarının desteğini istiyor. Televizyo-

nun burada kendi mezarını kazma korkusuna kapılması yersizdir. Sonuçta ona sürekli yeni materyal sağlayan yine yayınevleri ve yazarlardır. Bode, edebiyatı desteklemek için gerekli yöntemler konusunda ABD'yi örnek gösteriyor. Gençlerin başka hiç bir yerde olmadığına televizyona terkedildiği bu ülkede harekete geçiliyor ve kitaplarla görsel-işitsel iletişim araçlarının birbirleriyle rekabet etmeksizin birbirlerini tamamladığı karşı önlemler araştırılıyor. ABD'de tanınmış sanatçıların doldurduğu yada yazarların bizzat öykülerini okuduğu kasetlerle birlikte satılan kitaplar giderek yaygınlaşıyor. "listen and

read" (dinle ve oku) adı verilen bu iletişim okumaya yatkınlığı oldukça destekliyor. Söylendiğine göre ABD'de gi derek daha çok çocuğun kulaklıkla öyküleri dinlerken aynı zamanda kitap okuduğu gözleniyor. Mükemmel bir sunu çocukların içeriği daha iyi kavramasına yardımcı oluyor ve onlara yeni dil ve ifade örnekleri aktarıyor.

İnsanlar kitaplardan yaratıcı fikirler alıyorlar. Metinlerin aktarılmasındaki soyutluğu nedeniyle ister resimleme olsun, ister film, ister sözlü anlatım olsun realizasyonun tüm biçimleri karşısında yalnızca kitap tek kelimeyle fan-taziye yer veren uygun bir araçtır. Dr. Anreas Bode bu sözlerle yanıtına son veriyor.

Sözcüklerimizin gizi ya da kişiliğimizin gerçek yüzü...

Günlük yaşamımızda kullandığımız sözcüklerle, düşünme konuşma ve kişiliğimiz arasındaki yoğun ve ayrılmaz bağlantı eskilerden beri bilinir. Bu nedenle de, konuşurken seçtiğimiz sözcüklerle bunları kullanış yöntemleri, bizlerin en önemli tinsel —psikolojik faaliyetlerimizi, kişiliğimizin gerçek niteliğini ve bir anlamda aynanın arka yüzünü sergilerler.

Sorunu biraz daha somutlaştırırsak. İnsan düşüncesi —dil- konuşma ve özellikle seçilen sözcükler arasındaki ilişki çok eski zamanlardan beri *düşünen insanın* ilgisini çekmiş. Ancak, bu yüzümlü başlarında konuya çözümleyici yaklaşımlarda bulunabilme konumuna gelinmiş; ve *Lew Senjonowitsch Wygotski*, ilk kez sorunu bir bütün olarak ele almış ve yaptığı sistematik araştırmalarla bu alandaki gizleri aydınlatmaya başlamıştır...

Wygotski, daha önceki dönemlerde çokca yapıldığı gibi, insan dilini, anlam-bilimsel (semantic), sesbilimsel (phonetic), dilbilimsel (linguistic), vb. gibi yapay bölümlenelere ayırmadan bir bütünlük içinde incelemiştir. Ve bu amaçla da, çalışmalarının odak noktasını *sözcüklerin anlamında yoğunlaşmıştır...*

Bu çalışmalarını sonunda Wygotski, özetle, sözcüklerin soyutlanmış —kavramlaştırılmış gerçeği yansıttığını söylemiş ve yeter yoğunlukta soyutlanmamış-kavramlaşmamış gerçeği yansıtan sözcüklerin içlerinin boş olduğunu sergilemiştir...

Onun, bu anıtsal saptamalarının uzantısında, bugün kullandığımız pek çok sözcüğün, bizlerin gerçek düşüncelerimizi, kişiliğimizi olanca yalınlığı ve çıplaklığıyla sergilediği bilinmektedir. Wygotski, bu konuda yürekli bir ataklıkla, her "*bir sözcük insan bilincinin bir mikrokozmozudur*" diye betimlemiştir...*

Ancak yine başta Wygotski olmak üzere hemen tüm psikolog, psikivatr ve toplumbilimci, bunun değişmez-taşlaşmış bir olay olmadığını, düşünce-konuşma ile sözcüklerin kullanımını arasında canlı bir sürecin var olduğunu; kişiliğin-düşüncenin ve dilin gelişiminin üretim süreci, pratik içinde gelişip evrimleştiğini göstermişlerdir...

Kuramsal ve pratik gelişmelerin bu aşamasında, ergin insanlar ile çocuk düşüncesi ve çocukların kullandıkları sözcükler arasındaki benzerlik ya da ayrıcalıkların tartışılması gündeme gelmeye başlamıştır. Ayrıca, çeşitli üretim tarzları-sosyo ekonomik formasyonlarda ya da bunlara uyan kültürel konularda yaşayanların kullandıkları sözcüklerin nicelik ve nitelikleri araştırılmaya başlanmıştır... Somutlaştırıp özetlersek, örneğin çocuklar, yetişkinlerden salt bir kaç yüz sözcük daha az bile. Varlıklar değildirlir. Çocuk-yetişkin arasındaki ilişki ve benzerlik ya da ayrıcalık, salt bir kaç yüz sözcüğü daha az veya çok bilme sorununun değildir. Olay bu düzeye indirilemez. Aradaki fark nicel değil

niteldir. Çocuklar, yetişkinlerin kullandıkları sözcükleri kullansalar bile, bunları yeterli düzeylerde ve yoğunlukta soyutlayıp-kavramlaştıramazlar.

Sözcüklere gerçek niteliğini veren, onların kavramsal kapsamı, içeriği- yoğunları çocuklarda ya hiç yoktur, ya da çok az gelişmiştir... Bu nedenle *cocuklar* ile tarihsel gelişmenin görece ilk basamaklarındaki üretim tarzlarına özgün kültürel düzeylerde kalmış *yetişkinler* çok bilinen kimi evrensel sözcükleri kullansalar bile, bunları yeterli düzeylerde soyutlayıp-kavramlaştıramadıklarından amaçladıkları anlatım-iletişim düzeyine ulaşamazlar... Ve bu nedenle de, çok kez bu tür "*yetişkinlerin*" kullandıkları sözcüklerin içlerinin boşalmış olduğu görülür.. Örneğin, çocuklar ve böylesi "*yetişkinler*", sevgi-aşk-barış, vb. gibi evrensel sözcükleri salt sözcük olarak bilip-kullanmalarına karşın, bunların içerdiği kavramsal olgunluğa ulaşamadıklarından, bu "*yetişkinlerle*" bu tür konular üzerinde sağlıklı bir söyleşi kurmak çok kez mümkün olamaz...

Gerçekte önemli olan, sözcüğü öğrenmeden önce, onun içeriğinin, kapsadığı kavramın insan yaşamında —pratiğinde ve giderek kişiliğinde özümsemesidir. Pratikten kaynaklanan soyutlamalar kavramlar insan düşüncesinde olgunlaşmış, yerli yerine oturduktan sonra, ona uygun düşen sözcükler görece kısa zaman dilimleri içinde ortaya çıkarlar... Örneğin, kırsal kesim kültür düzeyinde yaşayanlar, *Ay'a* dolaysız "*ay*" derler. İnsanca sevişmenin güncelleşmediği, cinsel ilişki sürecinin 3-5 dakikayı geçmediği, insanların çıplak gökyüzü altında birbirlerine sarılmalarının gelenekleşmediği bu ortamlarda, *Ay*, daha bir gezegen uyu olma görünümünden kurtulup, soyutlanıp "*mehtap*"laşmaz.

Bu tarihsel gelişmemişliğin aşıldığı koşullarda ise ortaya anıtsal kültürler, kişilikler ve sanat yapıları çıkmaktadır...

Bu gerçeği somutlaştırmak amacıyla Wygotski, Tolstoy'un ölümsüz yapıtı *Anna Karanina* da, Levin'in Ketti'ye ilanı aşkını örnek göstermektedir...

Okuyanlarımızın kolayca anımsayacağı gibi, *Anna Karanina*'da, ilk evlenme önerisi reddedilen Levin —*bu romanda biraz da Tolstoy'un kendisidir ve gerçekten de, karısına aynen bu biçimde evlenme teklifinde bulunmuştur*— sevgilisi Ketti'ye bir kez daha evlenme önerisinde bulunmak ister. Ancak, bu kez, Levin, duygularını dolaysız söyleyemez ve olağandışı bir yöntem uygular... Ketti'yi bir kenara çeker ve tebeşirle, söylemek istediği sözcüklerin baş harflerini yazarak, ona, ilanı aşk etmeye başlar...

"Sana uzun zamandan beri bir şey sormak istiyordum"

"Sor lütfen"

"Şunu" dedi adam ve şu harfleri yazdı: *O d c v z b k o a i m , y a m... Bu harfler şu anlama geliyordu:*

"olamaz diye yanıt verdiğin zaman, bundan kastın o an için miydi,

Sero. Teber

yoksa asla mı?" Onun bu karm. şık tümceyi anlayabilmesi olanaksız gözüküyordu.

"Anlıyorum" dedi kadın kızarak.

"Bu hangi sözcük?" diye sordu adam "asla" verinde duran a'yı göstererek.

"Bu sözcük 'asla' dedi kadın ama bu doğru değil, Adam vazdığını hızla sildi, tebeşiri kadına vererek hızla avağa kalktı. Kadın şu harfleri yazdı: *O z b t c v... Acı mın yüzü birden parladı: Anlamıştı. Bunun anlamı "O zaman başka türlü cevap veremezdim"di.*

Kadın şu harfleri yazdı: *O u b d... Bunun anlamı şuydu: "olanları unutup başlayabilesin diye". Adam gerisin ve titreyen parmaklarla tebeşiri aldı, kırdı ve tümcedeki sözcüklerin baş harflerini yazdı: "Ne unuttuk, ne de bağışlanacak hiçbir şeyim yok. Hic bir zaman seni sevmekten vazgeçmedim."*

"Anlıyorum" diye fısladı kadın. Adam oturdu ve bir tümce yazdı. Kadın tümünü anladı ve doğru anlayıp anlamadığını sormaksızın tebeşiri aldı ve hemen yanıt verdi. Adam uzun süre kadının ne yazdığını çıkaramadı ve gözlerinin içine bakmaya devam etti. Zihni mutluktan donmuştu. Kadının amaçladığı sözcükleri bulup yerlerine koyamıyordu, ama onun sevimli, mutluluktan ışıldayan gözlerinde bilemek istediği her şeyi görüyordu. Üç harf yazdı. Yazmayı henüz bitirmişti ki, elinin altından yazmakta olduklarını okuyan kadın, tümceyi kendisi tamamladı ve hemen cevabı yazdı "Evet".

Her şey söylenmişti: Kadının onu sevdiği ve babasına ve annesine onun sabahlevin kendilerine uğrayacağını söyleyeceğini...

Bir kez daha anımsatırsak, düşünce-konuşma ve kişiliğin evrimi tarihsel olarak sürekli değişim durumundadır. Ancak, bu tanımlama, kişiliğin evriminin kesinlikle olumlu yolda süreceği —elişeceğini garantilemez. Bu süreç ancak genelinde gelişme —evrimleşme potansiyelini içinde taşımasına karşın gerileyip, tarih dışına düşebilir de...

Fakat, her koşulda, konuşma, düşünce —sözcükler ve kişilik birbirleriyle karşılıklı etkileşim ve yoğun bağlılık halindedirler. Bu süreç içinde, kullanılan sözcüklerin anlamları da, değişmez —duşan olmaktan çıkarlar. Zamanla bu sözcüklerin amaçladıkları kavramların kapsamı genişler, bir anlamda, özgür ağırlıkları artar...

Ayrıca, sözcüklerin söyleniş biçimleri de, onların anlamlarını değiştirir, yönlendirir. Ve bir yanı sıra kişiliği ele verir. Bunun en somut ve görkemli örneği *Dostoyevski'nin Bir Yazarın Günlüğü* ad-

lı yapıtında sergilenmiştir...

Dostoyevski, Bir Yazarın Günlüğü adlı yapıtında, sarhoşlar arasında geçen tek bir sözcükten ibaret olan konuşmaları şöyle anlatır...

Bir pazar gecesi, tesadüfen altı genç işçiden oluşan bir grubun on beş adım kadar ötesinde yürürken, birdenbire tüm düşüncelerin, duyguların, hatta akıl yürütme zincirinin tümünün o tek isimle, üstelik de son kerte kısa olan o isimle dile getirilebileceğinin ayırdına vardım. Genç adamlardan biri, üzerinde konuşmakta oldukları şey her ne ise, onun hakkında beslediği sonsuz hoşgörüyü belirtmek için bu ismi hasın ve şiddetli bir biçimde söyledi. Bir diğeri, aynı ismi, kullanarak onu yanıtladı, ama bütünüyle farklı bir ton ve anlamda, birincisinin gösterdiği olumsuz tutumun haklılığından kuşku duyarak. Bir üçüncüsü, birdenbire birinciye öfkelenerek zorla konuşmaya girdi, heyecanlı aynı adı bu kez ağza alınmayacak bir küfür yerine bağırarak söyledi. Üçüncüye kızan ikinci adam, bu noktada tekrar işe karıştı; "Ne diye bu işe burnunu sokuyorsun? Biz sakın sakın tartışıyoruz, sen işe gelip küfür etmeye başlıyorsun" anlamına gelecek biçimde onu tuttu. Ve bu düşüncesinin tümünü tek bir sözcükle, aynı saygın sözcükle söyledi; bunun yanı sıra bir de elini kaldırıp üçüncü adamın omuzuna koydu. Tam bu sırada, bir dördüncüsü, o ana kadar hiç sesini çıkarmamış olan gençleri, herhalde başlangıçta tartışmanın çıkmasına neden olan soruna aniden bir çözüm bulmuştu ki, keyiften kendinden geçerek elini kaldırdı ve bağırdı... Ne dersiniz, eureka ya da buldum diye mi? Hayır, ne eureka, ne de buldum diye; o da burada basılması uygun düşmeven aynı adı, o tek bir sözcüğü, yalnızca o sözcüğü yineledi, ama kendinden geçerek bir sevinc çığlığı halinde. Anlaşılan sesi fazla yüksek çıktı ki, bu, en yaşlıları olan altıncı adamın hoşuna gitmedi, askı suratlı bu adam ötekinin çocukça neşesini kısa keserek döndü, somurtkan ve öğüt verici bir biçimde tok bir sesle... evet, evet aynı adı, hanımların yanında söylenmesi yasak olan ama bu kez açıkça "Ne diye sesin kısılacak kadar acı acı bağırıyorsun?" anlamına gelen aynı sözcüğü yineledi. Böylece, başka tek bir sözcük bile kullanılmadan, o çok sevdikleri sözcüğü sırasıyla altı kez tekrarladılar ve birbirlerinin ne dediğini gavet iyi anladılar...

Evet, daha yüz küsur yıl öncesinden, Tolstoy'lar, Dostoyevski'ler böylesi bir soyutlama - kavramlaştırma düzeyine ulaşmışlar. Geleceğin insanının tinsel-kültürel varsılığının boyutlarını göstermişlerdir...

Şimdi, görece bilinen ya da bilinmesi gerekli olan bu anımsatmalardan sonra, tartışmayı daha çok bizim topluluğumuzda biçimlenen kişiliklerin nicel ve nitel boyutlarının irdelenmesine kaydırmak istiyorum...

Kültürümüzün, bireysel ya da toplumsal değerlerimizin özellikle yabancılar tarafından "bir türlü"- anlaşılmasını

olması, yüzlerce yıllık acımızı oluşturuyor. Diğer pek çok olumsuzluklar, bizleri nedense bir türlü ırgalamıyor da, —yabancıların anlamamaları— canımızı çok sıkıyor...

Her türlü ilkeğine karşın sevindirici bir duygu bu. Her seye karşın böylesine konularda da olsa bizatihi duygulanmak güzel bir şey... Tüm cöküntüye karşın, insanın içinde yine de şeylerin diri kaldığına kanıt olabilir.

Ünlü bir düşünür, insanlar, ancak çözümleyebilecekleri sorunlarını gündemlerine getirmeye başlarlar diye tanımlar. Bizler de, özellikle son yıllarda, böylesi konuları artan oranlarda gündeme getirmeye başladığımız göre, önümüz açık demektir. Belki de bir gün —ve de ansızın— bir yerlerden bir çıkış yolu bulabilir, en azından sağlıklı bir tartışma ortamı üretebiliriz. Ancak, eski bir özdeyiş de vurgulandığı gibi, "ecelden aman kalırsa". Özcesi, tarihin devinimi, bizlerin evrim hızımızı bekleme sabrını gösterirse...

Burada bir kez daha altını çizmek gerekir ki, özellikle yabancılar, bizleri, bizim sandığımızdan çok daha ayrıntılı tanyolarlar. Kendimizi tüm gizleme çabalarına karşın, hemen her türlü davranışlarımız, konuşmalarımız ya da yazılarımızla, bizler, gerçek kişiliğimizi o denli açığa vuruyoruz ki, bunları görenler, duyanlar, okuyanlar bir daha unutmamacasına hakettiğimiz değeri vermekte gecikmiyorlar. Bu nedenle, gerçekte gönlümüz rahat edebilir, kimse bize ek-sik bir değer biçmiyor. Kişiliğimiz yerli yerine oturtuluyor...

Kanımızca, bizlerin temel ve gerçek sorunu, ne kültürel ürünlerimizi yeteri ölçülerde pazarlayamamak ne de bildiklerimizi anlatacak sözcüklerin anadilimizde bulunmamasından kaynaklanıyor. Olay tam tersi, bizim sorunumuz, dilimizde yeterli sözcük bulunmamasından değil, bizim yeterli bilgi birikimimizin yeterli soyutlama gücümüzün ve tüm bunların hem nedeni hem de sonucu olarak sağlıklı bir kişiliğimizin bulunmamasından koşullanmaktadır. Evrimi henüz çocukluk aşamasında. Bilei birikimimiz ve kişiliğimiz çok sığ. Soyut düşünemiyoruz; kavramlaştırıyoruz. Ve bunların uzantısında, hemen tüm sorunlarımızı, güçsüz, içi boş sözcükler ve özünü, tarihsel evrimini hemen hiç bilmediğimiz sözde konuşmalar ya da yazılar ile dışarı vuruyoruz.

Ve kuşkusuz bu işlerden biraz alan birisi, bu konumumuzu tüm yalınlığı, çıplaklığı ve acınası gerçekliğiyle kolayca saptayabiliyor. Bunda gocunacak bir yan yok. Sorun tarihsel. Ancak, eşyayı da adıyla tanımlamanın artık zamanı. Buna karşın, kendi kendimizi eleştirmekten dehşetli korkuyor, bundan sürekli kaçıyoruz. Fakat, bizim bu kaçışımız da, başkalarının gözünden hiç kaçmıyor...

Örneğin, Ay'ın altında bir kez bile olsun sevgiliyle öpüşme olanağı bulunmamış ya da böylesi bir gereksinimi yüreğinde ve beyininde hiç duymamış düşlememiş birinin "mehtap" üzerine yazışır yazması ya da konuşması oldukça zor olmakta; ve bunları görenler-duyanlar da bizlere, gereken "ilgiyi" göstermekte gecikmemektedirler... Şempanzelerde, 20-40 saniye kadar süren cinsel ilişki süreci, kırsal kesim koşullanmışlığı

içinde yaşayanlarda, en çok üç-beş dakikaya kadar uzanır. Böylesi bir birikimle de, bırakalım roman yazmayı, ciddi bir yapıtı okuyup anlamaya bile olanak yoktur. Fakat, böylesi koşullarda üretilmiş kültürel ürünlerimiz de açık-seçik ortadadır... Tüm bunlara karşın, yine de sürekli olarak "bir türlü anlaşılmadığımızdan" yakınıp duruyoruz... Soruyu tersine koyalım. Hangi kültürümüzü kimlere anlatamadık? Nerede, neleri ürettik? Üretim için gerekli önkoşul olan potansiyeli nasıl bulduk?.. Nitel yanırları bir yana, kaç kitap, kaç dize, kaç müze, kaç sevgili var anılarımızda...

Kimilerimiz anlaşılmasını gerçekten zor bir çırpınma içindeler. Tarihin ellerinden kaydığını görüyorlar —ki bunda haklıdırlar— ancak neyin uğraşısını verdikleri de bir türlü belli olmuyor. Sürekli olarak aynı şeyler yenilenip duruyor. Oysa ki, kendilerinden gayri dünyanın büyük bir bölümü gerçekten çok hızlı bir devinin ve değişim içinde... Ayrıca, artık bilinmesi gerekir ki, ileriye dönük çabalar, geriye dönük sözcükler-kavramlar-aygıtlar, özcesi kafalarla yapılmaz. Yapılamaz. Örneğin, egemen sınıflar, fi-larmoni orkestraları, çok sesli müzik eşliğinde kendi yaşamlarının ritmini yakalamaya çalışırken, onlara karşı mücadele ettiklerini söyleyenlerin önemli bir kesimi, dünyanın en ilkel müzik aletlerinden biri olan iki telli sazla, en büyük ozanların en güzel dizelerini günde beş kez katletmeye çalışıyorlar. Hem de ilericilik adına...

İki telli saz, zurna, davul ve de lahmacun, yarınlara giden yollarda yürümek isteyenlerin gereksinim duydukları ritmi bulmaya olanak vermez. Bunun artık anlaşılması gerekir.

Bilimsel dünya görüşünün kuramcıları,atal bıçakla vemek yiyen insanların beyinlerinin ve duyarlarının ellisiyle yemek yiyenlerinkinden farklı ve daha gelişmiş olacağını betimlemişlerdir. Böylesi anıtsal tanımlamalardan kalkarak, iki telli saz, zurna, davul çalanların, dinleyenlerin ve de böylesi "etkinliklere" yataklık edenlerin konularını cı-karsamak zor olmasa gerekir...

Ayrıca tüm bunların üstüne üstlük, kimilerinin içinde buldukları yetmezlikleri örtebilmek için "sözde çaktırmadan" seviyesiz ve onur kırıcı bir popülizm içine gömüldükleri yine dünyanın gözünden kaçmamaktadır.

Ancak tüm bunlar, gerçekte yine bir yanılla ağır kişilik yarıklıklarını, ahlaksal çöküşleri sergilerken, bir yanılla da yığınları depolitize etmenin, tarih dışına itmenin mükemmel örneklerini oluşturmaktadır. Kuşkusuz, bir üst sosyo-ekonomik formasyonların temel ilkelerine ilgi gösterenlerin bunları özümleyemediklerinde ağır kişilik çöküntüleri gösterdikleri toplum ve ruhlimlerinin günlük pratiğinde sıkça rast gelinir; ancak her seye karşın durum her yanılla trajik ve korkunçtur. Fakat, tüm bunlara insanların ilgisiz kalışları ve tartışma ortamına getiremeyişleri daha da korkunçtur...

Ayrıca, Tolstoy'un yukarıda anımsattığımız ilanı aşkından yüzyıl sonra bile, öylesine boş ve tarihsel gelişim sürecinin neresinde olduğu bilinmeyen garip-ıkel sözcüklerle sorunlarımızı dile getirmeye çalışıyoruz ki, örneğin kırsal

Bir yanlışlık var orada

Serkan Acar

kesimlerin gerçeklerini anlatalım derken "köylülüğün" savunmasını yapmaya başlıyoruz...

Böylesine sıkı kültürel birikimler ve yalınkat kişiliklerle çözümleyemeyeceğimiz, altından kalkamayacağımız sorunları ortaya atacağımıza, çapımıza uygun bir gündem düzenlemek daha akıllıca bir davranış olabilir...

Ulaşamayacağımız konulara heveslenmeden önce, ilk kez, sıradan-yalın bir insan olmanın yollarını araştıralım. Varımızın yokumuzun bir dökümünü yapalım. Her kuşak kendi tarihini yazmakla yükümlüdür. Her kuşağın kendi tarihiyle yeniden ve yeniden hesaplaşması kaçınılmazdır. Brakalım hesaplaşmayı, biz tarihimizi daha doğru dürist bilmiyoruz. Bizlerin ortak bir tarih bilgisi yok. Ortak bir tarih bilgisine sahip olmayanların ortak bir iletişim düzeni kurmalarına da olanak yoktur. Belki de bu nedenle birbirlerimizin söylediklerini hemen hiç anlayamıyoruz. Düşüncelerimiz, konuşmalarımız, biraraya geliştirdiğimiz hep eklektik. Örneğin, yüz yıl sonra bile Dostoyevski'nin kemiklerini sızlattırmasına, savaş ilan edenlere özgü içerik ve biçimdeki sözcüklerle barış savunur görünüyor, sonra da, neden yalnız kaldığımızı şaşırıyoruz. Oysa, bu konumuz, içimizdeki saldırganlık dışardan o denli açık-seçik belli oluyor ki...

Gerçekten olmaması gereken durumlar bunlar. Hele bugün için tarihsel yazgı hiç değil. Şu anda ortada yağmalama kavgası verilecek bir kalıt yok. Olduğumuz gibi olalım. Gerçekte gizlenecek bir yanımız yok. Çırcıplak ortadayız. Ayrıca tarihten gizlenmek, tarihi kandırmak da olası değil...

Bunun çıkar yanının olmadığına karar vermenin zamanı. Evcek tarih dışına düşmek üzereyiz. Daha açık bir demeyle, tarih bizleri tümüyle dışlamak üzere. Bu umutsuzluk değil, durum tesbiti... Görülebilen tek seçenek, birbirimize daha az yalan söyleyerek biraz daha insanca yaklaşmamız, açık yürekli olmamız, sürekli tartışmamız. Artık, bu deve kuşu oyununa bir son vermek gerekli. Ayrıca bizler böylesi bir açık yürekliliği göstermezsek, nasıl olsa, sözcüklerimiz ve davranışlarımızla kişiliğimizi öylesine gözler önüne sergiliyoruz ki tüm bunlardan övünülecek sonuçlar çıkarmak oldukça güç oluyor...

İlk kez, bizler birbirlerimizin sözcüklerinden ortak paydalar oluşturabilirsek, belki o zaman ortaya biraz daha "kayda değer" birşeyler çıkabilir. Bizler ortaya "evrensel boyutlu" birşeyler koydukça, onları anlayanlar nasıl olsa bulunacaktır... Bakın, Nikaragualılar, Güney Amerikalılar, hele güzelim Mandelağiller kapı kapı gezip "anlayış" arıyorlar mı? Tersine, tüm dünya rotatifleri, antenleri onların ürünlerini-onurlarını paylaşabilmek için hazır bekliyorlar...

Belki de buradaki en temel çelişki-lerimizden biri, doğunun sorunlarını batıda "çözümlemeye" çalışarak, kömür-lükte yitirdiği anahtarını, bahçede arayan sevgili Hoca Nasreddin'in anlatmak istediği acıklı-güldürüyü sürdürmeye çalışmamızda düğümleniyor...

Türk edebiyatında yazarların işe şiir yazmakla başladığını sık sık görürüz. Bu şiirir kolaylığından mı, kısa nefesli oluştundan mı yoksa etkileyiciliği yüzünden mi tartışmasına girmek istemiyorum. Ama şiirin yazınımızda iyi bir yeri olduğunu belirtmek isterim.

Toplumunu etkileyen, ezilmişlik, yoksulluk, acı ve sevgi olaylarına bir reaksiyon olarak çıkar şiir ortaya. Bireyle bu olaylara karşı kimi zaman baş kaldırır, kimi zaman küser, kimi zaman da kader deyip geçer. Ama ortak yanları, bu reaksiyon şiirle olur. Bu çoğunluktan yalnızca bir avucu çiçeklerini dolu vurmaktan meyveye dönüştürebilirler. Kimileri bu meyvelerini pazarlar, kimileri kendilerine saklarlar. Ama bu, şiir yazmaya tokusu olan insanların, ne kadar şiir, ne kadar şiir olmadıklarına ölçü değildir.

Bu konuya Orhan Veli şöyle değinir:

"Bir şairin şiir neşredip edememesi şairliğiyle ilgili değildir; şairliğin de şiir neşredip edememesiyle olmayacağı gibi." (1)

Türkçe yayınlanan edebi dergi ve gazetelerde ve hatta bulvar gazetelerinde göze çarpan şiirlerin çokluğudur. Nicel olarak şairimiz de şiirimiz de çoktur. Buğday gibi, karpuz gibi, yonca gibi (!)

Şiirler nitelik bakımından yoksun olabilirler, bu tartışılıp eleştirilebilir. Ama, benim beğenmediğim şiir yoktur savı oldukça saçmadır. Yeniler için

olumsuz ve de tutarsız bir yarıdır.

Ne yapalım kızıp köpürelim mi? Çok şair türedi diye korksunlar mı, bu yolda ilerlemişler?

Ne kızmaya ne de korkmaya gerek var. Her yıl çiçekler açacak ama her çiçek meyveye dönüşmeyecektir. Ve bu meyveler arasında kalanlar, olgunlaşanlar ve çürüyüp gidenler olacaktır: Ağaca çok çiçek açtı diye kızmaya hiç gerek yok.

İsterseniz sizlere Dergi'de yazan iki ustanın yeniler için yazdıklarını aşağıya aktarayım yorumu siz yapın.

"Oysa gençler, ilk kitaplarını binbir güçlük ve umutla çıkarırken böyle bir ilgiyi (has eleştiriyi) ne büyük merakla beklerler! Yenileri, gençleri desteklemenin yollarından biri de, onların yapıtlarını dergi ve gazete sayfalarında değerlendirmektir. Kusurağın belirtip yol göstermek, onları yüreklendirmektedir." (2)

Diğer usta ise şöyle diyor şiirinde:

"Son şiir/ Ozan bol şiir yok/ Herkes şiir yazıyor ozanımız bolca/ Buğday gibi, yonca gibi/ Ama şiir yok ortada." (3)

En iyi usta çirak yetiştiren, çiraklara örnek olan ustadır. Çünkü çiraklardır, yenilerdir ustaların yerini dolduracak.

Nice yenilere ve nice yenileri destekleyen ustalara!

Kendimizi tanıtmak

Aydın Karahaslan

"Tanıtılmı kendimizi, edebiyatımı-
zı tanıtılmı, sanat adamlarımızı tanıta-
lım, fikir eserlerimizi tanıtılmı diye tut-
turmuşuz, boyuna yolunu arıyoruz. De-
ğil mi ya! Efendim, büyüktün büyük bil-
ginlerimiz, düşünürlerimiz, essiz sanat a-
damlarımız, hikayecilerimiz var, daha da
yetiştiriyor, şiir dersiniz bize vergi. Avru-
palı bir öğrense bizi, parmağı ağzında
kalacak: 'Neler varmış da ben bilmiyor-
muşum! Edebiyat dediğin, bilim düşün-
ce dediğin Türkeli'ndeymiş, ben yüzyıl-
larca karanlık içinde yaşamışım!' diye-
cek. Kendimizi tanıtılmı, bir uyanış ola-
cak Batıda, eskisi hiç kalır yanında. Gel-
gelelim, yolunu bilmiyoruz kendimizi
tanıtılmı: Basın yayın bir takım kitap-
lar çıkarıyor, olmuyor, "Tercüme" der-
gisi bizim yazarlarımızın yazılarını fi-
renkçe çeviriyor, olmuyor, Avrupalı-
yı bir türlü uyandıramıyoruz. İnât bu
ya! İlgilenmiyor bizle."

Otuz yıldan fazla oluyor Nurullah
Ataç'ın bu satırları yazdığı. Aynı ya-
kında yazarlarımız, sanatçılarımız arası-
nda sürüp gidiyor. Sanki fikir, sanat
eserleri reklamla, propaganda ile tanı-
tılmış gibi. Turizm afişi mi ki bu? Fikir,
sanat eserleri bugün yaratılıp ertesi gün
dünyaya yayılmaya kolay kolay. Kültür
tarihini kıyasından köşesinden biraz
araştıranlar bilirler ki, bugün büyük di-
ye tanıdığımız pek çok sanat düşün-
adamı öyle pek kolay ermemişler başa-
rılara. İçlerinde ikiyüz yıl sonra yeniden
değerlendirilenleri vardır.

Gelelim bizim sanat, edebiyat
adamlarımızın eserlerinin tanıtılmasına.
Bilindiği gibi bize roman da, resim de,
tiyatro da Batıya açıldıktan sonra gel-
miştir. Daha önceki Türk edebiyatı da
İran'dan alınmadır. Bu edebiyat genel-
likle şiire dayanan, bir-iki ad dışında
düzyazısı hemem hemen hiç olmayan bir
edebiyattır. Eski Osmanlı şiiri bilindiği
gibi divan şiiri, halk şiiri diye ikiye ayrılır.
Özde pek ayrılık göstermemekle be-
raber dili birbirinden oldukça ayrımlıdır.
Ne var ki, bu edebiyatın öyle büyük
düşüncelere dayanan, toplumda büyüğü
şöyle dursun küçük dönüşümler bile
yaratmayan, belki kalıplar içindeki gele-
neği sürdüren bir konumu vardır. Fuzuli'
yi Baki'den, Nefi'yi Nedim'den ayıran
düşünce ayrımları yoktur pek. Aynı gö-
rüş halk ozanları için de geçerlidir. Yu-
nus'un, Karacaoğlan'ın diye bildiğimiz
bazı dizelere bir bakar Aşık Tennuri'de
de, Aşık Gevheri'de de rastlarsınız. İşte
bir-iki örnek:

"Hak bir gönül verdi bana ha deme-
den hayran olur
Bir dem gelir şadi olur bir dem gelir
gıryan olur"

Yıllar yılı Yunus'un diye bilinen bu
beyite Aşık Tennuri'de de rastladım.
Meraklıları için kaynağını da vereyim:
(Yunus Emre ve Tasavvuf, Abdülbaki
Gölpınarlı, Remzi Kitabevi, sayfa: 375,
LXV. şiir) Aynı dizelerle başlayan Ten-
nuri'nin şiiri ise şu kitapta: (Türk Halk
Şiir Antolojisi, Ali Püsküllüoğlu, Bilgi

Yayınevi, sayfa: 73) Bir örnek daha ve-
reyim: Püsküllüoğlu'nun hazırladığı an-
tolojinin 240. sayfasında Gevheri'nin şu
şiiri var:

"Ela gözlü nazlı dilber
Seni kandan sakınırım
Kandan değil hey efendim
Seni candan sakınırım

Aynı dördüklük Asım Bezirci'nin ha-
zırladığı May Yayınlarında çıkan "Dün-
den Bugüne Türk Şiir Antolojisi"nin
125. sayfasında Aşık Ömer'in şiiri ola-
rak yer alıyor. Ali İzzet'in ünlü "Möhür
gözlüm" türküsü de yukarıdaki Gevheri'
nin dördüklüğünden pek farklı değildir.
Geçici hevesliler değil; şiir, edebiyat
meraklıları; divanları, antolojileri ger-
çekten ilgiyle okuyanlar, sanatı, edebi-
yatı kendine dert edinenler bu benzer-
likleri pek kaçırmazlar sanırım. Aranır-
sa birbirine çok benzeyen şiir bulunur
bizim eski edebiyatımızda. Demek iste-
diğim; eski şiirimiz çok yeni duygular,
çok yeni düşünceler getirmez. Halk şiir-
indeki "koşma"lar da, divan şiirindeki
"gazeller, kasideler"de duygu bakımın-
dan olsun, düşünce bakımından olsun
söz oyunlarıyla doludur. Değil bugünkü
kuşağın, edebiyat meraklısı değilse dün-
kü kuşağın bile anlayacağı bir dilde de-
ğildir o şiirler.

"Mest-i hâb -i naz edip cem et dil-i
sad pâremi
Kim anın her pâresi bir nek-i müj-
nındadır"

Fuzuli'nin en sevdiğim beyitlerin-
den biridir. Hadi gelin de bu beyiti değil
Fransızcaya, Almancaya bugünkü Türk-
çeye çevirin. Ne kalır geriye?

Bu yüce duyguyu başka sözlerle Ne-
dim'de de bulursunuz:

"Mest-i nâzım kim büyüttü böyle
bi-perva seni
Kim yetiştirdi bu güne servden bâlâ
seni"

beytinde olduğu gibi.

Bu açıdan bakınca divan şiiri de
halk şiiri de özünde bir ayrıcalık gös-
termez. Halk şiiri ilericî, divan şiiri tu-
tucu savından bulunanların eski şiirimizi
gerçekten tanıdıklarını sanmıyorum. Yer
yer ilericî dizeler divan şiirinde de rastla-
nır. Örneğin Bağdadi Ruhi ile Nebi'nin
bazı gazellerinde görüldüğü gibi.

Türk şiirinin güçlü bir geleneği var-
dır ama şiir edebiyatın sadece bir dalı-
dır. Bu dal ne denli gürbüz olursa olsun
tek başına bir edebiyatı dünyaya tanı-
tmaya yetmez. Yüksel Pazarkaya'nın
Helmut Mader ile Ulrich Müller'in yardı-
mlarıyla hazırladığı gerçekten saygıde-
ğer çalışma olan "Erdmann-Verlag"ın
yayınladığı "Moderne Türkische Lyrik"
adlı antolojinin edebiyatımızı tanıtmay-
ya yetmediği gibi. Felsefe, hukuk, ekono-
mi, roman, tiyatro dallarında hemen
hemen hiç örnek yoktur bizim eski ede-
biyatımızda. Bugün var ya diyeceksiniz.
Doğru, bugün Türkiye'de gerçekten say-
gıdeğer birkaç güçlü yazar vardır. Aziz

Nesin, Yaşar Kemal, Fakir Baykurt gibi.
Bu yazarlarımız da çok önceleri çevril-
mişlerdir Batı dillerine. Benim daha çok
sözünü etmek istediğim burada, göç-
menlik olgusundan sonra ortaya konan
yazın ürünleri. Belki bir-iki kitabın dı-
şında göçmen edebiyatı adına sunulan-
ların pek bir değer taşımadığını belirt-
meliyim. Bir yazar kendi eserini kendisi
bir başka dile çevirdi ya da bir başkası
aracılığıyla çevirtti mi siz o eserden bü-
yük bir sanat doğabileceğine inanıyor
musunuz? Kolunun altındaki roman, hi-
kaye, şiir denemelerini kapı kapı dolastır-
ıp yarım yamalak yabancı dil bilenlere
çevirterek evrensel sanatın yaratılacağı-
na inanmak biraz saflık olmaz mı? Bakın,
Halide Edip, o ünlü romanı "Sinekli
Bakkal"ı İngiltere'de İngilizce yazıp ya-
yımladı. Bugün Sinekli Bakkal'ın Dünya
Edebiyatı'ndaki yeri nedir? Vakta ki,
Halide Edip Modern Türk Edebiyatı'nın
güçlü yazarlarından biridir. Dünya Ede-
biyatı'nın değil büyük ustaları, şöyle orta
hallileri bile kendi eserlerini kendileri
çevirtmemişlerdir öteki dillere. Bir de-
ğerleri oldukları anlaşıldıktan sonra her
ulusun düşün, sanat adamları kendi dil-
lerine çevirmeye başlamıştır o yazarları.
Çevrilen eserlerin hepsi de en iyi eserler
değildir kuşkusuz. Ama bir yığın çeviri
içinde iyisi olduğu gibi kötüsü de olur.
Kimi çevirmenler sanat değeri olan eser-
leri yeğlerlerken kimileri de tecimsel amaç-
larla çeviri yapmaktadırlar. Ayıp
değildir öylesi de. Gerçek sanat eserle-
rinin pek az okunduğu ülkelerde ne yap-
sın iyi çevirmenler? Bir takım polisiye
romanları, aşk ve macera hikayelerini de
çevireceklerdir doğallıkla. O tür eserle-
rin hepsi de kötü değildir, içlerinde sa-
nat değeri taşıyanlar da vardır.

Bir genç yazar bir roman, bir-iki hi-
kaye kitabı çıkardı mı ya da bir kaç şiir
yayımladı mı hemen tanınmak istiyor.
Bir ressam bir-iki sergi mi açtı, alkış-
lanmasını bekliyor. Hani şarkılı, türkülü
gazinolarda dinleyiciler coşup bağırır
yaşsa, varol! diye, işte öyle kim ne yapı-
yor iyisine, kötüsüne bakmadan bizim de
coşup alkışlamasını istiyor çoğu genç
sanatçılar. Afferim oğlum Ahmet, sen
bu yolda devam et! demeli. Hele biraz
daha büyüsin bak neler yaratacak bizim
delikanlı demeli. Van Gogh'un, Cezan-
ne'nin, Gauguin'in, Lautrec'in, Picasso'
nun sanatı uğruna gösterdikleri çabayı,
çektikleri acıları hiç hesaba katmamalı.
Picasso'nun kişin kömür almaya parası
yetmediğinden, atölyesini ısıtmak için
yazın yaptığı desenleri yakmak zorunda
kaldığını göz ardı etmeli. Knut Hamsun'
un yazarlık uğruna çektiği açlığı, aynı
adı taşıyan romanında anlatmasını da
hiç okumamalı ama bir roman, iki şiir
yazdın mı dünya tanımalı seni hemen.
Sanat ve kültür hareketinde böylesine
bir kolaylık ne sosyalist ne de kapita-
list ülkelerde vardır. Bir dönemde Sov-
yetler Birliği'ndeki yazarlardan bir grup,
"halk bizi okumuyor" diye Stalin'e ya-
kınımışlar. Stalin güzel yanıt vermiş on-

lara: "Sizi ben de okumuyorum!"

Burada yapılan edebiyattan somut örnekler de vermek gerekir. Bu da ayrı bir yazı konusu olabilir. Değerli yazar Fakir Baykurt "Dergi'nin Mayıs/Haziran sayısında "Has eleştiriye özlem"i dile getiriyordu. Yurtdışında oluşan ürünleri değerlendirecek ciddi bir eleştirmenin özlemi çekildiği bir gerçek. Ama yazar, sanatçı has eleştiriye katlanabiliyor mu bakalım? Bizde genellikle eleştiri ya övmek ya da sövmekle yapılır. Yılların usta yazarı Fakir Baykurt bu gerçeği çok iyi bilir. Nesnel eleştiri ise bizde yok denecek kadar azdır. Bir yazarın eserini beğenmediniz mi yazar selamı sabahı kesiyor sizinle. Onun için sanatla dostluğu birbirinden ayırmak gerekiyor. Ya da bir eleştirmenin dediği gibi iyi sanatçılarla dost olmalı.

İşin aslını sorarsanız Nurullah Ataç'ın da belirttiği gibi amaç sanatımızı, edebiyatımızı tanıtmak değil. Yazar, sanatçı kendini tanıtmak, kendini beğendirmek istiyor. Yazarlarımızın, sanatçılarımızın her biri de için için kendini beğenir, ama bunu açık açık söylemek zor, ya da ayıp olduğu için, edebiyatımızı, sanatımızı, kültürümüzü tanıtalım diye tepinip durur. En çok da kendisinin beğenileceğini sanır. Kendinden başkalarına gelince, bizim sanatçılarımızı Avrupalıların öyle kolay kolay beğeneceklerine kendisi de pek inanmaz.

Düzyazı türleri içinde çevrilmesi en güç olanı şiiirdir sanırım. Bir şiiri bir başka dile çevirmek için o dili iyi bilmek yetmez. Çevirmenin kendisinin de şair olması gerektiğinden başka, o dilin edebiyatını da iyi bilmesi gerekir. Her iki dili, sanatı, edebiyatı ile kendine iş edinen kimseler buradaki Türkler arasında yok denecek kadar azdır.

Üçyüz, dört yüz sayfalık bir romanı eş, dost hatırı için çevirmeyi kim göze alabilir? Ancak edebiyatı, sanatı kendine iş edinenlerin becerebileceği bir iş bu. Yazarlık da, çevirmenlik de, eleştiri de söylendiği gibi bir diyeceği olan insanların değil; sanatı, edebiyatı kendine iş edinen insanların işidir. Şu dünyada hangi insanın bir diyeceği yok ki? Herkes de kendi dediğinin kerametini inanır. Siz hiç gördünüz, duydunuz mu, bunca yapılan tartışmalarda başkalarının da dediklerinde doğru yanlar bulunduğu onaylandığını? Her tartışan sabahlara dek kendi savlarının doğru olduğunu ileri sürer. Demek ki onların da bir dedikleri var, ama çoğu yazar değil, yazı yazmayı iş edinmemişler kendilerine. Şu Almanya'da sanatla uğraşanların asıl işleri başka. Bu başka iş yanında günde bir sayfa aksatmadan çeviri yaparsa (ki pek olası değil) bir romanın bitmesi için iki-üç yıl gerekir. Boş zamanlarda yapılacak iş mi bu? Hem kendimizi tanıtmaya özenmeden önce hele bir yol başkalarının edebiyatlarını, hiç olmazsa içinde yaşadığımız ülkenin yazını iyi bir tanıyalım. Anadolu yol kenarlarında görülen kulübelerdeki sloganlar gibi "kendin pişir, kendin ye" anlayışına uygun "kendin yaz, kendin çevir, ya da çevirt" sonra da Alman edebiyatına katkıda bulun. Bir yanda Goethe, Schiller, Marx, Engels, Kant, Hegel, Brecht bu dili oya gibi işlemişler, öte yanda yarım yamalak öğrenilen Almanca ya da hiç öğrenilmeyen Türkçe ile evrensel edebiyat yarat. Bu düşünce türü de ancak bize özgü.

Dieter Glade'den üç şiir

Türkiye Konuştu

Sakın kaptırma kendini toz pembe hayallere,
aldanıp da abartmalı, gözalan resimlere,
inanma, sana Akdeniz sahilinde
Sultansaraylar vadeden yapmacıklı sözlere!

Önyargılardan da kaçın bu yolculuğunda,
Ekonomik durumunu incele bu ülkenin
ve onuruna düşkün bir kitlenin
1938 doruğuna çıkışını hatırla!

Şehir ve kırsal bölgeyi ayıran derin,
aşılması güç durumu da düşün!
Ve yargılamadan önce bir çok izlenim topla,
bir açık kapı bırak, varmadan kararına.

Sen hele bir gel bu ülkeye ve Efes'te
Antik tiyatroyu gör ışıl ışıl güneşte,
Topkapı Sarayı'nda hazineyi seyreyle,
Antalya'nın masmavi denizinde serinle!

Pamukkale'de tirşe rengi ılık suya dal!
Ve bir kez olsun konukseverlikten nasibini al!
Sokaktaki adama danış, kavbettinse yolunu,
Zarif İstanbul hanımı ile tartış "tek çocuk sorunu"nu.

(Bilir misin ki Türkler eleştirseler de seni,
Nazik davranıp açıklamazlar olumsuz yönlerini.)
Haydi bırak elinden şu günlük gazeteyi!
Yalan haber okuma, yaşa ve tanı gerçeği,
Belki de için açılır ve bir gün sorarlarsa fikrini
Bir dost gibi yadarsın değerlendirmeni.
(Türkçesi:
Türkis Noyan

İspanak ve Politika

Beylere kiraz yenmez denilir.
İspanak için de geçerlidir.
Timur ile Hoca'nın şu öyküsü
Herkesçe sevilerek dinlenir.

Can korkusu açılara bazan
Neler yarattırır en adi ottan.
Timurun beğendiği ispanak
Bir süre eksilmedi sofradan.

İki hafta sonra Timur usanır,
Kimin haddine demek hayır.

Hilekârca sorulunca Hoca'ya,
Nasreddin bu kez aksini savunur.

Timur kızıp küplere binince
O gülerek yanıtlar sinsice:
"Zevkler bazan değişir hünkâрім,
Ota değil, ben size hizmetkâрім!"

Araba kullananlara mola

Araba kullananlara mola

Erik mevsiminde,
nehir kıvısı gölgesinde
yavasla kent sovlu.

Şekerli çay. Aynı
konuşmalar. Yaşlıların zamanı
var. Bahçeler gibi.

Nehirde erkek çocuklar,
birarada değil kızlar, you see,
zamanı var bunun da. Yaşlılar gibi.

Son kez ne zaman soludun
gülleri? Yola koyul...
günün getirdikleriyle.

Türkçesi: Tezer KIRAL

Türkçesi: Necati DUMAN
Cemal ERGÜL

Kitap, kitaplıklar ve kentleş(e)meme

Tayfun Demir

Kentleşememe, gerek yurdumuzda gerekse yurt dışında yaşayan insanlarımızı kuşatan sayısız sorunlara kaynaklık ediyor. Karmaşık ilişkiler, bürokratik düzenlemeler ve kurallarıyla kent yaşamı; çok boyutlu bağlantıları görebilen, sürekli yenilenmesi gereken bilgi ve becerilerle hızlı ve örgütlü bir yaşam biçimine ayak uydurabilmeyi gerekli kılıyor. Kentlerin okur yazarlığı, toplumsal çıkarları görebilmeyi, bu doğrultuda etkin örgütlenmeler içinde yer almayı, demokratikleşmeyi dayatan yaşam biçimi, kırsal geleneksel kültürü sürekli köşeye sıkıştırırken, geleneksellik de yeni tampon kurumlar oluşturarak varlığını korumaya yöneliyor. Sağlam kurulmamış kentler, yoğun kırsal göç karşısında geleneksel ilişkilere giderek daha yenik düşüyor ve taşralaşmaya yöneliyor. Daha çok ülkemiz endüstri merkezlerinde gözlenen bu gelişme, içine geldiğimiz Batı Avrupa metropollerinde daha değişik özellikler kazanarak, yeni çatışma odakları yaratıyor ve hem yurdumuzda hem de dış göçle ulaştığımız mekanlarda derin acılara gebe hesaplaşmaların çanlarını çalıyor.

Bir çeyrek yüzyıla karşın Batı Almanya'daki Türkiye insanı, burada oluşturduğu yaşam biçimiyle yurdunun siyasal havasını soluyor. Türkiye siyasal barometresiyle kapısından çıkıyor, bu duyarlılıkla komşusunu selamlıyor.

Bir çeyrek yüzyılda bir arpa boyu kentleşememenin göstergesidir bu. Bunca zamandır çekilen acılar, yaşanan bunalımlar, yakınıklar, yakarıklar küçük hesaplı, hantal köylü dünya görüşünün egemen oluşundan, gelip kent ortasına (daha doğrusu Batı'nın taşrasına) bağdaş kurup oturduğundan değil mi?

KİTAP: KENT YAŞAMININ ZORUNLU GİDASI

İnsan-kitap ilişkisi büyük ölçüde kentleşmeyle başlar. Bir zorunluluktur bu. Kitap, kent yaşamına ayak uydurabilmek, bu yaşamın dayattığı bilgi ve becerilere ulaşabilmek için, kentte ayakta kalabilmek için kaçınılmaz bir gereksinim olur. Bireyler; güçlerini, yapıp yapamayacaklarını, hak ve ödevlerini, toplumsal ve kişisel çıkarlarının ayrımına varmayı kitaplardan mülkiyetlerine kattıkları bilgiler oranında başarabilirler. Kent yaşamını belirleyen, düzenleyen kurum ve kuruluşlar bunu bildikleri için, insan-kitap ilişkisini örgütlemeye çalışırlar. Böylelikle de ilişki; kitabın üretiminden okura ulaşmasına kadar bütün aşamalarıyla karmaşık bir kurum ni-

teligi kazanır. Bu kurumlaşma, yöneticilerin bireylerden bekledikleri, bireylerin yöneticileri denetleme güçleri gibi birçok düzlemlerde var olan denge ilişkilerine hakim bürokrasinin hizmet veya kontrol ağırlıklı yapısına bağlı olarak değişik biçimler gösterir. Örneğin bir yerleşim bölgesinde yaşayan belirli bir dil grubundaki azınlığın kendi dilinde kitap gereksinimi veya aynı yerleşim bölgesinde toplumsal yaşamdan dışlanan, baskı gören, haksızlığa uğrayan bir kesimin kitap gereksinimi, yurtda değinilen biçimlenişe göre o bölgedeki kitaplığın derdi olur veya olmaz.

AZINLIKLARA KENDİ DİLLERİNDE KİTAP, HALK KİTAPLIKLARI İÇİN DEMOKRATİK BİR GÖREVDİR

Yerleşim birimlerinde insanların genel öğrenim, kültür ve bilgi alışverişi düzlemlerindeki gereksinimlerinin giderilmesi halk kitaplarının da görevleri arasındadır. Bu bakımdan halk kitaplıkları, eğitim-öğretim alanında, sosyal ve kültürel alanlarda varolan toplumsal eşitsizliğin giderilmesi, birey veya grup olarak dışlanan, haksızlığa uğrayanlara yardım edilmesi konularıyla (kendi görev alanları içinde) uğraşırlar. Halk kitaplıkları sundukları hizmetin sonuçları itibarıyla bireylerin toplumsal yaşama etkin katılımının sağlanmasında, toplumsal bilincin gelişip güçlenmesinde önemli işlevler üstlenmişlerdir. Bu nedenle de daha yaygın hizmet, sunulan hizmetlerin en geniş kesimlere ulaştırılması sürecinde uyanık toplum kesimlerinin taleplerine açık olmak zorundadırlar. Demek ki zaman ve gelişmeye bağlı olarak ortaya çıkan yeni görevlerin yerine getirilmesi, kendiliğinden bir oluşumdan çok, bir hak talebinin karşılanması yönündedir. Azınlık olarak yerel düzeydeki kurumlardan kitap ve kitaplık talep etmek ise tartışmasız açıklıkta bir hak olsa gerek bizler için.

IFLA ÖNERİLERİ: YAPTIRIM DEĞİLSE BİLE BİR ÖNERİ

Uluslararası Kütüphaneler Federasyonu (IFLA), yaptırım gücü bulunmakla birlikte, belirli bir yerleşim bölgesinde bulunan azınlıkların kitap, gazete ve dergi gereksinimlerinin bölgesel kitaplık tarafından karşılanması yönünde öneri kararları almış bulunuyor.* Buna göre belirli bir yerleşim bölgesinde nüfusu 500 kişiyi aşan bir azınlık grubu

için bölge kitaplığı kitap ve gazete bulundurulmalıdır. Bu dilde kurulacak kitaplık en az 100 kitapla oluşmalıdır. Nüfusu 2000'e kadar olan azınlıklar için her beş kişiye bir kitap, daha kalabalık gruplar için her on kişiye bir kitap sağlanmalıdır. Yıllık kitap yenileme işlemlerinde her 25 kişi için bir kitap ve nüfusu 2000'i aşan azınlıklar için her 50 kişiye yeni kitap alınmalıdır. Her 500 kişilik dil grubu için bir gazete sağlanmalıdır.

F.Almanya'daki birçok kent kitaplıkları bu önerileri çok aşan boyutlarda kitaplık hizmetleri sunuyorlar. Ancak yüzlerce yerleşim bölgesinde de tek bir kitap bile yok. Bazı kentlerde veya ilçelerde işi başından savmak isteyen kimi kitaplıklar, bölgedeki derneklere veya kahvelere birkaç kitap veriyorlar, veya bir gazeteye abone yapıyorlar. Böylece de yıllık yenileme derdinden, kitaplıktan yer ayırma, kitapları kullanıma hazırlama, kataloglamak, vb. gibi işlerden kurtuluyorlar. Kimi yerlerde kitaplığın temel görevini başka amaçlı kurumlar, kuruluşlar üstleniyor yabancılar adına. Bir yerde danışma bürosu kitap köşesi kuruyor, bir başka yerde "halk evi" adlı bir örgütlenmeye üç beş kitap konuyor, bir başka bölgede o bölgede yaşayan yabancılar için camiye veya kiliseye bağlı bir cemaat merkezinde birkaç raf ayrılıyor. Bütün bunlar, sürekli olarak yaşamın örgütlü akışı dışında tutulmaya, özel paragraflarla geçiştirilmeye çalışan yabancılar politikasına denk düşen uygulamalar. Bu ve benzeri uygulamalar karşısında söylenecek tek şey şudur: Bu toplumda bireylerin her türlü hakları genel olarak nasıl ve hangi kurumlar aracılığıyla yerine getiriliyorsa, aynı işlem yabancılar için de sözkonusudur. Eğer yabancılar için bu güne dek bu alanda hiçbir adım atılmamışsa, yapılacak iş, olabildiğince hızla, daha çok eleman, daha çok bütçe ayrılarak bu eksikliği gidermektir. O güzel adıyla "Sondermassnahme" değil.

HER YERLEŞİM BÖLGESİNDE TÜRKÇE KİTAPLIK

Bir çeyrek yüzyıllık yerleşikliğimizle artık aramızda kalan bir iş olmalıdır, yerleşim bölgemizdeki Türkçe kitaplıklar. Henüz Türkçe kitaplarla kavuşmamış bölgelerde yerel yönetimler düzeyinde bunun savaşımını vermek, kurulmuş kitaplıklarımızı yeni yayınlarla zenginleştirmek ve bu güzel olanağı en yaygın biçimde insanlarımızın kullanımına sunmak tek tek bütün insanlarımızın görevi olmalıdır. Bu görevi sıvanan insanlar, örgütler için örnek kitaplıklar, kitap sağlamak için kaynaklar yeterince vardır. Hamburg, Berlin ve Duisburg kitaplıklarından, Köln, Berlin ve Duisburg'da kurulmuş Türkçe kitaplarımızdan bu konuda her türlü yardım istenebilir.

Batı'nın kentlerinde, kendine güvenen sağlam bireyleriyle güzel yarınlarla omuz veren bir toplumsal güç; kentte kentleşmeyi başarmış, yani kitapların dünyasını mülkiyetine katmış insanlarla olasıdır.

*International Federation of Library Associations and Institutions. Standards for Public Libraries (Übersetzung) 2.corr. ed. München, 1977

Çocuk ve Edebiyat

Mevlüt Asar

İnsanoğlunun "entellektüel özerkliği" çağımızda büyük bir kuşatmaya uğradı. İletişim araçları (Medien) alanındaki her yeni gelişme kuşatmanın çemberini biraz daha daraltıyor. Dünyayı, yaşamı ikinci, üçüncü ellerden görüp algılıyoruz. Düşünce üretmiyor, hazır düşüncelerle doyuruluyoruz. TV, video, radyo, elektronik araçlar, insanı "dışarda gürül gürül akan" dünyadan yalıtmanın, onu edilgenleştirmenin dahası düşünme yetisini körleştirmenin işlevleriyle donatılıyor. Yazılı iletişim araçlarının bunların fasinasyonu karşısındaki albenisi ve kendini savunma şansı ise çok cılız kalıyor. Bunlardan insanlara ulaşma gücüne sahip olanlar ancak, bulvar gazeteleri, bayağı dergiler, ucuz romanlar ve comics gibi edebiyat dışı türler.

Çocuklarımız bu tablonun dışında değiller. Hatta onların kuşatılmışlığı yetişkinlere göre daha büyük boyutlarda. Onları baştan çıkarmaya verilen önem belki de daha fazla. Renkli ekranların, elektronik sihribazlıkların çekiciliği kapıp götürüyor çocukları. Bu kuşatmanın altında yatan amaç, sistemle bütünleşen, tek tip düşünen tüketiciler yaratmak. Bunun bilincinde olan bilim adamları, psikologlar, pedagoglar gelişmeleri kaygı ile izliyor, iletişim araçlarının bu saldırısını önlemenin yollarını arıyorlar. Önünde insandan ve yaşamdan yana olan gerçek edebiyat da bu gelişmelere karşı direniyor. Çünkü gelişmeler sonucu, okumak çağımızın en zor en gereksiz bir eylemi konumuna düşürülüyor. Okuyan insan sayısı giderek azalıyor.

Okur yazar oranının çok düşük olduğu, kağıt tüketiminde dünya sıralamasında en alt sıralarda yer alan bir ülkeden, Türkiye'den F. Almanya'ya göçmüş insanların durumu ise endişe verici boyutlarda. Okuma alışkanlıkları olmayan Türkiyeli göçmenler denetimli bir iletişim araçları tüketimi (Medienkonsum) yapacak konumdan çok uzaktalar. Buna bir de kültürel yaşamlarına göçün getirdiği kısırlık eklenince, dünyalarını Yeşilçam'ın kötü filmlerindeki görüntülere, arabesk türkülerin içeriğine ya da renkli gazetelerin çarpık haberlerine indiriyorlar. Dünyayı değişik perspektiflerden gösteren, yorumlayan diğer şeylere kulaklarını ve gözlerini kapatıyorlar. Edebiyatla, sanatla ilgilenmeyi yararsız hatta zararlı bir eylem olarak algılıyorlar. Çocuklarının ders kitapları dışında kitap okumalarına kuşkuyla bakıyor, onları okumaya özendirmekten

öte okumaktan alıkoyuyorlar.

Şüphesiz ana-babaların hepsini bu be-timlemeye sokmak yanlış. Çocuklarımızın birçoğu da yetişkinlerin bu genel tavrıyla bütünleşmiş değil. Çünkü onlar, özellikle düzenli bir eğitim görme olanağı bulanlar, kendi özgün koşullarında okumanın boş bir uğraşı değil, bir zorunluluk olduğunu öğreniyorlar. Gözleyebildiğim kadarıyla okumaya yönelik, "ben kimim?" sorusuyla başlayan ve "yeni bir kimlik" aramaya varan süreçte kendini gösteriyor. Bu süreçte karşılaştıkları soruları-sorunları ne yaygın-egemen iletişim araçları, ne televizyon, ne Yeşilçam ne de arabesk levizyon, ne Yeşilçam ne de arabesk yanıtlayamıyor. Böylece okumanın verimli tarlasına adımlarını atıyorlar. Almanca ve Türkçe yazılmış edebi yapıtlara, bilgi verici kitaplara sarılıyorlar. Ne var ki bu sarılış genellikle ya doyum-suzluk ya da düşkünlüğü ile sonuçlanıyor.

Karşılarına çıkan ilk güçlük kitaba ulaşmak oluyor. Kitapla buluşabilecekleri yerleri tanımıyorlar. Buraları tanıyınca kısıtlı bir sunumla karşılaşıyorlar. İkinci güçlük kendini dilde gösteriyor. Çocuklarımızın çoğu Almancayı yeğliyor. Ama onların ilgi alanlarına giren Almanca yapıtlar çok değil. Yine kit Türkçe kitapları okurken zorlanıyorlar. Bu zorlukları aşmayı başara-bilenler de okudukları kitaplarda aradıklarını bulamıyorlar. Gerek anadillerinde gerek Almanca verilen ürünler onları doyurmuyor.

Bu yazıların-yapıtların çoğunda kendi gerçekliklerinin ya saptırılmış-tahrif edilmiş ya da hiç ilgisi olmayan yansımalarıyla karşılaşıyorlar. 'Kendileri için' yazılanları belli şemalara oturtup, "yeni" ürünlerin yolunu gözliyorlar. Hatta bir kısmı "Ben daha iyi yazabilirim" diyerek, yazıcığa soyunuyor.

Alman yazarlarının yabancı-göçmen çocukları konu alan kitaplarını-yazılarını iki grupta toplamak mümkün. Bunlardan bir kısmı Avrupa Merkezci (Eurozentrik) düşüncenin ürettikleri. Bunların belirgin özelliği göçmen çocukların geldikleri ülkelerin, dolayısıyla ana-babalarının ıskallığını ortaya koymak, onların kültürel-egitsel normlarını eleştirmek, hatta aşağılamak oluyor. Bu yazarların niyetleri üstü kapalı da olsa, göçmen çocuklarını özlerinden koparıp, onlardan "Avrupalı İnsanlar" yaratmak. İkinci gruba girenler ise, olaya katolik-misyoner bir anlayışla-bakışla yaklaşanlar. Bunların yazılarının belirgin özelliği ise çocuklarımızın nasıl acınacak

durumda olduklarını, dokunaklı bir biçimde yansıtmak ve böylece de yerlilerin vicdanlarını entegrasyona açmak.

Göçmenliği ya da göçmen çocukları konu alan Türkiyeli yazarların yapıtlarından bir çoğu da izlekleri ve iletile-ri açısından yukardakilerden daha iyi değil. Türkiye'deki çocuk edebiyatı anlayışının yanlış çizgilerinin yansımaları bir kıyıya koysak bile, Almanya Gerçeğine doğru yaklaşanların sayısı çok az. Yeni iklimlerin bitkilerine, eski yöntemle aşı vurma gayretleri çok. Yazarlarımız yazarken "Kime yazıyorum?" sorusunu pek sormuyorlar kendilerine. Belki de çocuk ve gençlerin yeni "kimlik arayışlarını" görmezden gelip Avrupa'da "Türkiyeli İnsanlar" yaratma çabasındalar. Bunların yapıtlarında, Alman meslekdaşlarının (birinci grubun asimileci, ikinci grubun entegrasyoncu yanı ağır basan) tutumlarını dengelemek kaygısıyla olsa gerek, feodal değerleri yüceltici, üstü kapalı milliyetçilik ve Alman düşmanlığı gibi tavırlara rastlamak ya da izlerini görmek olası.

Durum böyle iken, çocuklarımızı, gençlerimizi okumaktan kaçmakla suçlamaya dilim pek varmıyor. Çocuklarımız "geleceğin taşıyıcıları" olduklarına göre bir şeyler yapmak zorundayız. Onlar artık yerleşme aşamasına gelmiş bir göç sürecinde "yeni kimlik" aramaya zorlanırken, belki de batı-doğu çelişkinin harman oluşturduğu topraklarda yeni çiçekler açacakken, onları susuz, güneşsiz bırakamayız. Bu, yazarlarımızın, öğretmenlerimizin, ana-babaların sırtından atamayacakları bir görev oluyor.

Bu görevin bilincine ulaşanların sayısı giderek artıyor. Ama yeterli hızda değil. Oysa zaman bir şelale gibi akıp gidiyor. Konuyu daha derin boyutları ile bilimsel düzeylerde tartışıp çözüm yolları aramanın kapısı iyice açılmalı. Yazarlarımız çocuklara yazmayı ciddi bir iş olarak görmeli, onları tanımaya yönelmeli; onların severek okuyacakları, kahramanları ile bütünleşebilecekleri, doktrinden uzak, insana yakın, yaşamı savunan daha çok yapıtlar üretmeliler. Öğretmenlerimiz klasik "Türkçe Dersi" anlayışını aşarak, Türkiye kaynaklı Türkçe kitaplarını bir yana bırakmalı ve öğrencilerine okumayı-yazmayı sevdirmeye çalışmalılar. Kütiphaneler çocuklara giden yolları bulmalı, onları "iyi" yapıtlarla tanıştırmalı. Ana-babalar da artık, yaşamın ders kitaplarını solladığını, okumanın zor ama boş bir uğraşı olmadığını öğrenmelidirler.

Frankfurt Uluslararası Kitap Fuarınının ardından

6. Ekim günü Frankfurt Uluslararası Kitap fuarı kapandı. Hayranlık, hayret, saygı ve kıskançlık hisleri arasında yaşadığım altı günlük gelgit sonunda bitti. Bir hafta süren fuardan yine şaşkın, üzgün biraz da kırgın ayrıldım.

Geçen yıl içimde kopan fıtnaları, çöküntüleri bu yıl yaşamadıysam bunun nedeni sanırım gerçekleri olduğu gibi görebilmek ve akılcı sonuçlar çıkarmak için gerekli soğukkanlılığa kavuştuğumdan değil, alışkanlıktan!

Bir yıl önceki fuarda aldığım notlara bakıyorum:

"...kendimi börtü böcek kadar küçük hissediyorum. Hani yolda yürürken birden ayağının altında bir çıtırtıyla irkilirsin, bakarsın, bir adını bilmediğin böcek ezilmiş gitmiş. İçinde ilerleyen adımlarınla birlikte hızla silinen ince bir sızıyla uzaklaşırsın. İşte öyle bir böcek... üstelik ezildiğimde "çıt" diye bir ses çıkarabileceği bile şüpheli..."

Bir milyon (lafın gelişi değil) değişik kitabın sergilendiği, hemen tüm dünya ülkelerinin yayıncılık yaşamlarını, kültür ve edebiyat etkinliklerini yansıtmaya özen gösterdikleri bu dev sergide (dünyanın en büyük kitap fuarı) Türkiye reyonunda bir serginiz varsa ve çevrenize gören gözlerle bakıyorsanız bu hisleri duymak kaçınılmazdır. Sovyetler Birliği, ABD, Federal Almanya, Alman Demokratik Cumhuriyeti, Fransa, İtalya gibi ülkelerin yayıncılar birliklerinin öncülüğünde, en etkin yayınevlerinin katılımıyla düzenlenen reyonlarda çağdaş yayıncılığın en güzel örneklerini, büyük titizlikle hazırlanmış, en ince zevklerle bezenmiş, her biri bir sanat eseri olan kitapları gördükçe azıcık üzüntü, azıcık kıskançlık duymak olağan karşılanabilir. Ama her yıl giderek azalan ilgi dolayısıyla Türkiye'den sadece Osmanlı, Mihrap ve Yeni Asya Yayınevleriyle Gelişim Ansiklopedicilik'in katıldığı fuarda F.Almanya'daki biriki "yayınevi" ve kitapçıyla Türkiye yayıncılığını sergilemeye çalışırsanız durumunuzun yürekler acısı olduğunu görürsünüz, içiniz isyanla dolar.

Bu mudur Türkiye yayıncılığı? Nerede yayınevleri? Nerede yazarlarımız? Nerede Şairlerimiz? Nerede ressamlarımız, ilüstratörlerimiz, fotoğrafçılarımız, nerede editörlerimiz, nerede ajanslar? Yok mudur Türkiye yayın yaşamının sergileyeceği özgün yapıtlar? Yok mudur Türkiye yayıncılığının buradan öğreneceği? Bunlar neden burada değiller.

Nerede devlet (Milli Eğitim Yayınevi)? Nerede özel sektör ("dev" yayınevlerimiz Remzi, Can, Bilgi, Adam, vd)?

Bu sorulara "döviz pahalı, pasaport işi zor", "biz dev yayın tekelleriyle, arkasında devlet desteği olan sosyalist ülkelerin yayınevleriyle ölçüştürülemeyiz" gibi çığnenmiş, basmakalıp yanıtlar verilemez, verilmemelidir! Bu sorulara verilecek en doğru ve samimi yanıt henüz Türkiye'de çağdaş anlamda bir yayın yaşamının olmadığıdır.

Kendi kendimize olduğumuzda farketmiyoruz, hatta kendi kendimize övgüler bile düzuyoruz ama her şey görülmeli. Başkalarıyla yanyana gelince durumumuz tüm çıplaklığıyla ortaya seriliyor.

Kitap fuarları kimi işportacı zihniyetlilerin sandığı gibi hazır üç-beş kalem kitabı satacak müşteri arama yeri değil. Yazarların, düşün ve edebiyat dünyasının yeni zenginliklerinin tanıtıldığı, yayıncılığın tüm alanlarında deney alışverişinin yapıldığı, yayın haklarının alınıp satıldığı, en son teknik gelişmelerin sergilendiği bir ortam. Türkiye yayıncılığı kendi çıkmazı içinde bunlara ilgi göstermemek bir yana böyle şeylerin varlığını görmek, duymak bile istemiyor. Çünkü burada sergilenen yayıncılık anlayışında kendi taşaron zihniyetinin düşmanını görüyor!

Yazarların, yayıncıların ve kitapçıların haklarını gözetken kesin yasaların çıkarıldığını; yayınevlerinin, kitapçıların ülke çapında bir yayıncılar ve kitapçıları birliğinde örgütlendiğini; Türkiye yayıncılığının uluslararası kotlama sistemine girdiğini, her yayınlanan kitaba bir kod numarası verildiğini; yayınevlerinin programlarını bir yıl önceden kamuoyuna bildirdiğini; her yıl yurt çapında yayınlanan ve piyasadaki tüm kitapların adına, yazarının adına, kod numarasına, çeşidine ve içeriğine göre bulunabileceği katalogların yayımlandığını; her kitabın hangi yıl kaç tane basıldığını, bunlardan kaçının satıldığının eksiksiz saptandığını, buna göre yazar ve yayın haklarının aksamadan izlendiğini, ajansların kitaplardan yapılan fotokopilere kadar yayın haklarını titizlikle izleyip savunabildiğini, vb, vb... işte böyle bir sistemin kurulduğunu düşünsenize!

Tabii işin bir başka ve bence çok daha acı bir yanı daha var. Bir ülkede yayıncılık yaşamı sadece ekonomik

Cemil Fuat

altyapıya bağlı kalmaz, aynı zamanda kültür yaşamını da yansıtır. Ne yazık ki bu anlamda Türkiye'de çağdaş bir kültür yaşamı da yok. Bunun da anlaşılacak bir yanı yok. Sürekli yasaklarla dolu olan, kitapların yakıldığı, yazarların hapsedildiği, yayıncıların işkenceyle öldürüldüğü ve milyonlarca insanın bunları bıkkın bir adamsendecilikle görmezlikten geldiği; bir başbakanın göğsünü gere gere Tom Miks, Zagar okuduğunu söylediği halde yuhalanmadığı bir ülkede çağdaş anlamda bir kültür yaşamı tabii ki olmaz, olmaz! Türkiye yayıncılığı işte bu olmayanı yansıtıyor. Her kitap 1500-2000 satıyor, 5000 satan kitap "Bestseller" oluyor, bir kitabın ilk bini -bazen beşyüz- bitince depoda hazır bekleyen beşyüz kitap "ikinci baskı" diye çıkıyor, vb.

Bütün bunları bir yılınlık nedeniyle yazmıyorum. Bir karşılaştırmalı saptama yapmaya çalışıyorum. Dünya yüzünde sadece gelişmiş ülkelerin değil, birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin varmayı başardığı yere Türkiye de eninde sonunda varacaktır. Ama sanırım eksikleri gidermek için önce bunların adını koymak şarttır.

Yazımı bu yıl fuarda tuttuğum notlardan bir alıntıyla -Aras Ören'le ilgili bir anıyla bitirmek istiyorum:

Aras Ören elindeki kadehi sallayarak sevecenlikle anlatıyor: ..kardesim "Fuarın ana teması Hindistan " dediler. Hindistan deyince akla ne gelir? Maharacalar, dev Buda heykellerinin ayaklarının dibinde rıkseden burunlarına elmas iğneler tıkmış kadınlar... Hiç de değil! Herifler müthiş bir sergi yapmışlar."Çeşitliliğin birliği" diyorlar. Düşünsene 750 milyonluk ülkede kaç ulus, halk, etnik grup filan yaşıyor. Otuz küsur resmen tanınmış dil varmış, dört yüzün üstünde lehçe. Bu otuz küsur dilde sözlü ve yazılı edebiyat varmış. Bunlardan en çok konuşulanlar arasında İngilizce beşinci yerdeymiş. Üstelik oraya "kolonyal dil" diye yazmışlar...Ve Hindistan İngilizce yayında dünyada üçüncü sıradaymış. Düşünsene ABD, İngiltereden sonra onlar geliyor. Kanada filan fasa fiso... Adamlar bütün bunları tablolarla, grafiklerle sergilemişler. Ne zenginlik..."

Aras'ın elindeki kadehe takılıyor gözüm. o heyecanla anlatıyor. Yarın ilk işim Hindistan sergisini görmek olacak.

Kısa...Kısa...Kısa...Kısa

İzel Erkson-Hendek'in resim sergisi

2 Ekim günü Essen'de Gemeinwesenzentrum'da İzel Erkson-Hendek'in çini desenler ve yağlıboya tablolarından oluşan resim sergisi açıldı. Bu kültür merkezinin "Yabancı ve Alman Kadınlar Birlikte Yaşayalım, Birlikte Karar Verelim, Birlikte Eğleneelim" belgisi altında düzenlediği etkinlikler arasında açılan sergi çok sayıda Türkiyeli kadın tarafından izlendi.

Aydın Karahasın'ın resim sergisi Düsseldorf'ta

Aydın Karahasın 17. Ekim günü Düsseldorf'ta "Galerie im spielhaus'da yeni bir sergi açıyor. Düsseldorf Gençlik Dairesinin düzenlediği sergide A. Karahasın'ın yağlıboya, suluboya ve pastel tablolarının yanısıra desenleri de görülebilir. Dorotheenstr. 39 adresindeki sergi 27 Kasım'a kadar seyircilere açık kalacak.

Şanar Yurdatapan WDR'de konser veriyor

Şanar Yurdatapan uzun süredir üzerinde çalıştığı bestelerini 24 Ekim, Cuma günü WDR konser salonlarında müzikseverlere sunacak. NRW Kültür Bakanlığı'nın desteğiyle WDR Halk Müziği Bölümü tarafından düzenlenen konser aynı zamanda Hollanda ve Belçika televizyonlarında yayınlanacak.

Anadolu halk ezgilerinden esinlenen besteleri Türk ve batı müziği enstrümanlarının birarada bulunduğu 47 kişilik bir orkestra eşliğinde Melike Demirağ ve Orhan Temur sunacaklar.

Mehmet Ünal'ın Fotoğraf sergisi Essen'den sonra Duisburg'da açıldı

Mehmet Ünal'ın "Bir Çift Yabancı Göz, Bir Anlık Bir Bakış" adlı fotoğraf sergisi Essen'den sonra Duisburg'da açıldı. Göçmen işçilerin yaşamlarını fotoğraflayan M.Ünal'ın bu sergide objektifini "Almanlar"a da yönelttiği görülüyor. Sergi Ekim ayı sonuna kadar Internationales Zentrum'da hergün ziyarete açık olacak.

Edebiyat ve kültür bulmacası

SOLDAN SAĞA

1) 1936 yılında ölen ünlü bir Sovyet sanatçısıdır. Sovyet Edebiyatçılar Birliğinin kurucusu olan yazarın eserleri arasında, 'Ana', 'Çocukluğum', 'Ekmeğimi Kazanırken', 'Benim Üniversitelerim' ve 'Klim Samgil'in yaşamı' en önemlileridir.
2) Hukuksal olarak hayatın her alanında, haklar ve görevler bakımından birbirinin aynısı—Bir meclisin, bir kurultayın ya da bir kuruluşun ara vermeden yaptığı toplantı.

3) Bir kişinin, bir başkasını üçüncü kişilere karşı temsil etmesi için verdiği noter tastikli belge. 4) Yabani hayvan tırnağı—Gemilerin yanaştığı ve demir attığı yer, alan. 5) Vucudun herhangi bir yerinde meydana gelen çıkıntı, habis. — Tersi ünlü bir film yönetmenimizin soyadıdır. 'Gelin', 'Diyet', 'Düğün' önemli filmleri arasındadır. — Bir erkek adı. 6) Edebiyatta bir tür. 7) Tersi amel— Bir çoğul eki— Tersi bir grubun ve cetenin başı. 8) Karı kocadan herhangi biri.— Bir iş karşılığında alınan, asıl miktarın belli bir bölümünü kapsayan para. 9) Piriñç unu, bamyaya ve etten yapılan yemek.— Bir gaz. 10) Bir renk — Eski çağlarda Anadolu'da yaşamış, imparatorluk kurmuş, Anadolu kültür yaşamında etkili olmuş bir devletin adı.— Tersi bir savaş aracı. 11) Bir harfin okunuşu— Sayı, miktar. 12) 1985 yılında yitirdiğimiz ünlü bir şairimizdir. II. Yeni hareketinin de öncülerinden olan sairin önemli şiirleri "Sonsuz Ve Öbürü" adlı kitapta toplanmıştır.

YUKARDAN AŞAĞIYA

1) Soyadı Esenal olan çağdaş hikaye ve romancılarımızdandır. Yeterli bir öğrenim göremeyen yazarımız, uzun yıllar CHP genel sekreterliği görevinde bulunmuş, milletvekilliği yapmıştır. Cumhuriyet hükümetleri döneminde Bakü, Moskova elcilikleri görevi de yapmış yazarımızın en önemli eseri 'Ayaslı ve Kiracıları' adını taşıyor. 2) Günde üç kez yediğimiz.—Tersi edebiyatta bir tür. 3) Bol vitaminli bir mevve— Güçten kuvvetten dülmüş, zayıf. 4) 19. yüzyılda yaşamış ünlü bir İngiliz yazarının sovaıdır. Dilimize çevrilmiş en önemli eserinin adı "Kırmızı Ve Siyah" adını taşıyor.— Tersi iskambil kağıdında da birli. 5) Ay harmanlanması, ayın çevresinde oluşan ışık çemberi— Tersi akıl. 6) Erden generale kadar ordu mensuplarına verilen genel ad.— Zayıflamak için uyulanan bir metod. 7) Futbol oyununda kaleye atılan — Avrupa ekonomik topluluğunun kısa yazılışı. 8) Genellikle turistler için para karşılığı kalınan binaya verilen ad. 9) Asıl olmayan, ayrıntı seyler — Sanmaktan emir.— Bir haber ajansımızın kısa yazılışı. 10) Kuruşun kısa yazılışı— Sinema ve tiyatrolarda gündüz gösterimi— Doktorun kısa yazılışı. 11) Daha çok çocuklar için şiir ve öyküler yazan bir sair ve yazarımızın adının baş harfleri.— Uluslararası af örgütünün kısa yazılışı.— Tersi renkli ve kareli kumaşa verilen ad. 12) Yenilen bir çeşit bitki. — Bir devletin başka bir devletle ya da hunun elçisine yaptığı bildirim.

GEÇEN BULMACANIN ÇÖZÜMÜ

SOLDAN SAĞA: 1) Haldun Taner 2) Aşama-Emereç 3) Sık-İmaç-Ce 4) Asena-Acem 5) Mana-Şut-Te 6) Kemaliye 7) Tasarı 8) İtak 9) Mn-Muzaffer 10) Rus-Ra-Etnat 11) Umur-Za-Ba 12) Sisam-Tarkan.

YUKARDAN AŞAĞIYA: 1) Hasım-Tomris 2) Aşu-Ana-Nu 3) Lakam-Sa-Sus 4) Dm-Saka-Ma 5) Ua-Erzurum 6) İn-Mi-Zor 7) Temaşa-Ba 8) Ama-Ulu-Feza 9) Necati-İftar 10) Er-Yeten 11) Reçete-Araba 12) Cema-Ak-Tan.

Geçen sayımızdaki bulmacanın doğru çözümünü bize ulaştıran "Dergi" okurlarına da ilk kez olduğu gibi bir kitap armağan ettik. Bu kez bulmacamızın doğru çözümünü 1 Kasım tarihine kadar bize ulaştıran okurlarımıza bu sayıda adı geçen yazarlardan birer kitap armağan edeceğiz.

**Kitaplar
en iyi
dostumuzdur
... Çünkü**

**onları
okuyabiliriz**

**onlarla bir yere
ulaşabiliriz**

**onlarla
denge
kura-
biliriz**

**onlarla
ağlayabiliriz**

**onlarla
gülebiliriz**

**onlar
üzerine
düşünebiliriz**

**onlarla
dinlenebiliriz**

**onlarla bir
şeyler kura-
biliriz**

**onlarla iyi
vakit
geçirebiliriz**

**onlarda
güzel resimler
bulabiliriz**
DA TIM

**onlarda güzel
harfler, sözcük-
ler bulabiliriz**
CV OK!

**onları ödünç
alabiliriz**

**onları satın
alabiliriz**
BUCHHANDLUNG

**onları küçük,
büyük her boy-
da bulabiliriz**

**onları
biriktirebiliriz**

**onları arma-
ğan edebiliriz**

**onları armağan
alabiliriz**

**onlara
sahip olabiliriz**

**onları birine
okutup dinle-
yebiliriz**

**onların her
biri diğerinden
ilginçtir**

**onları yatakta
okuyabiliriz**

**onlarla rüyaları-
mızı süsleyebi-
riz**

**Öyleyse
bu en iyi
dostumuzu
yalnız
bırakmayalım**